



**MEZAR TAŞLARI BAĞLAMINDA ÖLÜM
FENOMENİNİN GÖÇMENLER TARAFINDAN İNŞASI
ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA
(SAFRANBOLU ÖRNEĞİ)**

**2021
YÜKSEK LİSANS TEZİ
SOSYOLOJİ**

Semih KURTKARA

**Danışman
Doç. Dr. Adem SAĞIR**

**MEZAR TAŞLARI BAĞLAMINDA ÖLÜM FENOMENİNİN GÖÇMENLER
TARAFINDAN İNŞASI ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA
(SAFRANBOLU ÖRNEĞİ)**

Semih KURTKARA

Doç. Dr. Adem SAĞIR

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Temmuz 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU	12
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	12
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	14
ARAŞTIRMA PROBLEMLERİ.....	15
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR	15
GİRİŞ	16
NEDEN ÖLÜM?	18
1. BİRİNCİ BÖLÜM: GÖÇ KAVRAMI VE KURAMLARINA BAKIŞ	21
1.1. Göç Kavramının Kuramsal Çerçeveleri	21
1.2. Yer Değiştirme Hareketlerinin Çeşitleri.....	23
1.2.1. Gönüllü Olarak Yer Değiştirme Hareketi	23
1.2.2. İç ve Dış Etkenlere Bağlı Gelişen Yer Değiştirme Hareketi	24
1.2.3. Zorunlu Etkenlere Bağlı Yer Değiştirme Hareketi	25
1.3. Yer Değiştirme Hareketinin Sonuçları.....	25
1.4. Modern Dönemde Bir Kimlik Türü: “Göçmen Kimliği”	26
2. İKİNCİ BÖLÜM: ÖLÜM SOSYOLOJİSİ BAĞLAMINDA GÖÇ VE GÖÇMENLİK.....	30
2.1. Modern Dönemin Ölüm Algısı.....	30
2.1.1. Yapısal İşlevselci Kuramda Ölüm Tartışması	31
2.1.2. Çatışmacı Kuramda Ölüm Tartışması	33
2.1.3. Sembolik Etkileşimci Kuramda Ölüm Tartışması	34

2.2.	Ölüm Kavramının Kültürel Boyutları	35
2.3.	Ölüm Kavramının Anlamsal Sınırları	36
2.4.	Ölüm Kavramı ve Göç	39
2.5.	Ölüm Olgusunda Yas ve Ritüeller	41
2.6.	Ölüm Kavramının Toplumsal Hafıza ile İlişkisi	43
2.7.	Göçmenlerde Din ve Ölüm Birlikteliği.....	44
3.	ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KARABÜK'ÜN TARİHÇESİ VE GÖÇ.....	47
3.1.	Karabük'ün Tarihçesi	47
3.2.	Karabük'ün Cumhuriyet Dönemi'ndeki Mekânsal Dönüşümü	48
3.3.	Sanayi Faaliyetlerinin Karabük'e Göç Etme Sürecindeki Etkisi.....	50
3.3.1.	Sanayi Faaliyetleri Sonrasında Gelen İlk Göçmen İşçiler	51
3.4.	Safranbolu'nun Tarihçesi.....	52
3.5.	Safranbolu ve Sanayi	53
3.5.1.	Safranbolu'ya Demir Çelik İşletmeleri'nin Etkileri.....	55
4.	DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLANMASI.....	56
4.1.	Araştırmanın Organizasyon Yapısı.....	56
4.2.	Göç ve Ölüm İlişkiseliliği Modellemesi	57
4.3.	Karabük ve Safranbolu Demografik Verileri.....	60
4.4.	Safranbolu Aile Mezarlığı 2015-2020 Yılları Arasında Defnedilen Kişilerin Nüfus Dağılımı.....	61
4.5.	Safranbolu Aile Mezarlığına Defnedilen Kişilerin Bölgesel Dağılımları	63
4.5.1.	2015 Yılı Defin İşlemi Yapılan Kişilerin Bölgesel Dağılımları	63
4.5.2.	2016 Yılı Defin İşlemi Yapılan Kişilerin Bölgesel Dağılımları	65
4.5.3.	2017 Yılı Defin İşlemi Yapılan Kişilerin Bölgesel Dağılımları	67
4.5.4.	2018 Yılı Defin İşlemi Yapılan Kişilerin Bölgesel Dağılımları	69
4.5.5.	2019 Yılı Defin İşlemi Yapılan Kişilerin Bölgesel Dağılımları	71
4.5.6.	2020 Yılı Defin İşlemi Yapılan Kişilerin Bölgesel Dağılımları	73
4.5.7.	2015-2020 Yılları Arasında Defin İşlemi Yapılan Kişilerin Bölgesel Dağılımları.....	74
4.6.	Karabük/Safranbolu'nun Göç Haritası.....	76
	SONUÇ	78
	KAYNAKÇA.....	84
	TABLolar LİSTESİ	92

Tablo 1: 2015-2020 Yılları Arasında Karabük Nüfusu	92
Tablo 2: 2015-2020 Yılları Arasında Safranbolu Nüfusu.....	92
ŞEKİLLER LİSTESİ	93
Şekil 1: 2015-2020 Yılları Arasında Safranbolu Aile Mezarlığına Defin İşlemi Yapılan Göçmenlerin Göç Haritası	93
EKLER	94
Ek 1: Safranbolu Aile Mezarlığından Elde Edilen Görseller.....	94
Ek 2: Etik Kurul Kararı.....	98
ÖZGEÇMİŞ	99



TEZ ONAY SAYFASI

Semih KURTKARA tarafından hazırlanan “*Mezar Taşları Bağlamında Ölüm Fenomeninin Göçmenler Tarafından İnşası Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Safranbolu Örneği)*” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans programı tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Adem SAĞIR

.....

Tez Danışmanı, Sosyoloji Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Sosyoloji Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 05.07.2021

Unvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. Adem SAĞIR (KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Kadir YILMAZ (KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Erkan DİKİCİ (GÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Semih KURTKARA

İmza :

ÖNSÖZ

Ölüm kavramı terminolojik anlamı itibariyle bu dünyadan göç etmek olarak ifade edilmektedir. Yürüttüğüm bu tez çalışmasının temelinde dünya üzerinden ahirete göç etmeden önce, kendi ata toprağından başka bir yaşam alanına geçiş yapmış ve vefat etmiş kişilerin mezar taşlarını bir iletişim aracı olarak kullanıp geride kalan kişilere bırakmış oldukları, bir anlamda son sözlerinin yansımalarının çözümlemeleri bulunmaktadır. Bu çalışmanın ortaya çıkış nedeni ise göç ve ölümün birbirinden ayıramayan iki kavram olarak aralarındaki ilişkiselliğın somut detaylarını ortaya çıkarmaktır.

“Mezar Taşları Bağlamında Ölüm Fenomeninin Göçmenler Tarafından İnşası Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Safranbolu Örneğı)” başlıklı yüksek lisans tezimin araştırması ve yazımı aşamasında şüphesiz birçok kişinin yardımı ve emeğı var. Bu yüzden tezle doğrudan ilgili olmayıp ancak ellerinden gelen yardımı esirgemeyen bu kişilere teşekkürlerimi sunmayı borç biliyorum.

Öncelikle çok verimli bir yüksek lisans eğitimi almamı sağlayan, yeni bilgilerle beni tanıştıran Karabük Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’ndeki değerli hocalarıma; benden bilgi ve birikimlerini esirgemeyen, her türlü zorlukta yanımda duran ve benim en iyiyi başarmam için elinden gelen tüm gayreti sarf eden değerli danışmanım Doç. Dr. Adem SAĞIR’a;

Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca her koşulda yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen arkadaşlarım, Hasan ERASLAN’a, Melike SEÇGİN’e ve Elif BOYUN’a;

Eğitim hayatıma başladığım ilk günden beri bana olan inançlarını hiç kaybetmeyen, her türlü maddi-manevi desteğı sağlayan babam Mustafa KURTKARA’ya, her daim arkamda duran ve bana herkesten çok inanan annem Şerife KURTKARA’ya teşekkür ediyorum.

Semih KURTKARA

04.06.2021

ÖZ

Göç kavramı tarihsel süreci itibariyle sürekli karşı karşıya kalınacak bir kavramdır. Tüm dünya ülkeleri açısından olduğu gibi göç, Türkiye içinde hiçbir zaman eskimeyecek olan bir potansiyeli içinde barındırmaktadır. İnsan sürekli hareket halinde olan varlıktır. Bu dinamizm bir anlamıyla insanların farklı yer ve zamanlarda karşımıza çıkabileceğinin bir kanıtıdır. Göç literatüründe göçmenler özelinde sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, uyum süreçleri gibi konularda yapılmış birçok çalışma vardır. Ancak bu çalışmanın farklılığı literatürde eksik veya yetersiz kabul edilen bir alana parantez açma çabasıdır. Göç ve ölüm arasında bir ilişki kurulabilir mi? sorusundan hareketle hazırlanan bu çalışmada, araştırmanın kurulacağı alan mezarlık olmuştur. Çünkü mezarlık, Türkiye’de toplumsal alanın bir minyatürüdür. Mezarlığın kurumsal yönünden ziyade toplumsal güdülerle yapılanmış içeriği, göç-ölüm ilişkisinin alt başlığı olarak “*mezarlık-göç*” okumasının yapılması için kullanışlı durmaktadır. Bu okumanın yapılması için mezar taşlarının veri olarak kullanılması tercih edilmiştir.

Çalışma kapsamında göç etmiş bireylerin gitmiş oldukları şehirlerde gömülme taleplerinin sıklığından yola çıkarak ata toprağına yapılan atıflar çözümlenmiştir. Çalışmanın temel kaygısı mezarlıklar ve mezar taşlarından hareketle bir kentin göç haritasını çıkarabilmek amacını gütmektedir. Çalışmada nitel veri toplama tekniklerinden olan etnografi ve doküman analizi teknikleri kullanılmıştır. 2015-2020 yılları arasında defin işlemi yapılan 1514 kişi bulunmaktadır. Safranbolu’daki mezarlıkta yer alan mezar taşlarında doğulan ya da gelen yere atıflar tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında ulaşılan sonuçlar; Demir Çelik fabrikasının istihdam sağlama koşulları dikkate alındığında Karabük/Safranbolu’nun yoğun biçimde göç aldığına işaret etmektedir. Türkiye’nin 7 coğrafi bölgesi ve yurt dışı bağlantılarla göç edildiği saptanmıştır. 2015-2020 yılları arasını kapsayan göç haritasında Türkiye’ye bağlı 61 farklı şehir ve 3 farklı ülkeden göç edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Ölüm, Kimlik, Kültür, Safranbolu, Mezarlık.

ABSTRACT

The concept of migration is a concept that will be constantly confronted by its historical process. As with all countries of the world, migration has a potential that will never get old in Turkey. Man is a being in constant motion. In a sense, this dynamism is proof that people can meet in different places and times. In the migration literature, there are many studies on socio-economic, socio-cultural, adaptation processes in particular for immigrants. But the difference in this study is an effort to parenthesis into an area that is considered incomplete or inadequate in the literature. Can a relationship be established between migration and decadence? in this study, which was prepared based on the question, the area where the research will be established was the cemetery. Because the cemetery is a miniature of the social space in Turkey. The content of the cemetery, which is structured with social motives rather than institutional direction, is useful for reading “cemetery-migration” as the subtitle of the migration-death relationship. For this reading, it was preferred to use gravestones as data.

As part of the study, references to ancestral land were analyzed based on the frequency of requests for burial in cities where emigrated individuals went. The main concern of the study is to be able to map the migration of a city based on cemeteries and tombstones. Ethnography and document analysis techniques, which are qualitative data collection techniques, were used in the study. There are 1514 people who were decedited between 2015-2020. In the tombstones located in the cemetery in Safranbolu, references to the place where they were born or came have been identified.

The results obtained within the scope of the study indicate that Karabük/Safranbolu has received intensive migration considering the conditions for providing employment of the Iron and steel plant. 7 geographical regions of Turkey and foreign connections were found to be migrating. In the migration map covering the years 2015-2020, it was concluded that there were 61 different cities and 3 different countries connected to Turkey.

Keywords: Migrant, Migration, Dead, Identity, Culture, Safranbolu, Cemetery.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Mezar Taşları Bağlamında Ölüm Fenomeninin Göçmenler Tarafından İnşası Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Safranbolu Örneği)
Tezin Yazarı	Semih KURTKARA
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Adem SAĞIR
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	05.07.2021
Tezin Alanı	Sosyoloji
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	99
Anahtar Kelimeler	Göç, Göçmen, Ölüm, Kimlik, Kültür, Safranbolu, Mezarlık.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	A Sociological Research on the Construction of the Phenomenon of Death by Immigrants in the Context of Tombstones (Case of Safranbolu)
Author of the Thesis	Semih KURTKARA
Advisor of the Thesis	Assoc. Prof. Adem SAĞIR
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	05.07.2021
Field of the Thesis	Sociology
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	99
Keywords	Migrant, Migration, Dead, Identity, Culture, Safranbolu, Cemetery.

KISALTMALAR

“BM”: Birleşmiş Milletler.

“E.T”: Erişim Tarihi.

“KSS”: Küçük Sanayi Sitesi.

“SSCB”: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği.

“TÜİK”: Türkiye İstatistik Kurumu.

“UNESCO”: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
(Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü).



ARAŞTIRMANIN KONUSU

Ölüm kavramı toplumsallık dahilinde kültürden kültüre, toplumdan topluma farklılıklar içeren bir kavram olarak dikkat çekmektedir. Özellikle kendi ata toprağından uzakta bir yaşam süren bireyin ölüm/ölmeye yüklediğı anlam kültürel öğrenilmişliklerden dolayı, kendi doğduğu bölgede yaşamını sürdüren bir bireye göre değişimler/farklılıklar gösterebilmektedir.

Birbirinden ayrı tutulmaması gereken iki farklı olgu olan göç ve ölüm çalışmanın konusu olarak belirlenmiştir. Bireyin göç etme nedeni her ne olursa olsun, doğduğu toprakların dışında bir yaşam sürmesi şüphesiz ölüme atfettiğı anlamlarda da birtakım değişimlere neden olduğu düşünülmektedir. Bu değişimlerin en başında farklı bir yaşam alanına geçiş yapılmasından kaynaklı olarak kendi öğrendiğı gelenekler ve adetlerin dışında kültürel öğelere entegre olmaya çalışma süreci gelmektedir. Bu süreç bir anlamıyla bireyleri olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu çalışmanın konusu; ekonomik kaygılar başta olmak üzere iyi bir yaşam standardına sahip olmak isteyen bireylerin gerçekleştirdiğı yer değiştirme hareketlerine odaklanmaktadır. Ayrıca, iç göç bağlamında yer değiştiren bireyler üzerinden mezarlık ve mezar taşlarına yüklenen anlamların neler olduğunu saptamak da bu çalışmanın konularından birisini oluşturmaktadır. Çalışmanın alt konusu olarak ise, göçmen bireylerin ölüme atfettiğı anlamların neler olduğunu kültürel bir simge niteliğı taşıyan mezar taşları üzerinden çözümlemek belirlenmiştir. Ayrıca mezar taşlarının üzerinde yazan yazıların çözümlemesi yapılarak bir kimlik kartı olarak mezar taşları üzerinden Karabük/Safranbolu'nun göç haritasını çıkarmak üzere bu çalışma kurgulanmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Göç eden bireylerin, kendi kültürlerinin yansıması olan geleneklerini devam ettiriyor olmaları kültürel süreklilik açısından önemli bir detay niteliğı taşımaktadır. Ayrıca mezar taşları üzerindeki yazıların da bu kişiler özelinde “*otobiyografik*” nitelikleri içinde barındırıyor olması dikkat çeken bir bağlam olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Türkiye akademik literatüründe “*ölüm sosyolojisi*” bağlamında yetersiz kaynak olması, ölüm sosyolojisi çalışma alanında yapılacak her türlü alt araştırmanın desteklenmesi gerekliliğini elzem hale getirmektedir. Ölüm sosyolojisi

alanının kuramsal açıdan henüz yeni bir çalışma alanı olması, bu alanda yapılacak bütün “tümevarımsal” araştırmaları anlamlı kılacaktır.

Yapılan bu çalışmanın amacı; Türkiye’de önemli bir altyapıya sahip olan “göç kavramı” ve “göçmen kimliği” üzerinden mezar taşları üzerinde yer alan otobiyografik verilerle göç haritası modellemesi oluşturmaktır. Göç haritası modellemesinin Safranbolu Aile Mezarlığında oluşturulacak olmasının nedeni, Safranbolu’nun sahip olduğu özgün yapısı ve tarihi bir kent olma niteliği taşıyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Çalışma kapsamındaki yol izleği ve alt amacı, Safranbolu’da bulunan mezarlığın taşımış olduğu estetik özellikler ve Safranbolu’ya özel yapısal özelliklerin ortaya koyulması amacını gütmektedir. Bu amaç kendine özgü yapısal özellikleri ve taşıdığı nitelikler çerçevesinde “Safranbolu Aile Mezarlığı”nın kültür turizmi açısından bir cazibe merkezi olabileceği durumunu da gün yüzüne çıkarmıştır.

Bu çalışmanın amacı kuramsal alanda henüz yeni sayılabilecek bir çalışma alanı olan “ölüm sosyolojisi” literatürüne katkı sağlamak kaygısıyla kurgulanmıştır. Araştırma kapsamında mezarlıkların toplumsal açıdan kültürel bir minyatür olduğu fikrinden yola çıkılmıştır. Böylece mezarlıklar toplum-kültür çerçevesinden hareketle gündelik yaşam içinde farklı uzantılara sahiptir şeklinde anlam yüklenmiştir. Kültürel minyatür ekseninde mezarlıklar; “aile mezarlıkları, köy ya da mahalle mezarlıkları” olarak kültürel bir öğrenilmişliğin yansımaları karşımıza çıkmaktadır.

Bu noktada çalışmanın özgünlüğünü ortaya koyma kaygısıyla birtakım alt temalar oluşturulmuştur;

- İç göçle yer değiştiren kişilerin ölümle olan temaslarını tasvir edecek olması,
- Ölüm-göç ekseninde mezar taşları çözümlemesi ile bir göç haritası çıkaracak olması,
- Safranbolu’nun tarihi ve kent kimliğinin mezarlık çerçevesinden betimlenecek olması bakımından özgün bir çalışma niteliği taşımaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Kavranması, anlaşılması ve çözümü zor olan konular için derine inerek çözüm üretmek amacıyla yapılan araştırmalar nitel araştırmalar olarak adlandırılmaktadır. Bir araştırmacı kavranması ve ölçülmesi zor olan birtakım değişkenleri ortaya çıkarmak için ve bastırılan hislerin açığa çıkarılmasını sağlamak için araştırma yöntemleri içinden nitel araştırma yöntemini seçer. Nitel bir araştırma kişilerin hikayelerine ve tecrübelerine ulaşmayı sağlamaktadır (Creswell, 2015:48). Patton (2014:56), nitel bir araştırma olayları keşfetme, ortaya çıkarma ve tümevarım mantığına yönelten bir özellik taşıdığını ifade eder. Creswell (2014:4) ise, nitel araştırmaların toplumsal-bireysel sorunlara yönelerek çözümleme yapmayı hedeflediğini ileri sürmüştür.

Yürütülen çalışmada göç ve ölüm ilişkisinin mezar taşları üzerinden çözümlenecek olması nedeniyle nitel araştırma yöntemlerinden “*etnografik gözlem*” ve “*doküman analizi*” metotlarının kullanılmasına karar verilmiştir.

Etnografik araştırmalar, bir kültürün ya da insan grubunun kendi doğal yaşam alanlarındaki kültürel yansımalarını anlamak amacıyla gerçekleştirilen betimleyici bir bilimsel çaba bütünlüğünü oluşturmaktadır. Nitel araştırmanın bir ürünü olarak ortaya çıkan etnografik araştırmalar araştırma kapsamına dahil edilmiş olan insan grubunun birbirleriyle olan ilişkiselliklerini içinde bulunan kültürün değer ve esaslarınca kodlar üreterek o kültürün anlaşılmasını anlamak amacını içermektedir (Kartarı, 2017:217).

Doküman analizi, araştırmacı için katılımcılar tarafından ifade edilen kelime ve söylemlerin açığa çıkarılması açısından önem taşıyan bir araç olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca yazılı bir delil niteliği taşıyor olmasından kaynaklı olarak da araştırmacı için süre ve maddi açıdan tasarruf sağlayıcı bir özelliği de bulunmaktadır. Doküman analizi, kolay ulaşılabilen bir veri aracı olmasından dolayı tercih edilebilirliği de oldukça yüksektir (Creswell, 2017:113). Bilgi kaynağı içeren her türlü argümanın analizine doküman analizi metoduyla ulaşılmaktadır. Bilginin kaynak olarak kullanılması için konu kapsamında yer alan rapor, görsel, arşiv dosyaları, ses kaydı gibi materyaller sistemli bir biçimde analize tabii tutulmaktadır.

Araştırma kapsamında çalışma alanı olarak Safranbolu Aile Mezarlığı belirlenmiştir. Mezarlıktan elde edilen fotoğrafların analiz edilme süreci öncelikle

gözlem metodu hemen ardından da görsellerin doküman analizleri şeklinde belirlenmiştir. Gözlemi yapılan ve doküman analizi sonuçlanan veriler son aşamada yorumlanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda örnekleme oluşturan Karabük/Safranbolu'nun göç haritasını elde etmek ve ölüm sosyolojisi literatürüne katkıda bulunmak çalışma açısından önem teşkil etmektedir.

ARAŞTIRMA PROBLEMLERİ

Araştırma Sorusu

1. Göç-ölüm ilişkisinde mezarlık ve mezar taşlarının nasıl bir işlevi vardır?

Alt Sorular

1. Göç ve ölüm ilişkisinde mezar taşları kültürel bir simgeyi ifade etmekte midir?
2. Göçmen kimliği ölüm ile ilgili düşünceleri nasıl etkilemektedir?
3. Mezar taşları göçmenler için kimlik kartı niteliği taşımakta mıdır?

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Araştırma göç ve ölüm arasındaki ilişkiyi somut bir şekilde analiz etmek ve mezar taşları üzerinden Karabük/Safranbolu'nun göç haritasını çıkarmak için kurgulanmıştır. Çalışma kapsamında belirlenen sınırlılık, sadece Safranbolu'daki mezarlığın inceleme alanına dahil olmasıdır.

GİRİŞ

Göç, tarih boyunca var olan ve geçerliliğini de koruyarak birbirinden farklı olan nedenlerin neticesinde ortaya çıkan bir kavramdır. Göç kavramının ülkeler bazında ekonomik ve kültürel yapılarının değişime uğradığı dinamik nüfus hareketlilikleri olarak da tanımlandığını söyleyebilmek mümkündür (Başel, 2006:287).

Göçmenlik kavramı sürekli artış eğilimi gösteren bir kavramdır. Bu artış eğiliminin en temel argümanı ise göçmenler olarak nitelendirilen nüfusun, genel nüfusun içindeki payından kaynaklandığı düşünülmektedir (Erdoğan, 2018). Göç hareketliliği yakın geçmiş düşünüldüğünde dünya üzerinde yaşanan karmaşalar, siyasi sorunlar ve can güvenliklerinin tehlikede olmasından kaynaklanan yeni bir form kazanmaktadır. Bu bağlamda göç kavramı artık eski bağlamından uzaklaşarak sadece bir yer değiştirme hareketi olmaktan çıkarak bireylerin kendilerini koruma altına almaya başladığı yeni bir çerçeveden okunması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu gereklilikten hareketle de içinde yaşanan çağı zorunlu göçler çağı olarak nitelemek yanlış bir söylem olmayacaktır (Doğan, 2018:147).

Bireylerin göç etme girişiminde bulunmalarının en önemli nedeni yaşanan bölgedeki istihdam sorunları ve buna bağlı olarak gelişen yaşam refah seviyesinin düşük olmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bir ülkenin “*gelişmiş olması*”, “*refah seviyesinin ortalama düzeyin üzerinde olması*” ve “*ekonomik dağılımların*” dengeli olması bireyin göç etmesi için çekici faktörler arasında bulunmaktadır. Bölgeler arasındaki dengenin sağlanamaması ya da sağlanan dengenin korunamamasına ilişkin meydana gelen dengesizlik durumu göçün “*hem nedeni hem de sonucu*” olarak ifade edilebilmektedir (Başel, 2007:520-521).

Türkiye, transit geçiş sağlamak için tüm dünya ülke vatandaşları açısından oldukça cazip bir göç durağı olarak görülmektedir. Ucuz yaşam standartları, tatil belde ve olanaklarının çokluğu, istihdam alanlarının geniş olması gibi nedenler Türkiye’nin göç için elverişli olduğunu kanıtlar bir nitelik taşımaktadır. Ayrıca Türkiye’nin jeopolitik konumu ve kendine yakın komşu ülkelerdeki siyasi karmaşalar ile siyasi istikrarsızlıkların tümü yine Türkiye’yi cazip bir göç merkezi haline getirmektedir. Özellikle SSCB’nin dağılması sonucunda bağımsızlığına kavuşan Rusya halkı, Ukrayna halkı, Gürcistan halkı, Romanya halkı, Moldova halkı, Azerbaycan halkı, Özbekistan ve Türkmenistan halkı illegal olarak Türkiye Cumhuriyeti’ni transit geçiş

bölgesi olarak hedef ülke konumuna dönüştürmüştür. Güney'deki komşumuz olan Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar, Avrupa ülkelerine geçiş sağlamak isteyen mülteciler için önemli bir geçiş merkezi halini de almaktadır (Bulut, 2016:72).

Göç etme girişimi tek başına ekonomik ya da siyasi sebepler özelinde gerçekleşmeyebilir. Göç kavramını çekici hale getiren bir başka temel nokta ise eğitimidir. Göç ve eğitim kavramlarının bir araya gelmesi durumu en sade şekliyle eğitim görme hususunu temele alan bir kıstası içermektedir. Özellikle Türkiye'de çok sayıda üniversitenin açılmış olması bir göç hareketliliğini de oluşturmaktadır. Örgütsel anlamda her açılan üniversite için hem öğretim elemanı hem de öğrenciye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada örgütsel ihtiyacın karşılanması durumu göç için çekici faktörler arasında yer alan bir nitelik taşımaktadır (Sağır ve Dikici, 2011:218-219).

Eğitim kavramının göç kavramı açısından öne çıkması ve çok sayıda üniversitenin kurulması bir anlamıyla şehirler özelinde bölgesel örgütlenme ve iş birliklerini hızlandırmaktadır. Hızlanan iş birliğinin temelinde şüphesiz küreselleşme kavramı yer almaktadır. Küreselleşme, ekonomik temelli değişimlerin yanı sıra eğitimi de içerisine alan kökü değişimlere neden olmaktadır. Bu değişimin neticesinde, üniversiteler de hızlanan akışa ayak uydurmaya çalışmaktadır (İnci, 2013:27). Değişim süreci beraberinde nitelikli öğreticilere ihtiyacı açığa çıkarmaktadır. Bu durum aktif olarak öğretim elemanlarının yer değiştirmesi açısından çekici nitelikler oluşturmakta ve eğitim temelli göçü kaçınılmaz hale getirmektedir. Aynı durum öğrenciler içinde geçerli olmaktadır. Gelişen teknoloji ve çok sayıda üniversitenin olması öğrenciler içinde çekici faktörleri açığa çıkarmaktadır. Bu durumun sonunda hem öğreticiler hem de öğrenciler bir göç sürecine dahil edilmektedir.

Bu bağlamdan hareketle Karabük Üniversitesi gerek ulusal gerek uluslararası öğrenci ve öğretim elemanı kadrosu açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Karabük Üniversitesi örgün olarak eğitime başladığı 2007 yılından bugüne kadar uzanan süreçte öğrencilerin en çok tercih ettiği üniversitelerin başında gelmektedir. 2021 yılı itibarıyla 48.000 öğrenciyle oldukça yüksek bir sayıya ulaşmıştır. Üniversitenin oynamış olduğu bu aktif rol hiç şüphesiz Karabük'ün göç alma noktasında oldukça önemli bir çekim gücü de oluşturmaktadır.

NEDEN ÖLÜM?

Ölüm kavramına sosyolojik olarak baktığımızda, toplumlar ölüm olgusunu kendi değerleri ekseninde değerlendirerek anlamlandırmaktadırlar. Tarihsel süreciyle geçmiş zamanlardan günümüze kadar uzanarak varlığını sürdürebilen tüm toplumlar “*beden*” ve “*ölüm*” kavramlarını asıl kültürel öğeleri olarak değerlendirmektedir. Bu perspektiften hareketle toplumlar beden-ölüm olgusallığı üzerinden inşa edilmektedir (Nazlı, 2006:2).

Ölüm kavramı, bireyin fiziksel olarak dünyadan çekilmesi anlamına gelmektedir. Ölüm, toplumsal anlamda bir fenomene karşılık gelmektedir ve asli oluşumunu toplumların kültürel değerleri sağlamaktadır. Ölüm olgusu; “*ayinler, efsaneler, mitler ve törenlerden*” oluşan bir değerler bütünü olarak ifade edilmektedir. Bu noktadan hareketle ölüm kavramı kültürel değerleri içerisinde barındıran bir unsur olarak karşımıza çıkmakta ve toplumun kişilere vermiş olduğu kimlikten bağımsız bir gerçeklik olmadığının vurgusu yapılmaktadır (Sağır, 2017:134).

Ölüm kavramına yüklenen anlamlar toplumdan topluma farklılıklar taşımakla birlikte ortak bir paydada da buluşmaktadır. Bu ortaklıklar ve farklılıklar ekseninde ölüm kavramı sosyolojinin bir nesnesi halini almaktadır. Sosyolojik bir bakış açısıyla ölüme dönemler üzerinden yaklaşıldığında modern öncesi dönemlerde ortaya çıkan temel faktör, beden ve ölüm kavramının toplumsallıkla ilişkilendirilmesidir. Geleneksel dönemde ölümün toplumsal değerler eksenini kavrayan kesim yaşlı kuşak olarak karşımıza çıkmakta ve kimliksel dışı vurumun en önemli kitlesi olarak dikkat çekmektedir. Modern dönem öncesinde yer alan faktör neticesinde ortaya çıkan toplumsallık, bir akrabalık sistematiğini de karşımıza çıkarmaktadır. Beden ve ölüm toplumsallığının görünümü akrabalık sistemleri üzerinden var olmaktadır (Nazlı, 2006:3).

Modern döneme gelindiğinde ise bu dönem ölüm kavramını hastalık kavramıyla eşdeğer hale getirmektedir. Bu hastalıklara sağlık alanında çözümler üreterek ölüm kavramını aşmaya çalışan bir dönem özelliği taşımaktadır. Modern dönem toplumları ölümü yarı geleneksel ve yarı modern toplumsal rollerle melezleştirme çabası içine girmektedirler. Daha açık bir ifadeyle; bireyler bir yandan hastanelere kutsallık atfetmekte bir yandan da aile gelenekleri ekseninde ölümün mahremiyetini sürdürmeye çalışmaktadırlar (Sağır, 2017:135).

Postmodern döneme gelindiğinde ölümün karşılığı ölümsüzlüğün bulunmaya çalışıldığı bir yeni bir düzen halini almaktadır (Akpolat, 2013:131). Ölüme yüklenen bu yeni anlamlar neticesinde ölüm fenomeninin “din, gelenek ve coğrafi konumlar” olarak kategorize edildiği düzlemlerde, yaşanan dönemin gerekliliklerine göre de değişim göstermesi olağan bir durum olarak nitelendirilebilir. Bu noktada altı çizilmesi gereken temel nokta, din-gelenek ve yaşanan coğrafi konumun “kimlik ve kültürel hafıza” kavramlarından bağımsız olarak düşünülemeyeceğidir. Ölüm kavramı da bu perspektiften hareketle kimlik ve hafıza kavramları üzerinden şekillenmektedir. Postmodern dönemde ölümün değişen anlamsal boyutu bir anlamıyla değişen kimlik yönelimleriyle de ilişkili bir hal almaktadır (Sağır, 2017:136).

Alp’e (2018) göre;

“İçe kapanma durumu bireyin normal çoğunluklar olarak nitelendirilebilecek toplum üyelerinin yanında kendi gündelik hayat pratiklerini ve öğrendikleri kültürü yansıtamamasına neden olmaktadır. Ayrıca “dışlanmış” olarak adlandırılabilir grup üyeleri bir anlamda susma/konuşmama eğilimi içinde olmaktadır. Bu bağlamda azınlık olan grup üyeleri orijinal kimliklerini saklamakta ve büyük çoğunluğun bir üyesiymiş gibi yaşayarak bir anlamda kendilerine bir koruma politikası belirlemeye çalışmaktadırlar.

Göç eden bireyler hayatı anlamlandırma biçimlerini değiştirmek zorunda kalabilmektedirler. Farklı bir kültür ve yaşam ritüellerine uyum sağlamak amacıyla kendi bakış açılarını değiştirmek ve uyumlu bireyler olabilmek için çaba göstermektedirler. Göç eden bireyler için değişime uğrayıp uğramadığı en çok merak edilen değer ölüme yükledikleri anlamlardır. Göç etme sürecinde yaşanan kimlik bunalımı ve içe kapanıklık süreci sonucunda ölüme yüklenen anlamlarda birtakım değişimlere uğramaktadır. Bauman’ın (2012) ifadesiyle;

“Göç eden bireyler açısından dikkat çekici olan ilk detay ölümü inşa etme süreçleridir. Kendilerini ait hissettikleri yaşama alanından oldukça uzakta devam eden yeni yaşam faaliyetleri ve bu yaşam faaliyetinin son zinciri olan ölümün kendilerini ait hissettikleri topraklara gömülme isteğiyle ilişkili olması göç eden bireyler açısından da önemli bir nitelik taşımaktadır. Bu isteğin karşılık bulduğu kavramsal çerçeve ise “kültürel kimliğin” yansıması olarak düşünülmektedir. Kültürel kimlik perspektifinde göçmen kişilerin kendi içselleştirdikleri bölgelere

gömölme isteklerinin sürekli olarak aktif/canlı olması “öteki” olarak hissettirilmelerinden kaynaklıdır”

Göçmen kişiler yeni yaşamsal faaliyetlerini sürdürecekleri yerlere uyum sağlama konusunda zorluk çekmektedirler ve bununla birlikte göç etmenin verdiği bunalım süreciyle kendi ata topraklarına olan bağlılıklarını da tam anlamıyla hissedememektedirler. Bu arada kalmışlık halinin en temel yansıması kişilerin mezarlarının kendi ata topraklarında olmasını istemesiyle ilişkilendirilmektedir. Ölüm kavramı tam da bu noktada mekânsal bağlantı oluşturan bir nitelik kazandırmakla birlikte varlık alanı temsilini de oluşturmaktadır (Sağır, 2017:145).



1. BİRİNCİ BÖLÜM: GÖÇ KAVRAMI VE KURAMLARINA BAKIŞ

1.1. Göç Kavramının Kuramsal Çerçevesi

Göç kavramının net olarak anlaşılmasını sağlamak amacıyla göç düşünürleri tarafından ortaya atılan kuramlardan söz etmek mümkündür. Göçün kavramsal çerçevesini oluşturan 7 adet temel kuram bulunmaktadır. Bu kuramların içinde ilk sırada yer alan kuram Ravenstein kuramıdır. Bu kuramın esaslarına göre;

Göç olgusuna dair genel geçer kuralların belirlenmesi bu kuramın temel amacını belirlemektedir. Ravenstein kuramının temeli 1871-1881 yıllarını kapsayan nüfus sayım istatistiklerinden hareketle atılmıştır. Elde edilen veriler ekseninde toplamda 7 maddeden oluşan bir “göç kanunu” listesi Ravenstein tarafından hazırlanmıştır. Bu kanunları sırasıyla; göç ve mesafe, göç basamakları, yayıma ve emme süreci, göç zincirleri, doğrudan göç, kırsal ve kent yerleşimcileri farkı ve kadın erkek farkı olarak sıralayabiliriz (Çağlayan, 2006:68).

Göçün mahiyetini anlamak amacıyla ortaya atılan ikinci kuram itme-çekme kuramıdır. Everett Lee’nin ortaya attığı bu kuramın detayları 1966’da yayınlanmış olan “A Theory of Migration” adlı makalede detaylı bir biçimde anlatılmaktadır. Göç çalışmacıları için büyük önem arz eden bu kurama göre asıl hedefin göç eden kişiler değil göç olgusunun kendisine karşılık geldiğinin altı çizilmektedir. Everett Lee, bu kuram ile göç eden kişileri saf dışı bırakmamakta fakat merkeze de göç kavramının kendisini yerleştirerek araştırmalarına yön vermektedir. Lee tarafından ortaya atılan itme-çekme kuramının yoğun olarak ilgilendiği 4 temel madde bulunmaktadır. Bu maddeler Lee tarafından şu şekilde sıralanmaktadır;

- Yaşanılan yer ile ilgili olan faktörler,
- Gidilmesi düşünülen yer ile ilgili faktörler,
- Göç etme sırasında karşılaşılan engeller,
- Bireysel faktörler.

Lee’nin ortaya attığı itici ve çekici faktörler kuramını önemli hale getiren nokta göç literatüründeki “*mülteci*”, “*göçmen*” ve “*sığınmacı*” terimlerinin kullanılması yerine daha serbest nitelenebilecek bir göç sürecini ifade eden teori özelliğine sahip olmasıyla ilişkilendirilmektedir (Aydemir ve Şahin, 2017:364-365).

Göç kuramlarının üçüncüsü “göç sistemleri kuramı”dır. Bu teorinin temelinde *ekonomik* veya *politik* sebepler bulunmaktadır. Bu kuramın bağlantıları ekseninde ülkelerin karşılıklı anlaşmalar dahilinde *yer değiştirme* hareketlerinin devamlılığının sağlandığını söylemek mümkündür. Göç sistemleri kuramı ekseninde etkili olan hareketler arasında emperyalist tarihsel ilişkiler, ekonomi politik temelli ilişkiler ve uluslararası nüfus hareketlikleri yer almaktadır (İnce, 2019:2600). Bu bağlamda Castles ve Miller’in (2008) ifadesine göre;

“Uluslararası düzlemde gerçekleşen göç hareketlerinde mesafe kavramı çok büyük bir önem arz etmemektedir. Önemli olarak nitelendirilebilecek ve göç hareketlerini şekillendiren temel nokta ülkeler arasındaki tarihsel ve güncel olan ilişkilerdir. ABD ile Meksika, Batı Afrika ile Fransa arasında gerçekleşen göçmen alışverişinin bu bağlamda iyi bir örnek teşkil ettiği ifade edilmektedir”.

Göç kuramlarının dördüncüsü ilişkiler ağı kuramıdır. Bu kuramın temelinde istihdam ve iş gücü kavramlarının ön planda olduğunu söylemek mümkündür. İlişkiler ağı kuramına göre göçü başlatan temel niteliklerin ne olduğu değil, göçün devamlılığını sağlayan temel niteliklerin ne olduğunu açığa çıkarmak önem arz etmektedir (Özcan, 2016:202). Network kuramının en önemli işlevi göç edilen yerdeki eski ve yeni göçmenlerle birlikte o bölgenin yerel halkı arasında kurulan ilişkiye dikkat çekmesidir (Abadan-Unat, 2006:34).

Göç kuramlarının beşincisi kurumsal kuramdır. Bu teorinin üzerinde durduğu konu, dinamik olarak artış gösteren göç ve göçmen krizlerinin ardından gelir sağlamak adına kurulan firma ve kuruluşların varlığından söz edebilmektir. Bahsi geçen kuruluşların düzensiz ve yasa dışı yollarla göç etme girişiminde bulunan kişilere hedef ülkeye ulaşma, kalacak yer temin etme ve en önemlisi de istihdam edilmelerinde büyük bir role sahip oldukları ifade edilmektedir (Massey vd., 1993:450-451).

Göç kuramlarının altıncısı neo-klasik ekonominin mikro kuramıdır. Bu teoriye göre; ülkeler arasında gerçekleşen yer değiştirme hareketlerinin temelinde bireysel kâr ve zarar hesapları bulunmaktadır. Göç hareketinin gerçekleştiği bölgede tüm bireyler eşit şartlarda ise, “*yabancı dil, eğitim düzeyi, insan becerisi*” önem arz eden kategoriler arasında bulunmaktadır. Bu kurama göre göç hareketleri dengesizlikler ve dalgalanmalar neticesinde ortaya çıkmaktadır (Abadan-Unat, 2006:24).

Göç kavramının anlaşılması amacıyla ortaya atılan yedinci ve son kuram neo-klasik ekonominin makro kuramıdır. Bu kuramın temelinde göçmen işçi sınıfıyla ilişkilendirilen ücret farklılığı ön planda tutulmaktadır. Göçmen işçiler açısından ücret farklılaşmasının ortadan kaldırılması yer değiştirme hareketlerini de sona erdirecek en temel argüman olarak bu kuram içerisinde yer almaktadır. Uluslararası düzlemde gerçekleştirilen bütün yer değiştirme hareketlerinin temel unsuru işgücü piyasası olarak ifade edilmektedir (Abadan-Unat, 2006:22).

1.2. Yer Değiştirme Hareketlerinin Çeşitleri

1.2.1. Gönüllü Olarak Yer Değiştirme Hareketi

Gönüllü göçler bireylerin yaşam standardının daha iyi olduğu, ekonomik anlamda daha rahat bir hayat süreçleri yerlere kendi istekleri doğrultusunda yaptıkları yer değiştirme hareketi olarak tanımlanabilmektedir. Lee tarafından belirlenen itme-çekme kuramından hareketle kişiye itici olarak yansıyan etmenlerin var olduğu koşullarda yapılan yer değiştirme hareketi olarak da tanımlanabilmektedir (Demirtaş, 2019:22).

Gönüllü olarak yer değiştirme hareketinin temelinde aynı ülke içindeki yerleşim yerlerinin nüfus oranlarının değişimi bulunmaktadır. Siyasi ve toplumsallığı konu alan nedenlerden ötürü gönüllü olarak yer değiştirme hareketliliğinin işleyiş yönü, gelişme düzeyi düşük olan şehirlerden gelişme düzeyi yüksek olan kentlere doğru oluşmaktadır. Yer değiştirme hareketlerinin gerçekleşme süresince ortaya çıkan değişiklikler bazı problemli süreçleri de meydana getirmiştir. Özellikle de kentlerde alt yapı sorunları ve barınma sorunları gibi problemler gün yüzüne çıkmaktadır (Çelik, 2020:18).

Gönüllü göçlerin ortaya çıkmasını tetikleyen faktörlerin altyapısını sosyo-ekonomik unsurlar oluşturmaktadır. Bu perspektiften hareketle işgücü başlığı altında işlenebilecek bütün göç hareketleri bu kategorinin bir ürününü oluşturmaktadır. İş alanlarının daha fazla olduğu ve yaşam standartlarının daha iyi olduğu yerlere gerçekleştirilen yer değiştirme hareketleri gönüllü göçlerin esasları arasında yer almaktadır. Bireylerin yurt içinde olduğu kadar yurt dışında da emeğini kullanarak yaşamını sürdürmeye çalışması gönüllü göçler çerçevesinde değerlendirilebilecek bir boyutta yer almaktadır. Türkiye'den yurtdışına özellikle de 60-70'li yıllarda

Almanya'ya yapılan işçi göçü emek başlığı altında değerlendirilebilecek bir nitelik taşımaktadır (Demirtaş, 2019:23).

Gönüllü olarak gerçekleştirilen yer değiştirme hareketleri çoğunlukla sanayi toplumlarının bir yansıma biçimi olarak görülmektedir. Nitekim sanayi toplumları göç alma bakımından oldukça cazip nitelikler taşımaktadır. En başta maddi refah konusu bu cazibenin merkezinde yer almaktadır. Maddi refahın sağlanmasının en önemli husus olarak görüldüğü ve gönül rızasıyla gerçekleştirilen göçlerde bireyin özgür bir düşünce yapısına sahip olduğunun da vurgusu yapılmaktadır (Çelik, 2020:18).

Gönüllü göç kategorisine giren ve bu yer değiştirme hareketini cazip hale getiren önemli etkenlerin başında az gelişmiş düzeydeki ülke vatandaşlarının daha gelişmiş düzeylerde yer alan ülkelere doğru nüfus hareketliliği gerçekleştirmeleri yer almaktadır. Bunun nedeni olarak ise ekonomik refahı sağlamak ve teknoloji ile birlikte konfor seviyesi daha yüksek olan bir yaşam fırsatına erişme isteğinden kaynaklandığı ifade edilmektedir (Demirtaş, 2019:23).

1.2.2. İç ve Dış Etkenlere Bağlı Gelişen Yer Değiştirme Hareketi

İç göç, aynı coğrafi bölge içindeki bir alandan farklı bir alana geçme sürecini içinde barındırmaktadır. İç etkenlere bağlı gelişen göçler ülkeler arasında farklılık gösterebilen bir özelliğe de sahip olmaktadır. Örneğin; ABD özelinde bir iç göç sürecinden bahsedebilmek için eyaletler arası bir geçiş ya da bir eyaletten bir şehre geçme süreci iç göç bağlamında normal ve olağan bir durum olarak karşılanacaktır. Türkiye özelinden örnekleme yapılacak olursa; köyden-kente, kentten-kente yapılacak yer değiştirme hareketleri iç göç bağlamında değerlendirileceği ifade edilmektedir (Güreşçi, 2016:1059).

Dünya genelinde İkinci Dünya Savaşı süreci ve sonrasında yaşanmış olan siyasi, ekonomik ve politik yapılanmanın yenilenme sürecine de dahil olmasının ardından dünya üzerinde yer alan bütün ülkeleri kapsayan ve gelişmiş olan ülke kentlerinin gelişmekte olan veya gelişmemiş olan kentlerden yoğun miktarda yer değiştirme hareketini gerçekleştiriyor olmaları bir anlamıyla iç göç olarak da nitelendirilebilmektedir (Kocadaş, 2016:13).

Dış göç kavramına geldiğimiz zaman ise en az 2 ülkenin vatandaşlarını kapsayan yer değiştirme hareketleri olarak ifade edilmektedir. Yakın geçmişte yaşanan

siyasi kargaşa ve istikrarsızlıklar nedeniyle ortaya çıkan çatışmalar ve savaş hali dış göçlerin tetikleyici unsurları olarak dikkat çekmektedir. Dolayısıyla dış göçleri zaruri olarak gerçekleştiren kişilere “mülteci, sığınmacı” gibi sıfatlar verilmektedir. Düzensiz ve illegal yollarla yer değiştirme hareketi yapmayan kişilerde yine dış göç kategorisi altında değerlendirmeye alınmaktadır (Güreşçi, 2016:1059).

1.2.3. Zorunlu Etkenlere Bağlı Yer Değiştirme Hareketi

Göç literatürünün önemli bir parçası olarak adlandırılan zorunlu göç kavramı kişilerin kendi istek ve arzuları dışında zor kullanarak ya da alıkoyarak yaşamış oldukları bölgelerden/yerleşim yerlerinden ayrılmak durumunda kaldıkları durumları açıklayan göç türüdür. BM, kendi arzu ve istekleri dışında yaşadığı bölgeyi terk etmek durumunda kalan kişilerin korunmak amacıyla yer değiştirme girişiminde bulunmalarını zorunlu göçler kategorisinde değerlendirmektedir (Tekin, 2011:93).

“Zorunlu etkenlere bağlı gelişen yer değiştirme hareketleri, gönüllü olarak gerçekleştirilen göç hareketleri ile karşılaştırıldığında, bireyin uyum sürecini ve hayattan beklediği şeyleri daha derin olarak etkilemektedir. Başka bir ifadeyle; zorunlu olarak yapılan göç, gönüllü olarak yapılan göçten gerek sebep gerek sonuçları bakımından oldukça farklı bir noktada yer almaktadır” (Aker, vd, 2002:99).

Türkiye’de özellikle 1980’li yıllar ve sonrası düşünüldüğünde terör olaylarının çok ciddi artışlar gösterdiği gözlemlenmiştir. Doğal afet vb. olayların da meydana gelmesiyle birlikte kişiler kendi arzuları dışında zorunlu olarak yer değiştirme girişiminde bulunmuşlardır. Bu süreç zorunlu göç kategorisinde yer almaktadır ve hem kültürel hem de ekonomik anlamda değişimlere ve sorunlara neden olduğunun vurgusu yapılmaktadır (Tamer ve Birvural, 2018:12).

1.3. Yer Değiştirme Hareketinin Sonuçları

Göç kavramı tarihsel süreç itibarıyla insanlık tarihi kadar eski bir sürece dayanmaktadır. Göç hareketleri/nüfus hareketliliği yapılmaya başladığı anda kendi içinde birtakım sonuçları da içermektedir. Gönüllü ya da zorunlu, iç ya da dış göç fark etmeksizin gerçekleştiği anda beraberinde sorunları da ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada göç süreciyle birlikte göç etmenin meydana getirdiği sonuçlar da mutlaka irdelenmelidir.

Yer değiştirme hareketlerinin meydana getirdiği sonuçların başında şüphesiz göç eden kişilerin yaşamış olduğu adaptasyon ve entegre olma sorunlarının belirsiz bir sreye sahip olması ve uyum sürecinin uzaması olarak ifade edilebilir (Sağır ve Kurtkara, 2018:653). Sağır ve Kurtkara’nın (2018) ifadesine göre;

“Göçmenler açısından kültürel değişimler, dinsel değerler, günlük yaşam pratikleri ve en önemlisi de konuşulan dilin dönüşüm sürecine dahil olması adaptasyon, aidiyet ve entegre olma noktalarındaki sorunlar yer değiştirme hareketlerinin ardından ortaya çıkması muhtemel olan sonuçlar olarak karşımıza çıkmaktadır”.

Göçmen kişilerin yer değiştirme hareketinin ardından yaşadıkları ekonomik dengesizlikler/dalgalanmalar göç hareketinin sonuçları arasında yer aldığını belirtmek mümkündür. Bu ekonomik dengesizliğin nedenleri arasında göç eden bireylerin gittikleri yerlerde ucuz işçiler olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır (Sağır ve Kurtkara, 2018:657). Bu noktada altı çizilmesi gereken temel nokta, gn sonuçları arasında yer alan ekonomi boyutunun göç eden kişilerin hem ucuz iş gücü olarak kullanılıyor olmaları hem de g ettikleri yerdeki kişilerin işlerini ellerinden alıyormuş gibi bir izlenim bırakıyor olmalarıdır. Bu durum bir anlamıyla göç hareketinin ekonomik ıktıları kategorisini oluşturmaktadır.

1.4. Modern Dönemde Bir Kimlik Türü: “Göçmen Kimliği”

Dil kültürel anlamda önem arz eden bir konudur ve iletişim aracı olmanın ötesinde bir mahiyete sahiptir. Dil her şeyin öncesinde bireyin kendiliklerinin ve anlamının kurgulanabildiği kültürün inşası aracı olarak da ifade edilmektedir. Dil ile açık biçimde ifade edilmiş mesajlar da yoktur. Kendilikler ekseninde “*beden ve benlik*” üzerinden kendisini inşa eden bir gerçekliktir (Chambers, 2019:41). Dil ile göçmen kimliği arasında yapısal bir yoksunluktan söz edebiliriz. Göçmen kimliğinin oluşumu sırasında göçmenlerin kendilikleri ve bedenlerinin üzerinden dilsel yoksunluğun yansıtılması bu bireylerin etiketlenmesi noktasında altı çizilmesi gereken bir detayı göz önüne çıkarmaktadır. Konuşulan diller arasındaki farklılık bireylerin birbirine adapte olamaması ve entegrasyon sorunu yaşanmasının en önemli nedenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktadan hareketle üzerinde durulması gereken en elzem konu göçmen kimliği ile dil konusu arasındaki bağlantı olarak düşünülmektedir.

Kültürlerin ve kimliklerin dönüşüm sürecine girmesiyle birlikte ilgi odağı haline gelen göçmen kitlesi, sanayileşme kavramıyla gelişim gösteren kentleşme süreciyle birlikte de ortaya çıkan iç göç hareketlerinin en aktif oyuncularını olarak literatürde “yeni tip kentliler” olarak geçmektedirler. İç göç kavramının başrolü olan göçmen kişiler kentleşmeye kültürel etkenlerle de birlikte çeşitli aşamalar içinde dahil olmaktadır. Bu noktada “*göçmen kimliği*” de kent ve göç koşulları ekseninde bir değişim sürecine tabii olmakta, “*uyum ya da çatışma*” örneklerini teşkil edebilmektedir (Çelik, 2003:235-236).

Göçmen kimlikleri, farklı olan gruplar ve kültürleşme sürecinin içinde bulunduğu kaynaklı olarak karmaşa seviyeleri de oldukça yüksek bir tablo inşası oluşturmaktadırlar. Modern öncesi dönemlerdeki görüş dikkate alındığında farklı kültürlerin bir arada bulunma hali, iç içe geçmiş olma hali “asimilasyon” kavramının bir adım öncesi olmasından kaynaklı dil kavramının önemi, dil öğrenmenin önemine vurgu yapılmaktadır. Yaşanılan toplumun dilini öğrenme birey ve kurumlar arasındaki iletişimin kurulması açısından oldukça önemli bir yerde bulunmaktadır. Göçmen kimliği salt olarak bir anlam ifade edememektedir. Göçmen kimliğinin net olarak anlaşılması için “ev sahipleri”, “azınlıklar” “yabancılar” gibi kavramlarla kategorize edilerek ortaya çıkacak olan sonuç göçmen kimliği derecesini de açığa çıkaracak bir nitelik taşımaktadır (Bartram vd, 2017:25).

Göç kavramını ortaya çıkaran en temel argüman bireylerin daha iyi bir yaşam formuna sahip olma isteğidir. Ekonomik refaha ulaşma isteğinden hareketle gerçekleştirmiş oldukları yer değiştirme hareketlerinden doğan bir eylem olarak dikkat çekmektedir. Günümüz dünyasının şartlarından dolayı da zorunlu yer değiştirmeler sık sık gündeme gelmektedir. Bu süreç bir anlamıyla yeni kimlikler inşa etme düşüncesi sürecine de karşılık gelmektedir. Tüm bu argümanlar göçü tetikleyen ve gündeme getiren bir olgu olarak dikkat çekmektedir. Tarihsel süreç itibarıyla göçün insanlığın ilk dönemlerine kadar uzanıyor olmasına rağmen göç olgusundan en çok etkilenen toplumlar günümüzde varlığını sürdüren toplumlar olarak dikkat çekmektedir. Bu durumun tetikleyicisi olarak dünya devletlerinin siyasi istikrarsızlıkları ve dengeyi koruyamama durumlarına vurgu yapılmaktadır. Kimlikler üzerinden yapılan farklılık ve ayrıştırma kategorilerinin etkileri oldukça büyüktür. Akademik literatürde kimliği konu alan birtakım kavramlar kullanılmaktadır. Irk dezavantajlılığı ve ayrımcılık bu kavramlar arasında en sık kullanılan terimler olarak dikkat çekmektedir. Farklı kimlik

kavramlarının olması şüphesiz göçmenlik, kimlik bağlamında önemli bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır (Demirhan, 2019:99).

Göçmen kişilerin birçoğu yer değiştirdiği toplum üyeleri ile girmiş oldukları iletişim süreçlerinde halen ötekileştirilen ve yabancı olarak atfedilen unsurlar olarak varlıklarını sürdüren bir kimliğe sahip olmaktadırlar. Yerli toplumların birçoğu göçmen kişilerin çok farklı oldukları gerçeğini kavramış ve kabul etmiş bir durumdadırlar. Kabul gören bu gerçeklik göçmenlerin yeni inşa ettikleri kimlikler ile toplumsal düzlemde en alt kademedeyi yer aldığı ve dışlanmaya maruz kaldıklarının kanıtı olarak düşünülmektedir (Bartram vd, 2017:33).

Chambers (2019), göçmen kimliğinin kentleşmeyle olan ilişkisini;

“Moderniteyle birlikte hayata karşı bakış açımız, marjinal tutumlarımız ve hareket etme biçimlerimizde bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler dünyanın metropolleştiği anlamını taşımaktadır. Kentler modern dünyanın kimliğini, modern dünyada birçok insanın kimliğini yeniden tanımlar bir nitelik kazanmıştır. Göç eden bireyin aidiyet sorunu yaşaması yitirilen bir geçmişe ve bütünleşemediği bir içinde yaşanan zamana karşılık gelerek arada kalmışlığın ağır bastığı bir duyguyu açığa çıkarmaktadır. Metropolleşmenin önderliğindeki değişimin göçmen kimlikleri üzerinden kurgulanması, postmoderniteyi anlatan iyi bir metafor olarak karşımıza çıkar. Postmodernitenin insanların kimlik arayışını merkeze çektiği bir değişim sürecinin analizi söz konusudur” şeklinde açıklamaktadır.

Günümüz toplumlarında göçmenlik-kimlik hususlarında ortaya çıkan algısal dönüşümlerim en temel argümanı küreselleşme kavramının hayatımıza girmesidir. Küreselleşme, tarihsel olarak geçerliliği olan ve çok boyutlu/katmanlı bir kavram olarak dikkat çekmektedir. Küreselleşme kültürden bağımsız bir gerçeklik olmamakla birlikte kültürel küreselleşmenin ulaşmayı hedeflediği üç sonuç bulunmaktadır. Bu sonuçlar; *“farklılaşma, asimilasyon, hibritleştirme”* olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kültürel küreselleşmenin hedeflediği sonuçlar ekseninde bu üç kavram için bilimsel araştırmacılar farklı şekillerde incelemeler yapmışlardır. Asimilasyon süreci için bireylerin dahil olduğu sürecin sonrasında farklı kültürlerin yok olması ve tek tip olan bir kültürel formun varlığına işaret eden bir kavram olduğu düşünülmektedir. Bu durum hiç şüphesiz bireylerin kimliklerinin değişimine neden olmaktadır. Yaşanan bu

değişim süreci beraberinde hibritleştirme sürecini getirmektedir. Asimilasyon sürecinden farklı olarak yorumlanan bu kavramın özelliği bireylere özgür bir yaşam alanı kapasitesi sağlıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Hibritleştirme ile yeni bir kimlik inşası insanın özgür yaşam alanının bir çıktısı olarak karşımıza çıkacaktır (Hattaoglu ve Yakushko, 2014:28).



2. İKİNCİ BÖLÜM: ÖLÜM SOSYOLOJİSİ BAĞLAMINDA GÖÇ VE GÖÇMENLİK

2.1. Modern Dönemin Ölüm Algısı

Modernleşme kavramı 16. yy'da ortaya çıkmış ve 19. yüzyılın başlarına gelindiğinde ise büyük oranda yoğunluk ve ivmeye sahip olan çok boyutlu bir değişim-dönüşüm sürecini kapsamaktadır. Avrupa'da yeni bir dönemin kapılarını açan gelişmeler (Rönesans, Reform, Sanayi devrimi) modernleşme sürecinin içinde meydana gelmiştir. Modernleşme sürecinin karşımıza çıkardığı ve dünya hayatını ön planda tutan sekülerleşme bu dönem içinde ivme kazanan bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca modern toplumların da sekülerizmin bir ürünü olduğunun vurgusunu yapmaktadır (Ataman ve Durmuşoğlu, 2018:125).

Ölüm olgusu üretmiş olduğu özellikler ve işlevleri neticesinde topluma derinden nüfuz edebilen bir nitelik taşımaktadır. Derine işleyerek açıklama üretmesinden kaynaklı olarak hem klasik hem de çağdaş sosyoloji teorileri ölüm olgusunu kendi metotlarıyla incelemektedir. Ölümün, toplumu yönlendiren ve etkileyen bir araç olarak önemi vurgulanmaktadır. Ölüm olgusunun sosyal nitelikleri olan bir gerçeklik olarak gerekliliklerinin de ortaya koyulması ve toplumsal işleyişin anlaşılması noktasında önem arz eden bir noktada yer aldığının altı çizilmektedir (Akalın, 2020:2).

Baudrillard'ın (2016) ifadesine göre; *“modern topluma özgü olarak inşa edilen yapıların içerisinde deli, suçlu ve normal olmayan (anormal) bireyler için kalınabilecek bir alan öngörülürken, ölümü kapsayan bir yer öngörülmemektedir. Asıl düşünülmesi gereken konu tam olarak da budur”*.

Modern öncesi döneme dikkat edildiğinde modern toplumların tüm hareket alanını sınırlandıran ölüm kavramı bir tek modern öncesi dönem toplumlarını durduramamış veya bir başka ifadeyle hayatlarını sınırlandırmamıştır. Geleneksel öncesi kuşak ölüm kavramını doğal bir durum olarak görmemişlerdir. Bunun nedeni ise, ölümün toplumsal anlamda bir boyutunun olması ve ölüm kavramının yine toplumsal anlamda bir tanımının olmasından kaynaklanmaktadır. Bu perspektiften hareketle modern öncesi toplumların *“materyalist”* olduklarını ifade etmek mümkün görünmektedir (Baudrillard, 2016:230).

Bireyin ölüme ilişkin kurmuş olduğu ilişkiler bütünü geçmiş yaşantılardan başlayarak bugüne değin farklı şekillerde yansımalar göstermiştir. Ölüm kavramına karşı tutumlar sürekli olarak bir değişim ve dönüşüm sürecinin ürünü olarak karşımıza çıkmıştır. Bu değişim ve dönüşüm sürecinin en belirgin çıktısı, ilk toplumsallık örneklerinde ölüme karşı verilen tepkiler ile modern dönemde verilen tepkilerin gözle görülür farklılıklar yansıttığıdır. Nitekim, ölüm ile modernite arasındaki ilişki, ölümün geleneksel kalıplarının dışına çıkarılarak tekno-bilimsel perspektiften hareketle ölümün yeniden sistematize edilmesidir. Bu noktada ölümün geleneksel rasyonaliteden uzaklaşarak çözümlere maruz kaldığı görülmektedir (Sağır, 2017:69).

Ölüm sosyolojisi literatüründe ölüm kavramının farklı tanımlamalarının yanı sıra ölümün sosyal hayatın içindeki yeri, kültürel hafıza ile olan bağlantısı ve sosyolojinin klasik-çağdaş teorilerinin ölüme yaklaşım biçimleri ölümün önem arz eden bir araştırma alanı olduğunu kanıtlar niteliktedir. Toplumların yapıları ve işlevleri bu noktadan hareketle ölümden bağımsız olarak düşünülemeyecek bir konumda yer almaktadır ve etki düzeyi yüksek bir araştırma alanı olarak da karşımıza çıkmaktadır (Akalin, 2020:3).

Sosyoloji kaynaklarında en temel kuramlar olarak adlandırılan üç kuramdan söz edilmektedir. Bu kuramlar;

- Yapısal işlevselcilik kuramı
- Çatışma kuramı
- Sembolik etkileşimcilik kuramı

Bu üç kuram sosyolojinin çalışma alanına dahil olan tüm olguları açıkladıkları gibi ölüm kavramını da sosyolojik boyutuyla ele alarak “*anlama-yorumlama*” noktasında yönlendiren bir etkiye sahip olmaktadır. Yapısal işlevseciler ölümün işlevsel olan tarafını, çatışmacılar ölümün eşitsizlik tarafını, sembolik etkileşimciler ise ölümün nasıl sembolize edildiği tarafını açıklamaktadır (Akalin, 2020:4).

2.1.1. Yapısal İşlevselci Kuramda Ölüm Tartışması

Yapısal işlevselci teoriler, sosyolojinin sıklıkla başvurduğu teorilerin başında geldiği bilinmektedir. Yapısal işlevselcilik kuramı yapı ile bireyin arasında kurulan bağlantının anlaşılması ve dengenin açıklanması üzerine kurgulanmış bir teoridir. Bu perspektif üzerinden yapısal işlevselci teori toplumların bir makine dişlisi gibi

görünmesi üzerine *“toplum eğer bir makineyse bu makineye, denge, hareket etme, tepki verme ve parçaların bütünle olan ilişkisi açısından”* anlamlandırıp değerlendirme yapan bir niteliğe de sahip olduğunun vurgusu yapılmaktadır (Sağır, 2017:111).

Yapısal işlevselci kuram ölüm kavramının toplumun yapı ve işlev boyutunu hesap ederek, toplumsal ilişkiler çerçevesinde bir açıklama yapma gereksinimi duymaktadır. Yapısal işlevselcilik kuramına göre ölüm kavramı *“kurumsal-sistematik”* yollarla ve var olan sosyal yapıların sürdürülebilirliği çerçevesinden ele alınmaktadır.

Yapısal işlevselci kuramın ölüm olgusu üzerinde yoğunlaştığı temel sorunsal, ölüm kavramı toplumsal işlevler perspektifiyle gündelik/toplumsal yaşam pratiğini nasıl düzenlediği ve nasıl uyguladığıyla ilgilenmektedir. Yapısal işlevselciler tarafından üzerine yoğunlaşılan ana sorunsalın kendi içinde de birtakım alt sorunları bulunmaktadır. Bu başlıkları; *“toplumsal ilişkiler, davranışlar, kurumsallaşmalar ve bunlara bağlı gelişen toplumsal bir ağ süreci”* olarak sıralayabilmek mümkündür. Toplumsal ağ kavramı bu noktada en çok önem arz eden alt başlık olarak dikkat çekmektedir. Bunun nedeni ise toplumsal ağ kavramı, ölüm olgusunun organizasyon sürecini içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla da ölüm ile toplumsal/sosyal ağ bağlantısı kendi kendine ortaya çıkmaktadır (Sağır, 2017:113).

Yapısal işlevselciliğe göre, ölüm kavramı modern dönem toplumlarında kurumları baz alan bir sistematik içinde incelenmektedir. Gelişen teknoloji ve bilim araştırmaları neticesinde ölüm kavramı önemini yitirmeye başlamaktadır. Ölüm kavramının önemini kaybediyor olmasının en temel aktörü olarak da kurumsal yapılar gösterilmektedir. Ölüm, birey tarafından düşünülürken kurumsallaşmış bir çizgide düşünülmektedir (Burcu ve Akalın, 2008:37).

Yapısal işlevselcilerin başında gelen teorisyenlerden birisi olan Parsons; *“ölümü yapısalcı kuramların içinde koyabileceğimiz yer şüphesiz toplumsal süreklilik ve bu sürekliliğin devamlılığını sağlayan toplumsal roller sistemi”* söyleminde bulunmaktadır. Bireyler ölüm ve toplumsal ilişkiler arasında bir köprü görevi görmektedir. Parsons, insanların bu rollerine odaklanıldığında ölümün de bireylerin bu rollerine karşılık gelen bir durumun varlığından söz etmektedir. Sistem kavramı sürekliliğin devamını sağlamak için oldukça önemli bir nitelik taşımakla birlikte

oluşması muhtemel olan boşluklarda toplumsal yapının kendisiyle doldurulmaktadır (Sağır, 2017:120).

2.1.2. Çatışmacı Kuramda Ölüm Tartışması

Sosyoloji geleneği içerisinde kullanılan bir kuram olan çatışma kuramının kullanımını sağlayan tarihteki ilk düşünürlerden biri Herakleitos olarak ifade edilmektedir. Çatışma kavramının tarihteki izlerine dikkat edildiğinde ateş-hava-su ve toprak elementlerinin varlığından hareketle çatışma ve dönüşme ilişkisi üzerinden Sokrat öncesi düşünürlerle kadar gittiği ifade edilmektedir. Çatışma kuramının özü “karşıtların savaşı” olarak nitelendirilmektedir. Örnek teşkil etmesi açısından siyah-beyaz, varlık-yokluk, ölüm-yaşam olguları tek başlarına bir sembol veya simge oluşturamazlar. Karşılıklı oluşan tepkimeler ve bu karşıt durumların birlikte işlenmesi hali tam olarak çatışmayı temsil eden bir simgeselliği ifade eder (Sağır, 2017:121).

Çatışmacı teoride sosyal yapılar yapısal işlevselci teorilerin tersine “*güç ilişkileri*” perspektifiyle ele alınmaktadır. Çatışmacı teorilere göre toplum üyeleri birbiri ile uyum içinde olmayan tutumlar sergilemekte ve kendi çıkarları doğrultusunda çatışma ve güç ilişkisi içinde yaşam sürdüklerini ifade etmektedirler. Toplum kaynakları sınırlıdır ve bu sınırlılık hali çatışmanın temelini oluşturan önemli bir faktördür.

Çatışmacı kuram teorisyenleri ölümün toplumların gelişmiş olma düzeyleriyle doğrudan ilişkili olduğunu ifade etmektedirler. Ayrıca gelişmişlik düzeyinin az olduğu toplumlarda ölüm oranlarının da oldukça yüksek olduğunu ileri sürmektedirler. Çatışmacı kuram eşitsizlikler temelinde çıkarımlar yaptığından dolayı ölüm kavramının karşılık geldiği eşitsizliğin de sosyal sınıflar temelinde olduğunu ifade etmişlerdir. Sınıf düzeyinin yüksek olduğu kişiler düşük olan kişilere oranla daha uzun süreli yaşadıklarını ve bunu sağlayan temel argümanın maddi olanaklar olduğunun vurgusunu yapmışlardır. Gelir durumundaki eşit olmayan dağılım yaşam süresini doğrudan etkileyen bir etken olarak da dikkat çekici bir nitelik taşımaktadır (Akalın, 2020:5).

Çatışmacı kuramın esaslarına göre ölüm olgusu hakkında kabullerimiz bir anlamıyla siyasi görüş/ideolojik duruşumuzu da simgelemektedir. Ölme üzerine ortaya koyduğumuz ideolojik pratikler gerçek dünya üzerinde *güç ilişkilerini* de temsil etmektedir. Yansıtılan güç ilişkisinin sosyal yapı üzerinde somut karşılıklarından da

söz edebilmek mümkündür. Örnek teşkil etmesi açısından “*devletin savaşa gönderdiği gençlerin, fabrikada günlük çalışmalarında kimyasal risklerle karşı karşıya kalanların, kötü beslenen fakir yaşlıların ölümle karşı karşıya kalmaları*” doğrudan güç ilişkileriyle bağlantılı olmaktadır (Burcu ve Akalın, 2008:43).

2.1.3. Sembolik Etkileşimci Kuramda Ölüm Tartışması

Amerikan ekolü kökenlerine sahip ve anlamların bütünlüğünün sadece etkileşimler yoluyla şekillendiğini öne süren sosyal psikoloji kuramsal çerçevesinin bir ürünü olan sembolik etkileşim kuramı sosyoloji geleneğinin de sıklıkla başvurduğu bir kuram olarak dikkat çekmektedir. İnsanların toplumsal hayat pratiklerini analiz eden, yakın gözlemler sonucunda çıkarımlarda bulunan ve sembollerle/simgelerle açıklayan bir kuramdır. Sembolik etkileşimcilik dört temel bakış açısıyla analizler yapmaktadır;

- Bireylerin, sembol ve simgeleri manipüle eden özgün hayvanlar gibi hareket etmesi,
- Etkileşimlere bağlı anlamlandırmalar ve bu sürecin ortaya çıkması.
- Toplumsal dünyayı etkileşimsel olarak ön plana çıkarması.
- Toplumsal dünyanın temel örüntüleri üzerinden sembol, süreç ve etkileşimlerin tümünün ötesine bakabilmesidir (Sağır, 2017:127).

Sembolik etkileşimcilik kuramının ilgilendiği ölüm sorunsalı, bireylerin ölüm kavramına ilişkin üretmiş olduğu etkileşimin boyutlarını içermektedir. Sembolik etkileşimcilerin üzerinde durduğu sorunsal üzerinden ölümün oluşturduğu içeriğin bireylerin ölümü karşılama biçimiyle belirlenebildiği ifade edilmektedir. Ölümü karşılama biçimi toplumsallık bağlamında bireysel ve gruplar özelindeki oluşan tepkilerin temsilini oluşturduğunun altı çizilmektedir (Sağır, 2017:127).

Sembolik etkileşimcilik kuramına göre ölüm olgusuyla ilintili olarak paylaşılan anlam temsillerinin mutlak suretle analizlerinin yapılmasının önemli olduğunun vurgusu ön plandadır. Örneğin; “*bir ölüyü yakmanın anlamı eyleme geçmesinde değil tam olarak neyi simgelediği veya sembolize edildiği*” ile ilişkilidir. Yapılan bu eyleme karşılık gelen anlam bütünlüğü bireyin hayatında vermiş olduğu değerler ve tanımlarda yerini almaktadır.

Sembolik etkileşimci kuramın, ölümü konu edinen çalışmalarda önem teşkil eden birçok güçlü noktaya sahip olduğunun altı çizilmektedir. Sembolik etkileşimci

kuramla birlikte sosyoloğun, ölümü kültürlerle ilişkilendirerek içerdği anlamları, bireylerin etkileşimleri neticesinde ölüme yüklenen anlam temsillerini analiz edebilmesi mümkün olmaktadır (Burcu ve Akalın, 2008:44).

2.2. Ölüm Kavramının Kültürel Boyutları

Ölüm kavramı toplumsallık çerçevesinde insanın iradesine hükmeden ve unutulmasına fırsat tanımayan büyük bir güç sahibidir. Buna rağmen tarihsel süreç itibarıyla her toplumda ölüm kavramı “*ötelenen, reddedilen*” ve *korkulan*” bir unsur olarak görülmektedir. Ölüm ötelenen ve korkulan bir gerçeklik olsa da kolektif hafıza çizgisinde genel-geçer olarak kabul gören bir gerçeklik niteliği de taşımaktadır. Bu durum aslında dini değerler ekseninde ölümün insan varlığı açısından son durak olarak kabul ediliyor olduğu gerçeğini de yansıtmaktadır (Dikmen, 2015:459).

Ölüm kavramının biyolojik boyutunun ters yüz edilebilme olanaksızlığının aslında ölümün modern bilimsel bir olgu olduğu gerçekliğiyle ilişkilidir ve bu durum bizim kültürümüze özgü bir durumdur. Ölüm kavramının yaşamdan ayrılamaz bir bütünlük ve gerçeklik olduğunun ifadesi mevcuttur. Ölüm kavramı kendi içinde yaşamı, yaşam kavramı da şüphesiz ölüm kavramını içinde barındırmaktadır. Bu noktada karşı çıkılan durum, belirsiz bir yaşam-ölüm bütünlüğünün olmadığıdır. Simgesel düzlemde ölüm ayrılan sürenin sonu değil bir anlamıyla yaşamın bir parçası olduğu ifade edilmektedir (Baudrillard, 2016:284).

Toplumsal hayat içinde yaşam-ölüm olgularını birbirlerinden kesin çizgilerle ayırmak amacıyla harcanan enerjinin kültür kavramına karşılık geldiğinden söz edilmektedir. Ölüm olgusu çelişkileri içinde barındıran yaşam olgusunun değerler bütünü olarak yeniden üretilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu ilişki, dini önderlerce “sonsuzluğa”, bilimciler tarafından “hakikate”, ekonomik boyutuylaysa “üretkenliğe” karşılık gelmektedir (Baudrillard, 2016:261).

Dünya genelinde toplumların geleneklerinin devamı niteliği taşıyan birtakım pratik ve ritüellerden söz edilmektedir. Geleneklerin devamı ve bireylerin ölen kişi için son görev olarak düşünülen yas pratikleri ve ritüellerin bütünü önem arz eden bir gerçeklik olarak ifade edilmektedir. Bu pratikler şüphesiz toplumdan topluma değişimler gösterebilmektedir. Değişime uğramayan tek olgu ölüm kavramına yüklenen kutsallıktır (Yanık, vd, 2005:73).

Ölüm olgusunun toplumsal yapılar içindeki işleyişine dikkat edildiğinde her dönemin toplumlarında devinasyona sahip olan yas tutma ve ölüm sonrasını ilgilendiren bir ritler bütünlüğünden söz edebilmek mümkündür. Her dönemin kendi halk inancı, adet ve örfleri neticesinde değişimler söz konusu olsa da kesinliği değişime uğramayan tek olgu bu geleneklerin her toplumda varlığını koşulsuz olarak kabul ettirmiş olmasıdır. Bu noktada altı çizilmesi gereken konu kolektif bir belleğin varlığıdır. Kolektif bellek anlayışıyla sürüp gelen ritüeller arasında taziye evi ziyaretleri, mezar ziyareti, yemek ikramı gibi gelenekler yer almaktadır (Sami, 2017:473).

2.3. Ölüm Kavramının Anlamsal Sınırları

İnsan, ölümün kendisinin var oluşuyla kendinden vazgeçerek ölümün var olduğu yaşamda ne ölümden kaçışı ne de ölümün kendisini yüceltmeyi düşünebiliyordu. Burada insanın yapabileceği tek şey ise yaşamın kendisiyle birlikte içinde barındırdığı evrelerini vurgulamak adına gerekliliğini düşündüğü ve kendisine göre gerektiği ölçüde kendisine özgü gösterişleriyle ölümün kendisini kabul etmekte (Aries, 2015:46). Ölümün kendisi tek başına bir yolculuğu taşır bünyesinde ve kendi yolculuğunda felsefi boyutu sona erdirirken, kendi gerçekliğinin gölgesinde bir geri sayıma başlar (Kellehear, 2012:30).

18. yüzyıl, hızlı değişen ve dönüşen dünya insanların fikirlerinin de hızlı bir şekilde değiştiği dönemin kendisidir. Fikirlerin hızlı bir şekilde değişime uğradığı ve dönüştüğü bu dönemden itibaren her şeye yeni anlamlar yükleyen Batı toplumunda “ölüm”de kendisine düşen nasibini almıştır. Bu noktada batı toplumu insanları ölüme de yeni anlamlar yükleyerek ölüme verilen ilgi ve yüklenen anlamda insanın kendi ölümünden çok öteki üzerinden inşa edilen bir ilgi ve anlamdan oluşmaktadır. Dramatikleşen, etkileyici ve ilgi çekici bulunan ölüm, *ötekinin ölümü* denilen gerçekliğe karşılık gelmektedir (Aries, 2015:62).

İnsanlık tarihi, sadece öne çıkan toplumların ve ötekisinin değil; aynı zamanda ölü bedeninin diğer bir söyleyişle cesedin de tarihidir. İmge üretimi tarihi ile insanın ayaklarının üzerinde duruşu birlikte anılmaktadır. İnsanın bu dönemden itibaren cesede bakışı ile imge tarihinin oluşumu başlamıştır. Öyle ki imge üretiminde yaşamın olduğu konutlar değil ölümün olduğu mezarlıklar ön plana çıkarak imge üretimi, cesetle başlayan ikiz üretim olarak nitelendirilir ve ilk evler mezarlıklar olarak kabul görülür.

Ayrıca, mezarın ruhu huzura kavuştuğu gibi başka bir noktadan da bir insanın mezarının olmamasının imgesinin ve hatırasının zamanla belleklerden silindiği hatta kişinin tamamen unutulduğu belirtilmektedir (Sayın, 2017:10-13).

Ölüm, her çağ ve dönemde kendisini bir şekilde inşa ederek hafızalarda yer alan ve unutulması neredeyse imkânsız olan ve yaşamın kendi bünyesinde var ettiği bir gerçekliktir. Öyle ki ölüm ve yaşam her zaman birlikte karşımıza çıkar. Fakat unutulmamalıdır ki ölümün de bir anlam sınırı bulunmaktadır. Bu sınır, değişimin değiştiren formuna karşılık veremediği için dönemden döneme değişir, gelişir ve kendisini yeniler (Ünal, 2011:123).

Ölümün ve insan hayatının sonlu olduğu düşüncesi, bireyin kendilik bilincinin dışında kalan, bizzat kendinin inşa edemeyeceği ve simgeselleştiremediği bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Neredeyse her şeyin belli şartlar ve koşullar çerçevesinde açıklanabileceği bu dünya sınırlarının içinde “ben öldüm” cümlesi sınır dışı kalmaktadır. “Ben öldüm” ifadesinin imkansızlığında karşımıza çıkan kavramlar “ölümlü ve sonlu” olmak ifadeleridir (Sayın, 2017:56).

Ölüm kavramı öyle bir kavramdır ki dil, din, cinsiyet vb. ayrıştırıcı hiçbir kavramı içinde barındırmayarak herkeste ortaktır. Yine herkesin sınırına ve vecdine karşılık gelir. Böylelikle evrenin tek gerçekliği olarak kendisini inşa eden ölüm, reel gerçek olan tek olgu olarak betimlenmektedir. Tarih’i insanların öncesini ve sonrasını çeşitli göstergeler zinciri ve insanları simgesel olana bağlayan bağlayıcı olarak düşüneceksek, hatıra ve bellek arasında var olan ayrımlar önemli bir hale gelmektedir ve bu ayrımların farkında olarak onlara başvurmak ölümün tarihsel akıştaki karşılık geldiği anlamlar bütününe denk düşmektedir (Sayın, 2017:108).

İnsan, yaşam ve ölümün içi içe geçmiş iki kavram olduğunu; ölümün yaşamsal faaliyetlerinin tam içinde kendisini inşa ettiğini ve bu iki kavramın birbirlerine doğrudan ilintili olduğunu deneyimlerinin sonucunda kabul etmiştir. Bu bağlamda her insanın öğrendiği daha doğrusu öğrenmek zorunda kaldığı yaşam deneyiminin ölümden bağımsız olamayacağı gerçeğidir. Yaşamak ve ölmek eylemlerini aynı anda öğrenirken insan yaşamı deneyimler ve öğrendiklerinin ardından en son ölmek eylemini de deneyimleyerek yaşamına devam edenlere aynı fakat yeni bir ölüm bırakır.

Ölüm ile insan yaşamının çizgisel anlamda son bulduğu fakat insanın sonsuzlukla buluştuğu bir noktaya vardığı söylenir. Oysa Orta Çağ’da sonsuzluk

kavramı Tanrı'nın varlığıyla, tarihe karşılık geldiği düşünülmüştür. Luther'le birlikte ise bu yaklaşım değişir ve Dünya, Tanrı'nın kurtardığı bir çürümüşlük ülkesine dönüşür. Bu dönüşüme saatlerin çoğalması eşlik eder. Çizgisel zamanın kullanılmasının yaygınlaşması, zamanın kesin olarak bilinebilmesi ve olayların eşzamanlılık bilgisine ulaşılması ile kişisel kimlikte tanınmaya başlanmıştır. Böylece kişisel kimliği belirleyen şey yaşam süresinin tamamlanmışlığı değil; yaşanan olaylar, kazanılan edinimler olmuştur. Bu noktada ölümün kendisi artık bir bütünün sonuna denk düşmekten çok, bir dizinin kesintiye uğramasıdır (Illich, 2004:109).

Sonluluk, sınırlılık ve kişisel ölüm kavramları yalnızca yeni zaman anlayışının sonucu olarak karşımıza çıkmamıştır, bu kavramlar aynı zamanda yeni bir bireysellik anlayışının da etkisidir. Dünyadaki kilise militanlığı mantığında var olan cennet zaferi ile ölüm aynı aşamada ve eşit düzeyde birbirini ilgilendirir. Şimdi ise her insan kendi ölümüyle yüzleşir. Durum böyle olunca doğal olarak ölüm bir doğa gücü haline gelir ve insanlar ölüme yaklaşırken ölüm sanatının inceliklerini öğrenmek ve bu doğa gücünde uzmanlaşmak isterler (Illich, 2004:110).

Levinas; ölümü gelecek zamanla eş değer tutmaktadır ve ölümün asla şimdiki zamanda/anda olmamasının argümanı olarak da bu durumu göstermektedir. İnsanların ölüm korkusunu defetmek amacıyla kullandığı bir söylem olan “*sen varsan o yok, o varsa sen yoksun*” paradoksu üzerine kuruludur. Bu ikilem bireyler tarafından yanlış olarak kullanılmaktadır. Tamamen şimdiki zamandan ölüm algısını çıkarmak üzerine kurgulanan bir söylemdir. Daha doğru bir ifadeyle ölüm korkusunu hayatlarından çıkarmak istemeleriyle doğrudan ilişkili olan bir söylem niteliği taşımaktadır. Ancak bu söylem biçiminin doğru olan tarafının ölümün ebedi süreçte geleceğin bir ürünü olduğu gerçekliğidir (Levinas, 2004:160).

İnsan olmanın evrensel koşullarından birisi de insanın ölmek eylemini deneyimliyor olmasıdır. Ölüm düşüncesiyle ise ilk kez karşı karşıya gelinişi ölümlerin toplumsal bir ayrıma tabi tutulmasıyla olmuştur. Rahiplerden ve kiliselerden meydana gelen kastların hayatta kalmak ve ölümsüzlük gibi ölümü de kurumsallaştırması politik bir zaferin ürünüdür. Materyalist aklın gelişmesi sonucunda anlamını yitiren ölüm sonrası yaşam anlayışının ise artık yaşam denilenin kendisine dönüştüğü söylenmektedir. Bizdeki ölüm düşüncesinin ortaya çıkış tarihi ise 16. Yüzyıla denk düşmektedir. Bu yüzyılda ölüm birçok şeyini kaybetmiştir. Ölüm; orağını ve duvar

saatini, Mahşerin Atlılarını, orta çağa özgü kaba ve ölüm içerikli oyunlarını kaybeder. Bütün bunlar, kaybedildiği o zamana kadar ilkel dönemdeki simgesel etkinlik düzeyinde olmamakla birlikte; katedral alınlıklarında ya da toplu bir şekilde sergilenen cehennem oyunlarında, ölümün kolektif hayaller şeklinde değiştiğini gösterir bir biçimde folklor ve şölenin bir parçası olarak var olmaktaydılar (Baudrillard, 2016:255-258).

Ölümün anlamsal sınırlarında dönemde döneme değişiklik gösteren tek şey ölüme yüklenen anlamlar toplamıdır. Bu noktada ölümün gerçekleştiği zaman kadar ölümün gerçekleştiği mekanının değişiminden de söz edebilmek mümkün olmaktadır. Özellikle 1930-1950 arasındaki yıllarda değişen düşünce sistemlerinde ölümün yeri artık ev olmaktan çıkmaya başlamıştır. Artık insan kendi evinde ya da yakınlarının yanında ölmekten çok ölümü hastanede ve tek başına karşılıyor. Hastanenin ölüm olgusunda var olan rolünün artmasının nedeni olarak gelişen tıbbi yöntemler ve araç gereçler gösterilebilir. Oysaki önceden hastaneler sefillerin ve seyyahların barınma alanı olarak kullanılırdı. Şimdi ise hastane ölümle mücadele eden bir merkez, hastane çalışanları ise ölümle mücadele ekibi halini almaktadır (Aries, 2015:80).

2.4. Ölüm Kavramı ve Göç

Bireylerin yer aldığı toplumsal normlar dikkate alındığında geçmişten günümüze kadar uzanan dönemlerin sonucunda ölümün de kültürel bir yapı olarak aktarıldığı görülmektedir. Kültürel bir yapı olarak aktarılan ölüm kavramının toplumlar tarafından kolay bir şekilde anlaşılamadığı bilinmektedir. Geleneksel dönem de dahil olmak üzere ölüme dair geçmişe dönük yapılan incelemelerde ölüm olgusunun basit bir işleyişinin olmadığı ve bireylerin ölüme bir dizi simgesel anlamlar yüklediği bilinmektedir. Bu nokta dikkate alındığında bireyler arasında herhangi bir yaş, cinsiyet, ırk vb. unsur ayrımı gözetilmeksizin varoluş ile iç içe geçmiş bir ölüm korkusundan söz edebilmek mümkün hale gelmektedir (Hökelekli, 1991:153).

Göçmenlerin yabancı olduklarından kaynaklanan ötekileştirilmeleriyle sık sık göç ettikleri toplumda dışlayıcı tavırlarla karşılaştıkları bilinmektedir. Şüphesiz bu dışlayıcı tavrın sonucunda da göç etmiş kişi ya da kişilerin ölüm kavramına dair tutumlarında değişiklikler meydana gelmesinde tetikleyici olgular ortaya çıkmıştır. Yabancıları oldukları toprakların sınırları içerisinde verdikleri yaşam mücadelesi, bu kişilerin ölüme dair değişen tutumlarında en çok ölüm kavramının kendisi değişmiştir.

Çoğunlukla insanların temel isteklerinden birisine karşılık gelen “*doğduğum topraklara gömülmek isterim*” cümlesi kolektif anlayışın bir ürünü olarak göçmen kişilerde oluşan ilk algılardan birisidir. Göç edilen bölgenin göçmen için tam bir aidiyet duygusu taşımadığı ve bu yüzden göçmenin sahiplenemediği topraklar olarak düşünüldüğünde ölüm kaygısı kendisini ölmekten çok öldükten sonra gömüleceği mezarlık noktasında kendisini gösterir. Çünkü kendi memleketinin dışında bir yerde gömülecek olma ihtimalinin düşüncesi ile birlikte yakınları tarafından mezarlarının ziyaret edilemeyeceği kaygısıyla yaşarlar. Bunun bir sonucu olarak ise göç eden kişi/kişilerin ölüme karşı tutumlarında değişimler meydana geldiğini söyleyebilmek oldukça mümkündür.

Bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanlar için sadece yaşama ya da ekip biçilecek alan olmaktan öte bünyesinde bir dizi aidiyet barındırmaktadır. Bu toprak üzerinde yaşayan insanlar, o toprağın kendi özlerine ve daha çok özlerinin oraya ait olduğunu kanıtlayabilmek amacıyla toprağa “ata toprağı” yakıştırması ile yaklaşırlar. Böylece toprak kutsallaştırılır. Bünyelerinde barındırdıkları aidiyet duygusu ve toprağa attıkları kutsallıkla birlikte yaşam alanının zorunlu ya da gönüllü bir şekilde terk edilişi ardından kişi/kişiler de ata toprağının dışında kalmışlığının verdiği yabancılık hissi ile yaşamı boyunca göç ettikleri toprak parçasını tam anlamıyla içselleştirememektedirler. Ölüm kavramı üzerinden bu durumu açıklayacak örnekler vermek gerekirse mezarlıklar bu konuda kendisini göstermektedir. Zorunlu ya da gönüllü olarak gerçekleştirilen göç hareketlerinin ardından göçmen olarak adlandırılan ötekinin, kendi kültürü ve bu kültürel gelenekleri bağlamında ölüme yükledikleri anlamdan dolayı kendi ata topraklarına “*memlektine*” gömülme isteği ağır basmaktadır.

Ekonomik sebeplerden dolayı ata toprağından uzak bir bölgede yaşamını sürdürmek durumunda kalmış ya da diğer bir söyleyişle daha geniş ekonomi ve daha konforlu bir yaşam tarzı için dinamik olarak göç hareketinde bulunan kişilerin, ölüm ve defin kavramlarına ilişkin tutumlarında modernitenin de hayatımıza getirdiği sistemsel normlarla birlikte değişime açıklığı dikkat çekmektedir. Şöyle ki; göç eden bu kişiler memleketinden uzakta bir yerleşim alanında yaşıyor olmalarına rağmen mezarlıklarını memleketlerinden değil de göç ettikleri yerleşim alanlarından satın almaya başlıyorlar. Bu durum “*doğduğum topraklara gömülmek isterim*” ifadesinden “*memleket doğduğun değil doğduğun yerdir*” cümlesine bir geçişi ve modern

dönemdeki ölüm kavramına ilişkin üretilen kodların bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ölüm dinamiklerini oluşturan başlıca unsur dinsel otoriteyken zamanla dinsel otorite yerini seküler otoriteye bırakmıştır. Sonrasında ise seküler otoriteye geçilen modernite döneminde kişilerin ölüm ve defin yeri tercihlerini etkileyen faktörler maddileşmiş ve resmileşmiştir. Bunun sonucunda da Orta Çağ ile özdeşleşmiş korku imgesi, yerini sıradanlığa bırakarak ölümün kendisi istatistiksel bir şekilde bürokratik bir işleme dönüşecektir. İnsan yaşamındaki oluşacak tüm sorunların çözümünde rasyonel aklı işaret eden aydınlanma düşüncesi ise ölüm gerçeğinin karşısında çaresiz kalacaktır. Böylelikle, ölümü temsil eden defin yerleri kent merkezlerinden çepere doğru kaydırılarak ergin olmama durumu ölüme karşı yapılan dışlama yaklaşımıyla devam edeceği ifade edilmektedir (Metin, 2018:23).

Zorunlu yapılan kitlesel yer değiştirmeler ile göç ettirilen kişilerin nesiller boyu kendilerini göçmen olarak yabancı hissetmelerinden dolayı ortaya “diaspora-iç diaspora” oluşumları çıkmaktadır. Bu zorunlu göçler nedeniyle hem hayatın içinde hem de nekropolitan alanlarda oluşan hemşerilik oluşumlarının dışında durumlarla karşılaşmaları ve bulundukları mekânlarda da dışlanma yaşamalarının sonucu olarak göçmenler diaspora benzeri dayanışma ağlarını geliştirmiştir. Göç ederek başka bir bölgede hayatlarını devam ettirmeye çalışan kişilerin ölüme dair bakışlarından yola çıkarak satın aldıkları mezarlar ve mezar taşlarına yazılmış olan şehir/ilçe/köy adları, ölen kişilerin göç ettikleri yerler ve yaşadıkları şehirler hakkında bilgi vermektedir. Kabir taşına yerleşim yerini yazma ile sonuçlanan aidiyet hissi birtakım alt kategorilere ayrılmaktadır. Böylece mezar taşlarından yapılan analizlerle aynı şehir/ilçe/köyden göç etmiş gruplar kendi içerisinde farklı farklı organize olabilmektedir (Öksüz, 2019:2929).

2.5. Ölüm Olgusunda Yas ve Ritüeller

İnsanların yaşamlarının bir parçası kazanmak ise diğer parçası da kayıplar yaşamaktır. Bu kayıplar yaşamın doğal bir parçası ve döngüsü gereği olarak karşımıza çıkar. Şüphesiz ki bu kayıplar her birey için kaçınılmaz bir son olarak bilinmektedir. Bu kayıpların sonucunda yas süreci başlamaktadır. Kayıplar; sevilen bir insanın, bir hayvanın ölümü ya da bir eşyanın kaybı olabilir. Bu yas süreci doğal ve bir o kadarda gerekli bir süreç olarak kendini var etmektedir. Aynı zamanda bu yas süreci bireylerin

hayatını doğrudan etkileyen, boyutsal açıdan da çok boyutlu ve zor olan sürece karşılık gelmektedir. Bireyin, kaybın ardından hayatının geri kalanını sağlıklı bir biçimde geçirebilmek için de yas sürecine ihtiyacı vardır. Bu yüzden kişinin kaybettiği şey her ne ise onun yasını tutması ve bu süreci tamamlaması gerekmektedir. Genel anlamda ise tutulan yas örnekleri ölüm üzerinden gerçekleşmektedir.

Worden (2018) bu durumu şu şekilde ifade eder; *“normal yas veya tamamlanmamış yas olarak ifade edilen sürecin, yaygın olarak bir kaybın ardından yaşanan geniş çapta hisler ve davranışları kapsadığını”* (Balcı ve Korkmaz, 2020:96).

Yas süreci, iki şeyi ortaya koymaktadır ve anlaşılır kılmaktadır. Bunlardan ilki, bireyin içinde bulunduğu duruma/bağlama göre değişim gösterirken, farklılaşabilen deneyimler ortaya çıkmaktadır. İkincisi ise kişilerin yaşanan kayıpla ilgili baş etme stratejilerini ve baş etme araçlarını da ortaya koymaktadır. Özellikle göçmenlerin göç ettikleri bölgelerde yaşamış olduğu yabancılık hissi, aidiyet oluşturmama ve entegrasyon süreçlerinin uzun olmasından dolayı ortaya çıkan durumdan dolayı göçmenlerin yas süreçlerini daha uzun süreli ve daha travmatik olarak geçirdikleri görülmektedir. Öyle ki 2017 yılında yapılan bir çalışmada ortaya koyulduğu üzere göçmenlerin yas süreçlerini daha karmaşık bir biçimde deneyimledikleri ve göçmenlik süresi ne kadar uzunsa yasın da bir o kadar yoğun ve karmaşık olduğu görülmüştür. Yine aynı çalışmada yaşanan kayıp ne kadar beklenmedikse yas sürecinin yine bir o kadar yoğun ve karmaşık olduğu belirtilmektedir. (Balcı ve Korkmaz, 2020:97).

Türk toplumu tarihin çeşitli dönemlerinde çeşitli medeniyetler çerçevesinde bulunmuşlardır ve toplumsal özelliklerinde değişimler yaşanmıştır. Değişen bu özelliklerinden birisi ise ölüme dair uygulanan ritüeller ve merasimler de yer almaktadır. Ölüme dair ritüeller ve merasimler sık sık yeniden inşa edilmiş ve şekil değiştirmiştir. Özellikle atlı göçebe kültürüne ait olan Şamanist inanç normları ile İslami inanç normlarının karışımının sonucunda Anadolu’da oldukça farklı ritüeller meydana gelmiştir. Türk toplumlarının İslamiyeti kabul etmesinden sonra başlayan yeni dönemle birlikte İslami, dini değerlerinin ve kurallarının içinde bulunmayan uygulamalar ve İslamiyet ile toplumsal yapıya da çeşitli ritüeller kazandırmıştır. Böylece Türklerin kültürlerinde yer alan ölüm sonrası bazı uygulamaların halk arasında yer alan yaygın inanç geçmişinden kaynaklandığı görülmektedir (Sağır, 2013:1097).

2.6. Ölüm Kavramının Toplumsal Hafıza ile İlişkisi

İçinde yaşadığımız dünya içinde iki şey barındırır. İlki, geçmişte yaşanan tecrübelerdir. İkincisi ise bu tecrübelerle birlikte kurulan ilişkilerdir. Geçmişteki yaşantının bugüne ışık tutmasını sağlayan en temel faktör bellektir. Bellek (hafıza) kavramı geçmiş yaşamla bağlantının kurulmasını sağlar ve bugünü aydınlatan kıstasları içinde barındırır. Ayrıca, geçmişle ilişkili olan bağlantıları sıcak tutarak gelecek yaşantısı için bir referans da oluşturur (Connerton, 1989:3).

Geçmişten günümüze gelerek bugünü aydınlatan anlatıların temelinde yaşananların anlamlandırılma süreci ve toplumsal hafızanın rolü oldukça geniş yer kaplar. Öyle ki toplumsal hafıza aracılığıyla aktarılan her anlatı, gelecek kuşaklar için bir veri özelliği taşımaktadır. Bu bağlam göz önüne alındığında toplumsal hafızanın, kültürel aktarım aşamasında gelecek kuşaklara aktarım sürecinde oldukça önemli olduğu görülmektedir (Rodriguez vd., 2007:7).

Hafızanın oluşum sürecinin anlaşılmasında ve açıklanmasında geçmişe dair referanslar ve geçmişe ilişkin hatırlamalar oldukça önemlidir. Gruplar ve toplumlar arası ilişkiler ile grup kimliklerinin oluşum sürecinde/aşamalarında hafızanın kendisi olmadan bir oluşacak bir oluşum sürecinden bahsedilemez. Hafızanın en görülür haliyle yaşam biçimlerinin kendisinde bile karmaşaya sahip olan ilişki örüntüsü ile bağlantılı şekilde ilerlemeler kaydedebilmektedir. Belleğin hem birey bazında hem de grup kimliklerinde etkili olduğu göz önüne alındığında iki farklı grup olarak incelemeye de açık hale gelmektedir (Climo vd., 2002:2).

Hem bireysel hem de toplumsal hafıza kendi içerisinde oldukça karmaşık bir yapıya sahip olmaktadır. Bu yüzden hafızanın oluşumunda etkin olan sosyal etkinliklerin ve temel argümanların neler olduğunun da tartışmaya açılması araştırılması gereken konular arasında yerini almaktadır. Hafızayı şekillendiren en temel iki argümanın; algılar ve bireysel tecrübeler çerçevesinde olduğu ifade edilmektedir (Qi Wang vd., 1996:10). Hafıza edinilen tecrübelerin ve algıların varlığından dolayı dinamik bir yapıya sahiptir. Bu yüzden inkâr etme ve yenilenme süreci (dönemler arası geçişler) ekseninde bir kimlik oluşum unsuru olarak göz önüne alınması gereken özel bir durumu da söz konusu olmaktadır (Climo vd., 2002:3).

Kolektif hafızanın kendisi bir bakıma geçmişin referanslarının geleceğe taşınmasında ya da sürdürülebilmesinde destek sağlayan sistematığın kendisidir.

Ayrıca kolektif hafızanın kendisi kaçınılmaz olarak kültür ve kimlik kavramlarıyla da doğrudan ilişkili olarak ele alınmalıdır. Bu noktada kültür kavramının karşımıza toplumsal kalıpların/inşaların estetize edilmiş bir hali olarak çıktığını görmekteyiz. Bu bağlamla ilişkili olarak toplumsal kalıplar denilen kavramın sınırlarını oluşturan olgunun, insan alışkanlıklarının sistematik bir biçimde dışavurumunun biçimselleşmiş hali olduğu görülmektedir. Bu sistematik dışavurumun toplumsal kalıplar açısından ele alınış biçimleri de kültür ve kimlik bağamlarıyla sosyalleşme süreçlerinin tam olarak karşısına denk düşmektedir.

Geçmişten geleceğe sürdürülen kolektif hafıza ekseninde ölüm kavramı, bireye yüklenen aktarım görevinin bittiği noktaya karşılık gelmektedir. Ölüm kavramı da kolektif hafıza ekseninde geçmişle sürülen izler üzerinden bireyin ona tahsis edilen rolünü kaybettiği bir süreci anlatmaktadır. Ölüm ile kolektif hafıza birlikteliğinin başka bir yansıması olarak ölen bireyin geride bıraktığı boşluk hissidir. Bu süreçte hafıza, o boşluk hissinin anlamlandırılması, açıklanması ve geçmişle ilişkili olarak hatırlanmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda, kolektif hafızanın kaybedilenin yerinin bu şekilde doldurulması hususunda karşımıza çıktığını görmekteyiz. Kolektif hafıza çerçevesi içerisinde ölüm kavramını önemli hale getiren en temel faktör ise hem kültür hem de kimlik kavramlarının birbirleriyle ilintili olduğu süreçlerde ölüm kavramını anlamlandıran birer araç olmasından kaynaklanmaktadır.

En basit anlamıyla bireyin ölüm eksenli kaybı ile aslında bireyin toplumsal gerçekliğini de yitirmesi gerçekliği karşımıza çıkmaktadır. Bu “rol kaybı” noktasına ya da “toplumsallığın sonu” kavramsallaştırmasına denk düşmektedir. Ölümle birlikte bireyin kaybettiği toplumsal kimlik yerini toplumsal hafızaya bırakmaktadır ve bireyin oluşturduğu boşluk giderilmektedir (Sağır, 2017:135).

2.7. Göçmenlerde Din ve Ölüm Birlikteliği

Ölüm tek yönlü olarak değil çok yönlü bir olgu olarak ele alınmalıdır. Ölüm, çalışma alanı olarak ise sadece tıp ya da sosyal bilimlerin alanına girmez aynı zamanda teoloji ve istatistik gibi alanlar için de araştırma sahası oluşturur. Ölüm kavramı birçok düşünürün de hayatı anlamlandırma ve yaşamı anlamlı kılma noktası için de oldukça önemlidir. Bireylerin ölümü anlamlandırma şekliyle yaşamı anlamlandırma ve yaşamın içinde oluşturdukları hayat pratikleri de aynı paralelliktedir. Diğer bir söyleyişle şöyle ki; *“bireyin ölüme karşı hissettiği duygular, bunların yansımaları*

hayat algısı ile aynı çizgide ilerlemekte ve kişinin ölüm düşüncesi onun hayatına dair ipuçları barındırmaktadır.” Tam da bu noktada ölüm kavramı bireylerin ve toplumların anlamlandırılması için de oldukça önem taşımaktadır (Çiftçikal, 2010:45).

Gönüllü ya da zorunlu bir biçimde gerçekleştirilen göçler ele alındığında ata toprağı olarak nitelendirdikleri toprakların dışında yaşamlarını idame ettirmeye çalışan göçmenlerin, göç ettikleri bölgelere aidiyet hissetmekte zorluk çekmeleri göçmenler için ölüm kavramını daha önemli bir hale getirmektedir. Bu yüzden göçmenler için dini ritüeller ve dini ritüeller bağlamında ölüm kavramı, ölen kişiye dair sorumluluklarını yerine getirme noktasında ve kendilerini iyi hissetmeleri için oldukça önemlidir. Çünkü kendi ata topraklarının dışındadırlar ve yetiştikleri kültürlerinden uzakta bulunmaktadır. Bu yüzden ölümden korkma seviyeleri diğer bireylere göre yüksek olabilmektedir. Bunun nedeni ise kendilerini ait hissettikleri toplumun, kültürün dışında olmaları ve aidiyetlerinin uzağında farklı bir toprak bütünlüğüne gömülecek olmalarının etkisi olarak gösterilebilir.

Toplum olarak nitelendirdiğimiz sistemsel yapı kendi varlığını süregelen hale getirebilmek için çok fazla değer ve bir o kadar da normlar bütünü ortaya çıkarmıştır ve çıkarmaya devam etmektedir. Bu sistemsel yapı içerisinde birey, toplumun bir ürünü olarak ortaya çıkarken toplum da bireyin bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu olan normlar ve değerler bütününde en önemli yapı dinsel bir yapının varlığıdır. Var olan bu dinsel yapılar kendi içerisinde kendilerine özgü dinsel inançları da barındırmaktadır (Çiftçikal, 2010:45). Bu bağlamda toplumların kendilerine özgü bir biçimde ortaya çıkardığı dinsel normlar, bu normların çerçevesinde de inançlar ve barındırdığı ritüeller ile toplumu yönlendirme çabası taşımakta olduğu söylenebilir.

Bu noktada söylenebilecek bir diğer şey ise toplumsal sistemin toplumdaki topluma farklılık gösteren normlar ve değerler bütünlüğünden en çok etkilenen şüphesiz ki göçmen grupları olmaktadır. Hem kültürel hem de mekânsal farklılıklardan kaynaklanan aidiyet eksikliği ve adaptasyon sorunu ölüm kavramına dair yaklaşımlarını da etkilemektedir. Her ne kadar dinsel doktrinler evrensel bir özellik taşıyor olsalar da toplumsal geleneklerden kaynaklı olarak farklılıklar içermektedirler ve göçmenlerin ata topraklarında var olan kültürel öğelerden uzakta kalma durumlarının olmasından dolayı göçmenlerin ölümü anlamlandırılması bağlamında

değişimler görülebilmektedir. Aslına bakılırsa ölüm kavramına dair bilgi birikimi ve işleyiş şekli kültürel sistemlerin yansıma biçimleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ölüm gerçekleştiğinde insanların ölen kişiye karşı yaklaşımı, ölüm olayı gerçekleştikten hemen sonra izlenecek adımların neler olduğu ve nasıl adımların atılacağı kültürel motiflerin bir ürünü olmaktadır. Ayrıca defin öncesinde-sonrasında hangi adımların yerine getirileceği ve bu işlemlerin nasıl yapılacağı dinsel öğretilerle birlikte toplumların kendi bünyelerinde var olan kültürel geleneklerin izlerini taşımaktadır. Bu bağlamda ölüm kavramına ilişkin yaklaşımlarda din-kültür birlikteliği önemli bir sac ayağı oluşturmaktadır.

Göka'nın (2009) ifade ettiği üzere;

“Dünyada yaşadıkları süreler boyunca dini hayatla hiçbir ilişkisi olmayan insanların dahi yakınlarını kaybetme sürecine dahil olduklarında ya da bir cenaze merasimine katıldıklarında kendilerini bir anda dinin içerisinde bulurlar. Ayrıca katıldıkları merasim süresince dinin gerekliliklerinden biri olan yas süreci boyunca da bütün odaklarını bu söylem biçimine yöneltirler”.

Din ve ölüm arasındaki ilişkiye bakıldığında sağlıklı bir inanç sisteminin ölüm konusunda yaşanan endişeyi, korkuyu ve kaygıyı olabildiğince en aza indirdiği bilinen bir durumdur. Çünkü ölüm sonrasında bireyin geride bıraktığı boşluğa ve bu boşlukta yerini alan yaşayanların yas sürecinde en önemli yardımcıları din faktörüdür. İnanç sistemlerinin temelinde “ölüm düşüncesi”nin var olduğu düşünülmektedir. Her dini var olsun ve inanç sistemlerinin belirli bir işleyişleri vardır ve belli normlar dizini üzerine yerleşmişlerdir. Bu yüzden her din ve inanç sisteminin bünyesinde var olan normlar ekseninde, bünyesinde var olan kişilere belli başlı kurallar ve görüşler sunmaktadır. Din ve inanç sistemleri; bünyesinde bulunan kişilerin, onlara sunulan kurallar ve görüşler çerçevesinde hareket etmelerini ve hayatlarını bu çerçevede belirlemelerini istemektedir. Bu durum ölüm için de geçerlidir. Her din ve inanç sistemi, ölüme ilişkin birtakım düşünceler ve kurallar barındırmaktadır ve ölüm kavramını da kendi işleyişleri içerisinde yorumlamaktadırlar. Bu yüzden inanlarının da yani kendi bünyesinde olan kişilerin de bu sistematik çerçevede ölüme ve ölüm olayına yaklaşımlarını istemektedirler.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KARABÜK'ÜN TARİHÇESİ VE GÖÇ

3.1. Karabük'ün Tarihçesi

Karabük ve çevresi, Antik Çağda Paflagonya adı verilen bir yerleşim bölgesinin sınırları içerisinde yer almaktadır. Coğrafi olarak birçok döneme eşlik etmiş bu bölgeye yerleşmelerin erken bronz/tunç çağlarına denk düştüğü tahmin edilmektedir. Geç bronz çağında bu bölgeye olan yerleşim talebi ve buna paralel olarak nüfus yoğunluğunun da arttığı bilinmektedir. Bu bölgenin yerleşimcilerinden birisi de Hitit Devleti'nin başkenti olan Hattuşa'da bulunan çivi yazılarında da bahsi geçen Kaşka Halkı'dır. Kaşka halkı Hitit Devleti'nin düşmanıydı ve bu bölgedeki dağlarda yaşardı. Kaşka halkının bu bölgede yaşamış olmasının bir sonucu olarak da Güney Paflagonya bölgesinde geniş bir araziye yayılmış bir biçimde höyükler tespit edilmiştir. Tespit edilen bu höyüklerin hemen hemen her biri stratejik noktalarda yer almaktadır. Ayrıca doğal su kaynakları ile verimli topraklara da oldukça yakın bir alana konuşlanmışlardır.¹

Karabük ve çevresi tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir bölgedir. Bu medeniyetlerinden bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz: Hititler, Frigler, Kimmerler, Lidyalılar ve Persler. M.Ö 64 yılında ise Pontus Kralı olan Mithridates Evpator'un Romalılara karşı girdiği savaşta yenilgiye uğramasının ardından Paflagonya bölgesi Roma'lıların egemenliği altına girmiştir. Roma döneminde şu an Karabük'ün Eskipazar ilçesinde bulunan Hadrianapolis ve Kimistene antik kentleri oldukça önemli birer yerleşim merkezlerini oluşturmuşlardır. M.S 395 yılına gelindiğinde ise Roma İmparatorluğu kendi içerisinde ikiye bölünmüştür ve Paflagonya bölgesi uzun bir zaman boyunca Bizans Dönemine şahit olmuştur. Bizans döneminde Eskipazar ve Safranbolu ilçeleri dini yönden birer merkez haline gelmişlerdir ve piskoposluk merkezi olarak yörede etkin dinsel yerleşim alanları haline dönüşmüşlerdir.²

1071 Malazgirt Zaferi'nin ardından Anadolu'ya giren Türkler için Safranbolu ve yakın çevre yöresi oldukça yoğun bir biçimde “*Türkmen-Yörük*” lerin yerleşim alanları olarak dikkat çekmektedir. 13. yy'da, özellikle Safranbolu'da Türkmenlerden

¹ (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, <https://karabuk.ktb.gov.tr/TR-63710/tarihce.html>, e.t: 03.04.2021).

² (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, <https://karabuk.ktb.gov.tr/TR-63710/tarihce.html>, e.t: 03.04.2021).

oluşan bir göçebe halkın yaşamlarını devam ettirdiklerinin bilindiği ifade edilmektedir (Şahin, 2003:9). Türk beylikleri dönemi ve Selçuklu devleti dönemi içerisinde Karabük'ün kurulmuş olduğu bölgenin içeriği açısından kesinlik içeren kayıtlar bulunmamaktadır. Osmanlı dönemi kayıtlarına göre ise, Karabük bölge olarak Bolu'nun "Taraklıborlu" sınırlarının içinde olduğu bilinmektedir (Tuncel, 2001:372). Arif Şeyh Vakfı kayıtlarına göre Karabük sadece 10 haneden oluşmakta ve toplamda köy halkının 50 kişiden oluştuğu söylenebilmektedir (Sarıköse, 2020:61).

Karabük, kent olma özelliğini 1937 yılında kurulan "Karabük Demir Çelik Fabrikasına" borçlu olmaktadır. Kent özelliğini ve sanayi kenti olma yolundaki ilerlemesini Karabük Demir Çelik Fabrikası sayesinde yaşatmaktadır. Karabük, varlığını 1937 yılı öncesinde bir köy olarak sürdürmektedir. Köy olarak anılan Karabük'ün tarihsel olarak geçmişinin Osmanlı İmparatorluğuna kadar uzandığı bilinmektedir. Ancak Karabük'ün Osmanlı'ya kadar dayanan geçmişi hakkında detaylı bir bilgi akışına sahip olamamaktayız. Karabük'ün yöre halkı efsanesine göre Karabük'ün erenleri arasında gösterilen "Bahattin Gazi" tarafından kurulduğuna dair inanışlar mevcuttur. 1930'lu yıllara kadar Karabük'ün günümüze kadar ulaşan tarihi dokusu ve turistler için çekim merkezi olan yerleşim alanlarının Safranbolu'nun etrafında şekillenen bir yapıya sahip olduğu da ifade edilmektedir (Cebecik, 2017:7).

Tüm bunlar göz önüne alındığında Karabük, çok az rastlanabilecek zengin bir kültürel altyapıya ve mirasa ev sahipliği yapmaktadır. Tespiti yapılmış ve kayıtlara geçmiş 21 adet arkeolojik alan, 5 adet Kentsel Sit Alanı, 4 Adet Doğal Sit Alanı, 1417 adet tescilli eser, 693 adet yazma eser, 1088 adet basma eser, 32 adet tümülüs, 4 adet höyük, 100'den fazla kaya mezarının yanı sıra henüz tespiti yapılamamış ve tescil edilememiş binlerce kültürel varlığa da sahip olduğu bilinmektedir.³

3.2. Karabük'ün Cumhuriyet Dönemi'ndeki Mekânsal Dönüşümü

Karabük kentinin ortaya çıkış serüveni Cumhuriyeti kuran aydın kesime kadar dayanır. Bu aydın kesim 1920'li ve 1930'lu yıllarda demiryolu ve sanayileşme için bir dizi mücadelelerde ve girişimlerde bulunmuşlardır ve bunların bir sonucu olarak da Karabük kenti ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet'in kurulmasıyla demiryolu eksikliğinin farkına varılmıştır ve bu eksikliğin tamamen ortadan kaldırılması için 1924 yılından

³ (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, <https://karabuk.ktb.gov.tr/TR-63710/tarihce.html>, e.t: 03.04.2021).

itibaren yoğun çalışmalar gerçekleştirilmiştir. *Demiryollarının inşası “Bir karış fazla şimendifer” parolasıyla “milli vahdet, milli mevcudiyet, milli istiklal meselesi” olarak görülmüştür* (Yıldırım, 1996:389).

Türkiye Cumhuriyeti’nin demiryolu politikasını benimsemesi ve bu politikaya oldukça önem vermesinin başlıca nedenleri vardır. Bunlardan ilki demir yolları ile üretim-tüketim merkezlerinin iç pazarı canlandırması ve bu kanalları birbirine bağlanmasının istenmesiyle ekonomik bir nedendir. İkincisi ise ülke savunma mekanizmasının demiryolu aracılığıyla güçlendirmek istenmesiyle güvenlik için tedbirci bir nedendir. nc bir neden ise sosyal birtakım olanakların geliştirilmesi ve merkez olan Ankara’dan ülkenin tüm yerleşim yerlerine ulaşılabilmesi demiryolu politikasını önemli kılan bir diğer etkidir. Demir yolları ekonomik boyutuyla düşünüldüğünde maliyet açısından oldukça yüksek bir yatırım alanı olmasına karşın, maliyeti değil gerekliliği ön planda tutulmuştur ve Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren ilk 10 yıl boyunca bütçenin büyük bir kısmı bu yatırım alanı için ayrılmıştır. En yüksek maliyet 397 km alana sahip olan Ankara-Filyos demiryolu hattına harcanmıştır. Demir yollarına toplamda 45 milyon liralık bir yatırım yapıldığı bilinmektedir. Bu hattın Karabük açısından önemi ise Safranbolu’ya 8,5 km uzaklıktaki Karabük çevresinden geçiyor olmasından kaynaklanmaktadır (Ayten vd., 2010). Demir yolu yakınından geçen Karabük’e tren istasyonu 1932 yılında kurulmuştur ve ilk tren 1934 yılında getirilmiştir. Bu süreçten hemen sonra ise Karabük bölgesinin imara ve ekonomik gelişmelere açık bir hale geldiğini söyleyebilmek mümkündür.

Türkiye Cumhuriyeti’nin idarecileri ekonomik kalkınmanın ve ilerlemenin sanayileşmeden geçtiğinin farkındadırlar ve bu farkındalığın bilincinde planlamalar oluşturmuşlardır. Fakat zel sektörün sanayileşmeyi ilerletecek ve destek verecek gücünün bulunmamasından dolayı 1931 yılında ekonomi için “devletçilik ilkesi” benimsenmeye başlanmıştır. Bu bağlamda Sovyet uzmanlar tarafından 1932 yılında kalkınma hedefiyle sanayileşmeyi geliştirecek adımların atılması için bir rapor hazırlanmıştır. Hazırlanan bu rapor doğrultusunda ise yapımı uzun süren ve yüksek bir maliyete neden olan Karabük Demir elik Fabrikası açılmıştır. Ayten vd., (2010) Demir elik Fabrikası’nın Karabük’te açılmasının nedenini şu şekilde ifade eder;

“Ekonomik açıdan uygun olmasa da güvenlik açısından stratejik bir noktada bulunduğundan demir çelik fabrikalarının kuruluş yeri olarak belirlenmiştir. Karabük’ün seçilmesinin diğer nedenleri; demiryolu güzergâhı üzerinde bulunması, taşımacılık açısından limanlara uzak olmaması, maden kömürü havzalarına yakınlığı, yörede yeterli işgücü imkânının olması, su ve gıda ihtiyacının kolayca temin edilebilmesi” şeklinde ifade edilmektedir.

Karabük sadece 13 haneye sahip Öğlebeli Köyü’nün bir mahallesiye dönemin Başbakanı olan İsmet İnönü’nün 3 Nisan 1937 tarihinde temelini atmış olduğu demir çelik fabrikasıyla birlikte adım adım sanayi kentine dönüşmüştür. Böylelikle sanayileşme girişimleri ve sanayileşmenin etkisiyle Karabük, iş bulmak amacıyla gerçekleştirilen yoğun göçlerin ilk durağı haline gelmiştir. 1940 yılı nüfus sayımlarında 6825 kişinin Karabük’te ikamet ettiği kayıtlara geçmiştir. 1945 yılına gelindiğinde ise yapılan nüfus sayımında demir çelik fabrikasının etkisiyle kişi sayısı 10,782 kişi olarak kayıtlara geçmiştir. Ayrıca bölgede 850 adet konut olduğu da kayıtlarda yerini almıştır. Demir çelik fabrikasında çalışan sayısının 4181 kişi olduğu ve bu çalışanların sadece 1099’unun Karabük ve Safranbolu çevrelerinden geldiği bilinir. Çalışanların geri kalanının ise istihdam amacıyla Karabük’e göç ettiği bilinmektedir. Yoğun göç dalgasının oluşmasıyla hızlı nüfus artışı yeni konut ihtiyacını ortaya koymuştur. Bu yeni ihtiyaç nedeniyle fabrika çevresinde gecekondular oluşmuştur ve yerleşim alanlarının genişlemesiyle sonuçlanmıştır. Fakat artan nüfus ile birlikte konut yetersizliği baş göstermiştir ve bu nedenle çarpık kentleşmenin önüne geçilememiştir (Çabuk vd., 2016:22).

3.3. Sanayi Faaliyetlerinin Karabük’e Göç Etme Sürecindeki Etkisi

Karabük’e iş göçü/emek göçü ilk olarak 1938 yılında gerçekleştirilmiştir. Artvin’e bağlı olan Yusufeli ilçesi ve Erzurum’a bağlı İspir ilçesinden gelen 400 kişilik tuğla taşıma işçileri göç serüveninin ilk adımı olarak nitelendirilmektedir. Karabük’te kurulan demir çelik sanayi tesisinin ardından Türkiye’nin en doğusundan en batısına kadar uzanan düzlemde çok sayıda insan çalışabilmek için Karabük’e göç etmişlerdir. Karabük’ün bulunduğu coğrafi bölge kömür madeni çıkarılmasından kaynaklı olarak işçi göçüne yatkın bir bölge niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte sanayi tesisinin kurulması da bu çekim gücünü artıran bir durum olarak dikkat çekmektedir.

Demir Çelik fabrikasının faaliyete geçmesinin ardından göçmen işçilerin karşılaştığı en büyük sorun hızlı bir kentleşmeye maruz kalan Karabük'te kalacak yer bulamama sorunu olarak dikkat çekmektedir. 1939 yılında Sümerbank tarafından inşa edilen işçi lojmanlarının kapasitesinin, gelen göçmen işçilerin sorununa çözüm bulamadığı ifade edilmektedir. Hiyerarşik düzenin ön planda olduğu barınma konusunda öncelik memuriyeti olan ve usta başı olan kişilere verildiğinden dolayı işçiler barınma yeri bulma konusunda ciddi sorunlar yaşamışlardır. Bu sorun fabrika yönetimi tarafından Karabük ve Safranbolu'da otel binaları kiralamaları yapılarak çözülmeye çalışılmıştır.

1937 yılında İsmet İnönü tarafından 1000 kişi olarak belirlenen işçi sayısı zaman içerisinde ciddi bir artış göstermiştir. 1940 yılına gelindiğinde ise fabrika işçi sayısı 2610 kişiye kadar ulaşmıştır. Fabrika yönetimi tarafından çalışacak işçiler ilk olarak Karabük'ün çevre köylerinden istihdam edilmeye çalışılmış, sayı yeterli olmayınca çevre illere ve ilçelere kadar uzanan bir işçi alımı söz konusu olmuştur.

Karabük Demir Çelik Fabrikasında çalışmak üzere göç eden kişiler sadece Karabük ve yakın çevresinin yanı sıra uluslararası bir göç alma sürecini de içinde barındırmaktadır. Bununla birlikte 1938 yılında fabrikaların işletilmesi, bir buçuk yıllığına fabrika inşaatını yapan Brassert Firması'na verildiğinden, ilk zamanlar üretim İngiliz mühendislerin kontrolünde yapılmıştır. Karabük Demir Çelik Fabrikaları raporunda 21 İngiliz ve 13 Polonyalı olmak üzere toplam 34 yabancı mühendis ve işçi bulunduğu belirtilmektedir (1942 Umumi Murakabe Heyeti Raporu, s,14).

3.3.1. Sanayi Faaliyetleri Sonrasında Gelen İlk Göçmen İşçiler

Karabük'ün, tarihsel süreç itibariyle kent olma geçmişi çok uzun bir zaman dilimine dayanmamaktadır. Karabük kentinin doğuşu temelde Zonguldak'tan üretilen kömür madenine dayanmaktadır. Zonguldak ile Ereğli arasında çıkarılan kömür madeninin önce Ankara'ya oradan da tüm Türkiye'ye gönderimini sağlamak amacıyla planlanacak bir "*demiryolu*" projesi bir kentin ortaya çıkışının temellerini atacaktır (Aydın, 2018:266).

Türkiye'deki sanayileşme anlayışı Batı'da yaşanan sanayileşme anlayışından oldukça farklı nüanslar içererek, Karabük'te kurulan sanayi tesisinden anlaşılacağı üzere zorlama bir sanayi zorlama bir kent anlayışını içerdiğini ifade edebilmek mümkündür. Sanayi tesisinin kurulduğu yıllarda o dönemin uzmanları tarafından

kurulan fabrikanın konumu ve yapılan yatırımın tamamen kârlı olmayacağı da belirtilen görüşler arasında yer almaktadır. Ancak dikkat çeken bir başka unsur, Karabük'te açılan fabrikanın başta Karabük ve yakın çevresinde yer alan şehirlerde yaşayan insanların istihdam edilmeleri açısından potansiyel iş yükünü çekecek bir nitelik de taşımaktadır. Kurulan fabrikanın bir ürünü olarak yakın çevre şehirlerden potansiyel işçiler, bir başka ifadeyle iş gücü göçlerinin tetikleyici unsuru olarak Demir Çelik fabrikasının açılmasını göstermek mümkündür (Fındıkoğlu, 1962:27). Fındıkoğlu'nun;

“1944 yılında toplam 3812 işçinin %60'ı yakın bölgeler ve Karadeniz'in doğusundan gelmiştir, Orta Anadolu kökenli işçilerin oranı ise %20 civarındadır. Bu arada Karabük'e oldukça yakın olan Çankırı'nın Orta Anadolu'dan sayıldığını belirtmek gerekmektedir. Bu verilere göre işçilerin %80'inden fazlası yakın bölgelerden gelen işçiler” olduğu söylemi Karabük'ün göç alım gücünü gösterir bir nitelik taşımaktadır.

Aslında fabrika içinde hiyerarşik düzen ekseninde fabrikanın ilk açıldığı dönemden itibaren fabrika üyelerinin/işçilerinin ücret alma biçimleri niteliklere göre farklılık göstermekte ve çok ciddi ayrımlar da bu süreç içinde gözlemlenmektedir. Özellikle statüsel anlamda bir işçi ile mühendis arasında yapılan ayrım oldukça açık bir biçimde görülmektedir. İşçiler arasında yapılan ayrımlar sadece ücret bazında değildir. Aynı zamanda kalacak yer bağlamında, yemek yenecek yemekhane bağlamında ve boş zamanların değerlendirileceği alanlar bağlamında da ciddi ayrımlar dikkat çekmektedir. Bu mekânların tamamı farklı biçimlerde farklı yerlerde örgütlenmektedir (Aydın, 2018:279).

3.4. Safranbolu'nun Tarihçesi

Safranbolu'nun bilinen tarihsel geçmişi M.Ö. 3000 yıllarına kadar uzanmaktadır. Anadolu'nun kuzeybatısında yer alan (Paphlagonia) bölgesinde bulunduğu bilinmektedir. Kızılırmak ile Filyos ırmağının arasında kalmaktadır. Tarih boyunca bu bölgede egemenliğini sürdüren farklı uygarlık ve imparatorluklar bulunmaktadır (Çetin, 2012:1). Hititler, Frigler, Lidyalılar, Persler, Pontlar, Romalılar, Selçuklular, Çabanoğulları, Candaroğulları ve Osmanlı İmparatorluğu bu bölgede

hüküm sürmüşlerdir. Safranbolu Hükümet Konağı'nın Türklerin egemenliğine kesin olarak girmesi 1196 yılında “*Melik Muhiddin Mesut*” tarafından gerçekleştirilmiştir.⁴

Müslüman olan Türk halkının Safranbolu yöresinde göç ettiklerinin ve orada yaşadıklarına dair ilk bilgilerin kaynağı 1074 yılına karşılık gelmektedir. Safranbolu’da yaşayan bir grup Türkmen’in Bizans birliklerini “Kastamonu-Ereğli” hattında bozguna uğrattıkları bilinmektedir. 1075 yılında Selçuklu beyi olan Süleyman Şah’ın İznik’i fethetmesinin ardından Paflagonya bölgesi içinde yer alan Safranbolu da Anadolu Selçuklu Devleti’nin himayesi altına girmiştir. Safranbolu’nun Anadolu Selçuklu Devleti himayesi oldukça kısa sürmekle birlikte yeniden Bizansların hakimiyeti altına girmiştir (Çetin, 2012:2)

Safranbolu tarihsel süreci itibariyle birçok uygarlığın egemenliği altına girmiştir. Türkler-Bizanslılar ve Türk beylikleri, Osmanlı İmparatorluğu arasında süregelen bir el değiştirme sürecinde merkezde Safranbolu yer almaktadır. Safranbolu hakkında tarihsel bilgiler genel olarak seyyahların gezi notları üzerinden elde edilmektedir. Örneğin; İbn-i Batuta 1332 yılında Safranbolu gezisi sırasındaki kaldığı misafirhane ve Kuran-ı Kerim dinletisini gezi notları arasına kaydetmiştir. Batuta’nın aldığı notlar Safranbolu kalealtı yerleşimi ve Cami-i Kebir semtlerini sözlü olarak tasvir etmesi de değerli bir bilgi kayıtlara geçmiştir.⁵

Safranbolu, 1927 yılındayken Zonguldak’a bağlanmıştır. Safranbolu’ya bağlı Ulus bucağı 1945 yılında, Eflani ile Karabük bucakları ise 1953 yılında Safranbolu’dan ayrılmış ve ilçe statüsüne geçmiştir. 1953’te Safranbolu’dan ayrılan Karabük, Demir Çelik fabrikasının kurulmasıyla birlikte sanayi kenti olmuş ve hızlı bir kentleşme süreciyle 1995 yılında Türkiye’nin 78. vilayeti olmuştur. Safranbolu da bu süreçte 8,5 km uzağında bulunan Karabük’e bağlanmış ve Karabük’ün ilçesi olmuştur (Özdemir, 2019:24).

3.5. Safranbolu ve Sanayi

Sanayi, elde bulunan hammaddelerin mamul/ürün formuna getiren üretim faaliyetlerinin bütünü olarak tanımlanabilir. Sanayi, sektörel olarak kendi içinde

⁴ (<https://safranboluturizmdanismaburosu.ktb.gov.tr/TR-158335/tarih-icinde-safranbolu.html>, e.t: 28.04.2021).

⁵ (<https://safranboluturizmdanismaburosu.ktb.gov.tr/TR-158335/tarih-icinde-safranbolu.html>, e.t: 28.04.2021).

“imalat”, “maden”, “elektrik-su”, “inşaat” alanlarının da katılmasıyla birlikte geniş bir sektör olarak istihdam alanında yer almaktadır. İmalat sanayi alanı sanayi sektörü içinde en dinamik alt unsur olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca istihdam yüzdesi olarak da en yüksek orana sahip alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Koç vd., 2018).

Safranbolu sanayi fonksiyonunun durumu incelendiğinde, Safranbolu Ticaret ve Sanayi Odasının isteğiyle, Safranbolu’da “KSS” kurulması için Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı’ndan 2013 yılında bir fizibilite raporu hazırlamasını istemiştir. KSS’nin Safranbolu’da kurulması planlandığı için uygun arazilerin de belirlenmesi raporun içeriğini oluşturan maddeler arasında yer almaktadır. Raporda yer alan bilgiler neticesinde sanayi sitesi için planlanan alanın 5000 m² olduğu ve işletme sayısının da 40 tane olduğu ifade edilmektedir. Her işletme için ayrılan ortalama büyüklük 111m² olarak planlandığı da raporda yer almaktadır. Safranbolu’da kurulmak istenen KSS’yi önemli kılan temel noktanın yöresel ürünlerin pazarlanarak şehir için kalkınma ve gelişimin hızlandırılması amacı güdülmektedir. Uygun bir yer bulunamadığı için KSS projesi askıda bulunmaktadır.⁶

Karabük’te 1937 yılında Demir Çelik Fabrikasının kurulması beraberinde çarpık kentleşmeyi ve kargaşayı getirmiştir. Bu kargaşanın çözülmesi için planlı yapılanmalarla gerekli olmuştur. Bu bağlamda araştırma sahasını oluşturan Safranbolu’da 2005 yılında inşası tamamlanan Safranbolu Küçük Sanayi Sitesi kurulmuştur. Safranbolu Küçük Sanayi Sitesi Karabük-Kastamonu yolu üzerinde Karabük’e 8 km, Safranbolu’ya 5 km mesafede bulunmaktadır. 200 dönüm arazi üzerine kurulan sanayi sitesinde toplamda 340 işyeri bulunmakta olup dolu işyeri sayısı 311’dir. Bu işyerlerinin doluluk oranı ise %96 olup istihdam edilen kişi sayısı ise yaklaşık 763 kişidir. Her işyerinin yarısına kadar çekme katı bulunur ve işyerlerinin önünde 6m derinliğinde kullanım alanı yer almaktadır. Her işyeri diğerini rahatsız etmeyecek şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca site içerisinde camii, lokanta, pastane, çay ocağı, basketbol ve voleybol sahaları gibi sosyal mekânlar da bulunmaktadır. Kendi suyunu kendi imkânlarıyla kesintisiz olarak sağlayan sanayi sitesinde; 300 ton kapasiteli yer deposu, 100 ton kapasiteli kule deposu ile toplamda 400 ton su depolanabilmekte ve kaynağını yeraltı su kaynaklarından sağlamaktadır.

⁶ (<http://bakkakutuphane.org/dokuman/safranbolu-yoresel-ve-kulturel-degerleri-yansitan-urunler-sanayi-sitesi-fizibilitesi/70>, e.t: 03.04.2021).

3.5.1. Safranbolu'ya Demir Çelik İşletmeleri'nin Etkileri

Karabük'te 1937 yılında kurulan Demir Çelik tesislerinin ardından oldukça hızlı bir biçimde kentleşme sürecine girilmiştir. Kentleşme sürecinin hızlı olması Karabük'ün göç alması açısından da oldukça cazip bir durak haline gelmesini de sağlamıştır. Sanayi tesislerinin yeni kurulduğu sıralarda Karabük'ün kent merkezine 10 km kadar uzaklıkta olan Safranbolu, küçük bir kasaba iken sanayileşmenin etkisiyle kentleşen Karabük gibi 10 yıl gibi kısa bir süre içinde 10.000 nüfusla birlikte hızlı bir kentleşme sürecine dahil olmuştur (Somuncu, vd., 2009). Hızlı kentleşme ve yoğun nüfus artışına maruz kalan Karabük, göçmenlerin barınma sorununa çözüm bulunamadığı için coğrafi yakınlığı bulunan Safranbolu gelen göçler için ikinci bir durak olmuştur. Bu durum Safranbolu nüfusunu da artışa geçirmiştir. Ayrıca sanayi tesislerinin neden olduğu hava kirliliğinden dolayı da insanların Safranbolu'da yaşamaya başladığı ve gelen göçmenlerin yeni yerleşim alanı olarak Safranbolu'yu tercih ettikleri ifade edilmiştir (Somuncu, vd., 2009).

Karabük'te kurulan sanayi tesisleri sadece Karabük'te değil Safranbolu'da da değişim sürecinin en önemli yapı taşı olmuştur. Hızlı biçimde kentleşen Karabük'te konut sorununun yaşanması Safranbolu'nun yeni yerleşim alanı olarak belirlenmesinde önemli bir noktada yer almaktadır. Safranbolu'da ikamet eden yerel halk göçmenlere tarihi evlerini satarak yapılan apartmanlarda yaşamaya başlayınca Safranbolu'nun tarihi dokusu zarar görmeye başlamıştır. Bu noktada o dönemin yönetimi tarihi dokuların korunması kapsamında girişimlerde bulunmuştur. 1975 yılında Safranbolu tarihi dokusunu korumak için "*korumacılık*" anlayışına geçilmiştir.

Karabük'e bağlı olan ve Karadeniz bölgesinin batı kesimindeki en dikkat çekici tarihsel dokuya sahip olan Safranbolu prestij açısından önemli bir noktada yer almaktadır. 1975 yılında benimsenen korumacılık anlayışı, tarihi dokunun korunabilmesi için altı çizilmesi gereken bir etkiye de sahiptir. Bu bağlamda ortaya çıkan en önemli gelişme, Safranbolu'nun 1994 yılında UNESCO tarafından "Dünya Miras Listesi" ne dahil edilmiş olmasıdır. Geleneksel olan tarihi mimarilerin "*korunması gereken kültür varlıkları*" arasında yer alması ve tescillenmiş olması tarihi dokuların korunması açısından oldukça önem arz eden bir noktada yer almaktadır (Somuncu ve Ceylan, 2016:56).

4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLANMASI

4.1. Araştırmanın Organizasyon Yapısı

Ölüm fenomeninin göçmenler ve göçmenlikle olan ilişkisinin araştırılma kaygısının ilk olarak ortaya çıkış serüveni Suriye'deki iç çatışmalar sonucu Avrupa başta olmak üzere Türkiye'yi de es geçmeyen kitlesel göç hareketliliğidir. Araştırma kapsamında katılımcı grubu oluşturması hedeflenen Suriyeli göçmenlerin görüşme taleplerine karşılık vermemesi ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid 19 pandemi sürecinin bir çıktısı olan tedbir ve yasakların olması göçmenlerle olan görüşme ihtimalini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu noktada katılımcı grupla temas sağlanamadığı için ölüm fenomeninin Suriyeli göçmenler özelindeki inşa edilme sürecinin araştırılması mümkün olamayan bir hal almıştır.

Çalışma kapsamında ilk olarak belirlenen hedeften kopmayarak ikinci bir yol haritası üzerinden gönüllü olarak yer değiştirme hareketini gerçekleştirmiş kişi/kişilerin ölümü anlamlandırma ve inşa etme süreçlerine yönelik olarak çalışma grubu/katılımcı grup değiştirilmek istenmiştir. İç göçle yer değiştiren kişilerin katılımcı grubu oluşturması planlanmış ve kendi ata toprağından uzakta olan bireyler için ölümün taşıdığı anlamsal sınırların neler olduğu, bu kişilerin ölüme nasıl bir anlam yüklediğini yarı yapılandırılmış mülakat formu üzerinden analiz etme süreci planlanmıştır. Örneklem olarak Karabük/Safranbolu'da yaşayan ve iç göçle yer değiştirmiş bireylerin katılımcı grubu oluşturması hedeflenmiştir. Ancak Covid 19 pandemisi sonucunda ilan edilen yasaklar ve uygulanan tedbirler nedeniyle bireyler görüşme yapma konusunda çekimser kalmışlardır. Bu noktada belirlenen saha çalışmasının yapılması gerçekleştirilememiştir.

Son olarak ölüm fenomeninin inşa edilme sürecinin kişiler üzerinden yapılması yerine çalışma kapsamınca belirlenen mezarlık üzerinden analizlerin yapılması planlanmıştır. Bu perspektiften hareketle, mezarlıkların toplumlar açısından otobiyografik nitelikler taşıdığı gerçekliği ve minyatür olma özelliğinden yola çıkarak etnografik gözlem ve doküman analizi yöntemleriyle göç etmiş kişilerin memleket atıflarının yapılması ve evren olarak belirlenmiş Karabük kentinin göç haritasının çıkarılarak göç-ölüm kavramının ilişkiselliğinin analizinin yapılması kararlaştırılmıştır.

4.2. Göç ve Ölüm İlişkiselliği Modellemesi

Göç ve ölüm kavramları birbirinden ayrı tutulamayacak kadar iç içe geçmiş iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç, bireylerin daha iyi koşullarda yaşayabilmek amacıyla yer değiştirdiği ve geleceklerini garanti altına almak istemelerinden kaynaklanan birtakım kaygıların son bulmasını istediği hareketlerin bütünü olarak adlandırılabilir. Ancak bu yer değiştirme hareketleri bir anlamıyla ata toprağından uzak kalmalarına ve kültürel değişimlerin yaşandığı yeni bir hayat macerasına kapı açmakla eş değer görülmektedir. Göç etme süreciyle birlikte bireylerde kültürel anlamda ciddi değişimlere maruz kaldığını söylemek mümkündür. Araştırma kapsamında göç ve ölüm ilişkisi inceleme alanı olduğundan, göçmenlerin ölüme yükledikleri anlamların saptanması bu çalışmanın temel kaygısını da oluşturmaktadır. Bu bağlamda ortaya koyulan modelleme için göçmenler açısından *“Neden kendi memleketlerine gömülmek istemektedirler”* ve *“göçmenler niçin oldukları yerlerde kalıp, ata toprağına olan bağlılıklarını devam ettirmektedirler”* sorularından hareketle bir çalışma kurgusu geliştirilmiştir.

Modelleme kapsamında ilk aşamada yer alan *“göçmenler neden kendi memleketlerine gömülmek istemektedirler?”* sorusundan yola çıkılarak göç ve ölüm arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu noktada; göç eden kişiler arasında düşünce yapısı olarak kuşaklararası farklılıklar ve kültürel öğrenilmişliklerin yansımaları olarak değişimler olduğu düşünülmektedir. Genç ve orta kuşak üyeleri için defin yerlerinin nerede olacağına dair net bir fikir bulunmamaktadır. Ayrıca defin yerlerinin ata toprağına olması ya da göç edilen yerde olması arasında ciddi ayrımlar söz konusu olmamaktadır. Ancak bu durum yaşlı kuşak için farklılık göstermektedir. Yaşlı kuşak üyeleri defin yerleri seçimi açısından eşlerinin gömüldüğü yerde gömülmek istemektedirler. Bu durumda eğer ölen eşin mezarı göç edilen topraklarda ise defin yeri seçimi bu kıstastan hareketle belirlenmektedir ve ata toprağına dönme konusunda birtakım tereddütler yaşanmaktadır. Aynı şekilde ölen eşin mezarı ata toprağına ise diğer eş gömülmek için ata toprağına dönmek istemektedir. İki örnekten de yola çıkarak bireylerin defin yerlerini belirleme konusunda göç etmiş olmanın aidiyet hissiyle de birleşerek bir seçim yapma noktasına karşılık geldiği görülmektedir (Sağır, 2010:227). Bu bağlamda, göç ve ölüm ilişkisi arasındaki bağlantı bulunulan/göç edilen yere aidiyet hissetme ve kültürel çıktılarla doğru orantılı bir hal almaktadır.

Göçmenlerin kendi memleketlerine gömülme ihtiyacını hissettiren bir başka durum ise, özellikle tüm dünyayı etkisi altına alan Covid 19 pandemisinin yarattığı yıkıcı durumlar olarak ifade edilebilir. Covid 19 virüsünden kaynaklı olarak ölümlerin en çok yaşandığı ülkelerin başında İtalya gelmektedir. İtalya'nın virüs yayılımını azaltmak için virüs kaynaklı ölen kişilerin cesetlerini yakıyor olması insanlarda ciddi bir travma yaratmaktadır. Bu eylemden dolayı İtalya'da yaşayan Türklerin "*gavur gibi ölmek istemiyorum*" düşüncesiyle Türkiye'de gömülme istedikleri görülmektedir (Bettiza, 2020, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52039922>, e.t: 18.06.2021).

Araştırma kapsamında oluşturulan modellemenin ikinci temel kaygısı ve ikinci aşamasında yer alan "*göçmenler niçin doydukları yerlerde kalıp, ata toprağına olan bağlılıklarını devam ettirmektedirler*" sorusundan hareketle bir göç-ölüm ilişkisi saptaması yapılmıştır. Bu noktadan hareketle, göç eden bireylerin gitmiş oldukları bölgelerde oldukça uzun bir süre geçiriyor olmaları aidiyet oluşturma konusunda ciddi bir etkiye sahiptir. İstihdam amacıyla göç eden bireyler düşünüldüğünde ata toprağından uzakta bir bölgede yeni bir düzen kurulmaktadır. Kurulan bu düzenin bozulmaması ve devamlılığının sağlanabilmesi için ata toprağına yeniden bir kesin geri dönüş yapılması düşünülmemektedir. Göç eden bireyler için ata toprağı tamamen yok sayılabilecek veya unutulacak bir yer olmamaktadır. Kurulu olan düzenin içerisinde göçmen bireyler tarafından ata toprağına ve memleketlerine ziyaretler yapılmaktadır. Kolektif hafıza ekseninde düşünüldüğünde ataya duyulan saygı, ata toprağına duyulan saygı ve bir anlamıyla da kültürel formların unutulmaması açısından, memleketle olan ilişkiler sürdürülmeye devam etmektedir.

Üzerinde durulması gereken bir başka husus ise göçmen bireylerin ata toprağı ve vatanlarına olan bağlılıklarıdır. Her ne kadar göç etmiş ve yeni bir kimlik kazanmış olsalar da göçmen bireylerin vatanlarına ve ata topraklarına bağlılıkları ölene kadar ve hatta öldükten sonra mezar taşlarına işlenecek kadar derin bir niteliğe sahiptir. Çünkü vatan algısı, toprak algısı kültürel bir miras ve bu mirasın sürekliliği açısından da önemli bir taşıyıcı rolü üstlenmektedir. Bu bağlamdan hareketle bireyler vatan ve ata toprağı kavramlarından kendilerini soyutlayamamaktadır. Ayrıca daha da derinlere işleyen ve özlemin de ağır bastığı durumlarda daha sıkı bağlar kurulduğu düşünülmektedir.

Göçmenlerin memleketlerine ve ata topraklarına olan bağlılıklarının bir diğer çıktısı ise, mezarlıklar ve mezar taşları üzerinden okunabilmektedir. Nitekim, ata toprağından uzak bir bölgede hayatını idame ettiren göçmen bir bireyin ölümü gerçekleştikten sonra, mezar taşı üzerinde yer alan otobiyografik atıflardan memleketlerine olan bağlılıkları anlaşılmaktadır. Ölüm olayı gerçekleşen göçmen bir bireyin mezar taşında doğduğu, büyüdüğü memleketin atıfları mutlaka yer almaktadır. Doğduğu memleketin adı, mesleği ve aile bilgilerinin mezar taşı üzerinde yer alması ata toprağına olan bağlılığı ve saygısını da yansıtmaktadır.

Göç ve ölüm ilişkisi açısından dikkat çekici bir başka unsur ise, Türkiye’de büyük şehirlere göç eden kişilerin mezar taşlarında memleket atıfları mutlaka yer almaktadır. Karabük/Safranbolu kent kimliği olarak çok büyük bir yerleşim yeri olarak tanımlanamamaktadır. Ancak Demir Çelik Fabrikalarının açılmasının ardından ciddi bir göç alma sürecine dahil olmaktadır. Bu sürecin sonunda göç eden bireylerin burada kalıcı olarak yaşamaları ve vefat ettikten sonra da burada gömülme talepleri mezarlıklar ve mezar taşları üzerinden göç istatistiğinin sağlamıyor olması altı çizilmesi gereken bir noktada yer almaktadır.

Oluşturulan modelleme kapsamında istihdam amacıyla Safranbolu’ya göç eden bireylerin Safranbolu’da defnedilmek isteme nedenleri arasında şüphesiz Safranbolu’nun tarihi dokusundan kaynaklanmaktadır. Safranbolu henüz yeni bir yaşam alanı olarak dikkat çekmektedir. Tarihi ve turistik yapısından kaynaklı olarak Demir Çelik Fabrikası’ndan emekli olan göçmen kişilerin Safranbolu’da yatırım yaptıkları düşünülmektedir. Bu yatırımın neticesinde de Safranbolu’ya gömülme taleplerinin olduğu da ön plana çıkmaktadır.

Yaşayan göçmenler üzerinden Türkiye özelinde göç istatistikleri elde edilmektedir. Bu modellemenin amacı ise ölen göçmenlerin mezar taşlarından yola çıkarak bir göç istatistiği ortaya koyabiliyor olması açısından oldukça önem arz eden bir niteliği içinde barındırmaktadır.

Karabük 3 Nisan 1937 yılına kadar 13 haneye sahip ve toplamda 45-50 kişiden oluşan bir nüfusa sahiptir. Ancak 1937 yılında Demir Çelik Fabrikasının kurulmuş olması istihdam kaygısıyla pek çok birey açısından önemli bir göç durağı halini almıştır. Fabrikanın kurulmasının ardından geçen 7 yıllık sürenin ardından Karabük ciddi bir göç merkezi halini almıştır. 1937 yılında 45-50 kişi olan nüfus, 1944 yılına

gelindiğinde sadece istihdam amacıyla göç eden kişilerin sayısı 3812 kişiye ulaşmıştır.⁷

Çalışma kapsamında doküman analizi yapılan göçmen ölüm sayılarının yıl aralığı 2015-2020 arasını kapsamaktadır. Bu yıl aralığının belirlenmesindeki en temel husus ise Türkiye’de ortalama yaşam süresi/beklentisinin TÜİK verilerince 78,6 yıl olarak açıklanmasıdır.⁸ Bu istatistiki veriler doğrultusunda 1944 yılından itibaren göç eden bireylerin ölüm sayıları ve göç ettikleri yerler çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Bu bağlamda oluşturulmuş modelleme ile birlikte 1944 yılından itibaren göç etmiş kişileri kapsayan ve 2015-2020 yılları vefat etmiş göçmenleri kapsama dahil eden bir göç haritası da bu modelleme ekseninde oluşturulmuştur.

4.3. Karabük ve Safranbolu Demografik Verileri

Araştırma kapsamında saha alanı olarak Karabük’ün ilçesi olan Safranbolu’ya bağlı Safranbolu Aile Mezarlığında 2015-2020 yılları arasında defin işlemi yapılan kişi/kişilerin doğum yerleri esas alınarak Karabük/Safranbolu’nun göç haritasını çıkarmak yürütülen tez çalışmasının yapılma gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda 2015-2020 yılları arasında defin işlemi yapılan kişilerin göç ettikleri bölgelerin açıklaması yapılmadan önce Karabük ve Safranbolu’nun 2015-2020 yılları arasındaki nüfusları ve bu süreler arasındaki nüfus artış ve azalış hızları aşağıdaki tabloda incelenmiştir.

Tablo 1: 2015-2020 Yılları Arasında Karabük Nüfusu

Yıl	Karabük Nüfusu	Erkek Sayısı	Kadın Sayısı
2015	236.978	119.332	117.646
2016	242.347	122.106	120.241
2017	244.453	122.999	121.454
2018	248.014	124.596	123.418
2019	248.458	124.291	124.167
2020	243.614	121.875	121.739

Kaynak: Bu tablo verileri TÜİK verilerinden elde edilmiştir.

⁷(https://www.karabuk.bel.tr/icerik.asp?i_id=40#:~:text=Sanayile%C5%9Fme%20ile%20birlikte%20%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fma%20hayat%C4%B1,de%20%C3%B6nemli%20istihdam%20sahalar%C4%B1%20olmu%C5%9Ftur., e.t: 18.06.2021).

⁸(<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayat-Tablolari-2017-201933711#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=Yeni%20do%C4%9Fmu%C5%9F%20bir%20bireyin%20mevcut,d%C3%B6neminde%2078%2C6%20y%C4%B1la%20y%C3%BCkseldi.,> e.t: 18.06.2021).

Tablo 1’de yer alan verilere dikkat edildiğinde 2015 yılında elde edilen verilerin düzenli olarak 2019 yılına kadar artış içinde olduğu gözlemlenmektedir. 2020 yılına gelindiği zaman ise kent nüfusunda kısmi bir azalma olduğu görülmektedir. Bu azalmanın nedeni olarak Covid-19 pandemi sürecinin yansımalarından biri olması muhtemel bir ihtimal niteliği taşımaktadır. Karabük kentinin ağırlıklı olarak sanayi faaliyetlerinden geçim kaynağı ürettiği bilinmektedir. Bu bağlamda pandemi tedbirleri kapsamında sanayi faaliyetlerine ara verilmesi istihdamın düşmesine de neden olmaktadır. Karabük’ün kent olduktan sonraki süreçte sürekli artış gösteren nüfusunun bu dönemde azalma eğiliminde olması olağan bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Karabük kenti Covid 19 pandemisi içerisinde tehlikeli ve vaka sayılarının yüksek olduğu bir kent niteliği de taşımaktadır. Pandemi süresince 2020 yılındaki nüfus düşüklüğünün nedenleri arasında virüs etkenli ölüm sayılarının artması bu yıl içindeki nüfus sayılarına da doğrudan etki ettiği düşünülmektedir.

Tablo 2: 2015-2020 Yılları Arasında Safranbolu Nüfusu

Yıl	Safranbolu Nüfusu	Erkek Sayısı	Kadın Sayısı
2015	59.800	28.940	30.860
2016	63.965	32.700	31.265
2017	65.350	33.430	31.920
2018	67.042	34.561	32.481
2019	68.440	34.511	33.929
2020	67.245	33.688	33.557

Kaynak: Bu tablo verileri TÜİK verilerinden elde edilmiştir.

Tablo 2’de yer alan verilere dikkat edildiğinde tıpkı Karabük nüfusu gibi 2015-2019 yılları arasında düzenli olarak artış eğilimi içerisinde olan nüfus verileri 2020 yılına gelindiği zaman kısmi bir düşüşün olduğu rahatlıkla gözlemlenebilmektedir. Bu bağlamda Safranbolu’da görülen kısmi nüfus düşüşünün nedeni olarak Covid 19 sürecinde 2020 yılında vefat eden insanların bu nüfus düşüşüne neden olabileceği kuvvetli bir ihtimal niteliği taşımaktadır.

4.4. Safranbolu Aile Mezarlığı 2015-2020 Yılları Arasında Defnedilen Kişilerin Nüfus Dağılımı

Karabük, 3 Nisan 1937 tarihinde Karabük Demir Çelik Fabrikası kurulduktan sonra bir sanayi kenti halini almıştır. Özellikle sanayi öncesi süreç dikkate alındığında 13 hanesi bulunan bir mahalle iken sanayi tesislerinin kurulmasının ardından

Türkiye'nin göç alma noktasındaki en hareketli ve en önemli duraklarından birisi haline gelmiştir. Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra devlet yetkililerinin sanayiye teşviki artırma kaygısı oluşmuştur. Bu bağlamda yetkililerin yürütmüş olduğu politikalar neticesinde tarımsal faaliyetlerin yanına sanayi faaliyetleri de eklenmiştir. Bu politikaların işleme koyulması hiç şüphesiz ülke ekonomisini ve refah seviyesini en üst düzeye çekmek amacını güden bir adım niteliği de taşımaktadır.

Karabük'te 1937 yılında kurulan Demir Çelik Sanayi tesisinin ardından Karabük Türkiye sınırları içinde en çok tercih edilen göç durakları arasında yer almaktadır. Sanayi'nin iş dünyasındaki karşılığı istihdam, daha iyi bir yaşam standardı olarak da ifade edilebilir. Bu bağlamda Karabük bir sanayi kenti olarak göç bölgeleri içindeki en yüksek cazibe merkezi olan kent niteliğini içinde barındırıyor söylemi yanlış bir ifade olmayacaktır. Karabük, sanayi kenti olarak anılmaya başladıktan sonraki süreçte sürekli olarak göç alan bir kent niteliği taşımaktadır. 2017 yılında %13,72 olarak kayıtlara geçmektedir. Bu oran Karabük kentinin göç veren bir kent yapısına sahip olmadığı aksine göç alan ve göç alma hızı pozitif çizgide olan bir yapıya sahip olduğunu da kanıtlar niteliktedir.

Karabük, yerleşim yeri olarak düşünüldüğünde oldukça küçük bir yerleşim yeri olarak dikkat çekmektedir. Yerleşim yapılanmasının küçük olmasına rağmen Kardemir Demir Çelik tesislerinin kurulmasıyla birlikte hızlı bir sanayileşme ve hızlı bir kentleşme süreci de yaşadığı özellikle sanayi tesislerinin kurulmasının ardından aldığı pozitif yüklü göç hızıyla birlikte kanıtlanmaktadır.

Sürekli olarak dinamik bir artış gösteren Karabük nüfusunun göç alma süreciyle ilişkili olarak sadece Demir Çelik tesislerinin kurulmasının yanı sıra bu tesislerin kurulumunun ardından “*demir ticareti*”, “*nakliye*” ve “*orman işçiliği*” gibi iş sahalarına da oldukça yoğun bir talep olmuş ve Karabük'e gerçekleştirilen göçlerde ana faktör olma rolünü de üstlenmiştir diyebiliriz.

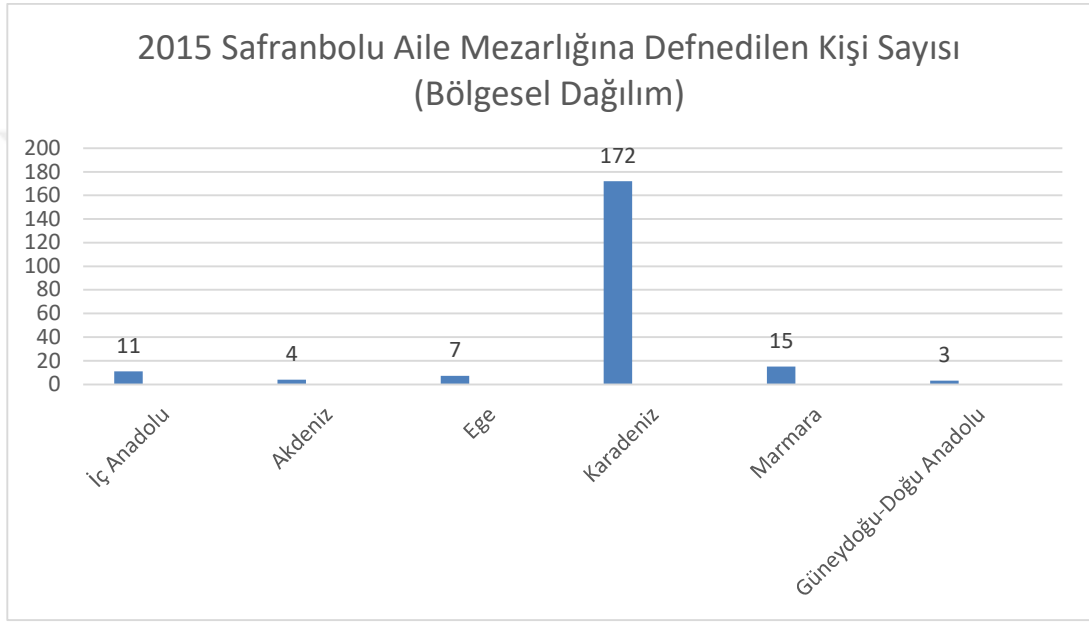
Yürütülen bu tez çalışmasının temel amacı Karabük'te yaşayan ve gönüllü olarak istihdam ve iş bulma amacıyla yer değiştirme hareketinde bulunmuş kişi/kişilerin Karabük'e hangi coğrafi bölgeler (Türkiye içi şehirler) ve hangi ülkelerden geldiklerini saptayarak bir sanayi kenti olan Karabük'ün göç haritasını çıkarmaktır. Safranbolu'da bulunan Safranbolu Aile Mezarlığında 2015-2020 yılları arasında vefat eden 1514 kişinin kütüğünün kayıtlı olduğu şehirler ve bu şehirlerin

bağlı olduğu coğrafi bölgeleri kapsayan grafikler aşağıda yer almaktadır. Bu noktada ilk olarak 2015 yılı içinde vefat eden kişilerin nüfus dağılımlarının olduğu grafiği inceleyecek olursak;

4.5. Safranbolu Aile Mezarlığına Defnedilen Kişilerin Bölgesel Dağılımları

4.5.1. 2015 Yılı Defin İşlemi Yapılan Kişilerin Bölgesel Dağılımları

Grafik 1: 2015 Safranbolu Aile Mezarlığına Defnedilen Kişi Sayısı (Bölgesel Dağılım)



Safranbolu Aile Mezarlığına 2015 yılında toplamda 212 kişinin defin işlemi yapılmıştır. Grafikte de yer aldığı üzere bu 212 kişinin 172 tanesi Karadeniz Bölgesinden, 15 tanesi Marmara Bölgesinden, 11 tanesi İç Anadolu Bölgesinden, 7 tanesi Ege Bölgesinden, 4 tanesi Akdeniz Bölgesinden ve son olarak da 3 tanesi Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesinden göç ederek Safranbolu'ya yerleşmiş ve vefat edince Safranbolu Aile Mezarlığına defnedilmişlerdir. Grafikte yer alan bilgiler doğrultusunda Türkiye'de yer alan 7 coğrafi bölgenin tamamından göç alan Karabük sanayi faaliyetlerinin de yoğun olarak yürütüldüğü göz önüne alınarak Kardemir Demir Çelik Fabrikası'nın Karabük'ün hem nüfusuna hem de istihdamına doğrudan etki ettiğini söyleyebilmek mümkündür.

Grafikte yer alan coğrafi bölgelerin şehir olarak dağılımları ise en yüksek sayıdan en düşük sayıya doğru ise şu şekilde oluşmuştur;

- Karadeniz Bölgesi; Karabük/Safranbolu, Kastamonu, Trabzon, Bartın, Çankırı, Artvin, Zonguldak, Samsun, Amasya, Bolu, Sinop, Ordu.
- Marmara Bölgesi; İstanbul, Balıkesir, Bilecik, Sakarya, Edirne.
- İç Anadolu Bölgesi; Kırşehir, Konya, Sivas, Karaman, Kayseri, Niğde.
- Ege Bölgesi; Muğla, Afyonkarahisar.
- Akdeniz Bölgesi; Adana, Antalya, Mersin.
- Güneydoğu Anadolu Bölgesi; Diyarbakır
- Doğu Anadolu Bölgesi; Erzurum, Kars.

Karabük'ün sanayi kenti olmasının hemen ardından düzenli olarak nüfus artışı yaşamasının temel nedeni Demir Çelik Fabrikasının bulunmasından kaynaklandığı altı çizilmesi gereken bir etkiyi de içinde barındırmaktadır. Bu durumu kanıtlayan en önemli bilgi ise 2015 yılı ölüm istatistiklerinden yola çıkarak vefat eden 212 kişinin Karabük ve Safranbolu dışında 34 farklı şehirden insanın defnedilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Karabük'ün bu istatistiklerle birlikte ciddi bir göç alım merkezi haline geldiği söylenebilir. Özellikle Türkiye'nin 7 farklı bölgesinden de göç almış olması Karabük kentinin göç alma potansiyelinin oldukça yüksek olduğunu da kanıtlar bir nitelik taşımaktadır.

Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesinden göç ederek Karabük'e gelen kişilerin tarımsal faaliyetlere bağlı istihdam edilme konusunda sorun yaşadıkları, geçim sıkıntısı yaşamamak için sanayi faaliyetlerinin aktif olarak yürütüldüğü Karabük'e göç ettikleri düşünülmektedir. Marmara, Ege, Akdeniz ve İç Anadolu bölgesinden göç eden kişilerin ise hem büyük şehirde yaşamının zorlukları hem de iş bulma, istihdam edilme konusunda karşı karşıya kaldıkları sorunlardan söz edebilmek mümkündür. Bu noktadan hareketle daha küçük bir yerleşim alanı seçerek sanayi faaliyetlerinin dinamik yapısından faydalanmak amacıyla göç ettikleri düşünülmektedir.

Grafik 1'de yer alan son bölge olan Karadeniz bölgesinden göç eden kişileri iki farklı kategoride ele almak mümkündür. Karabük, coğrafi bölge olarak Batı Karadeniz'e bağlı bir kenttir. Grafikte de görüldüğü üzere 2015 yılında en fazla göç eden bölge Karadeniz bölgesi olarak dikkat çekmektedir. Bunun nedeni ise özellikle Batı Karadeniz'de yer alan şehirlerin Karabük'e yakın olmasından kaynaklı ve sanayi ile ilişkili olan iş kollarının sayısının fazla olması yakın şehirlerde yaşayan kişilerin

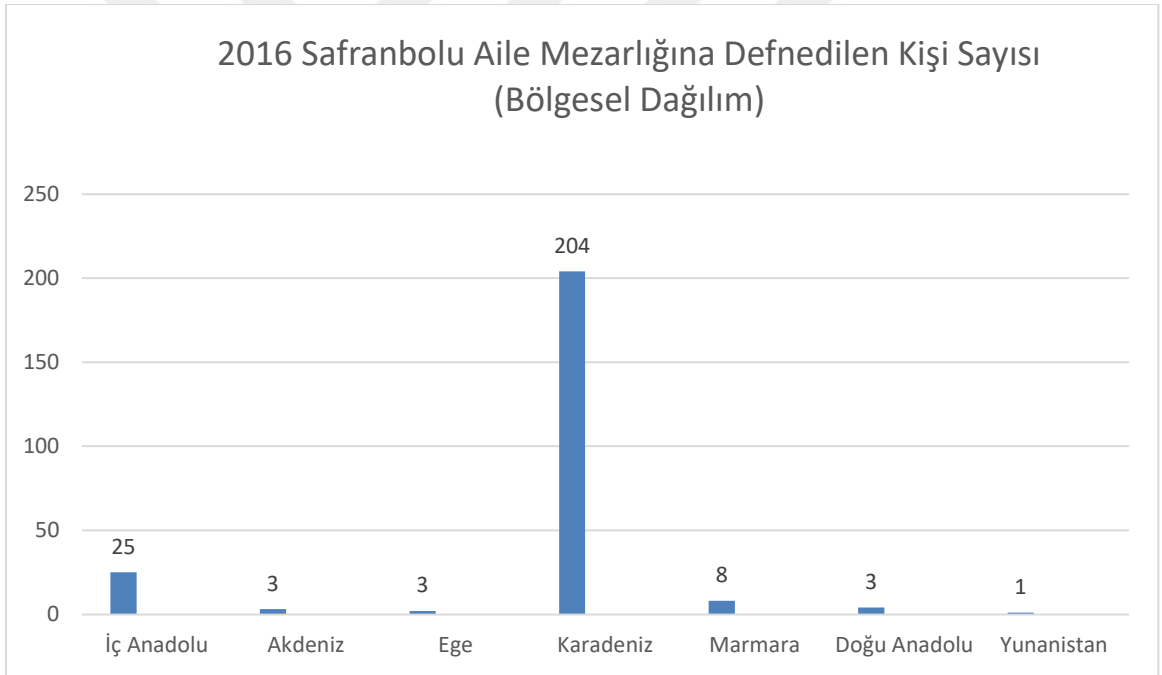
Karabük’e göç etmiş olacaklarına işaret etmektedir. Karadeniz bölgesinin Karabük’e uzak olan şehirlerinin ise tamamen iş bulma ve istihdam edilmeyeyle ilişkili olarak göç ettikleri ve ata topraklarına geri dönmedikleri düşünülmektedir.

Görsel 1



4.5.2. 2016 Yılı Defin İşlemi Yapılan Kişilerin Bölgesel Dağılımları

Grafik 2: 2016 Safranbolu Aile Mezarlığına Defnedilen Kişi Sayısı (Bölgesel Dağılım)



2016 yılında Safranbolu Aile Mezarlığına defin işlemi yapılan kişi sayısı 247’dir. Grafik 2’de de görüldüğü üzere defin işlemi yapılan 247 kişiden 204’ü Karadeniz bölgesinden, 25 tanesi İç Anadolu bölgesinden, 8 tanesi Marmara bölgesinden, 3 tanesi Doğu Anadolu bölgesinden, 3 tanesi Akdeniz bölgesinden, 3 tanesi Ege bölgesinden ve son olarak da 1 tanesi yurtdışı bağlantılarla Yunanistan sınırından göç ederek Karabük’e gelmiş ve burada vefat ederek Safranbolu Aile Mezarlığına defin işlemi yapmıştır. 2015 yılına ait verilerde Türkiye’nin 7 coğrafi bölgesinden de göç alan Karabük/Safranbolu, 2016 yılı verilerine dikkat edildiğinde

uluslararası boyutta da göç alabilen bir yapısal forma sahip olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda hem iç hem de dış göç alabildiğini ve göç hızının pozitif yönde ilerliyor olmasının oldukça olağan bir durum olduğunu da ifade edebilmek mümkündür. Karabük kentinin sanayi kenti olarak literatürde yer almasının doğal bir sonucu olarak hem yurt içinden hem de yurtdışından göç eden kişilere iş olanağı ve bir yuva ortamı sağladığını söylemek yanlış bir söylem olmayacaktır.

Grafik 2’de yer alan coğrafi bölgelerin şehir dağılımları sayısal olarak en yüksekte en düşüğe şu şekilde sıralanmıştır;

- Karadeniz Bölgesi; Karabük, Safranbolu, Bolu, Çankırı, Gümüşhane, Bartın, Sinop, Çorum, Artvin, Samsun, Zonguldak, Trabzon, Amasya, Giresun, Kastamonu, Bayburt.
- İç Anadolu Bölgesi; Ankara, Yozgat, Konya, Kırşehir, Eskişehir, Sivas.
- Marmara Bölgesi; Çanakkale, İstanbul, Bursa, Bilecik, Balıkesir.
- Doğu Anadolu Bölgesi; Kars, Bingöl, Tunceli.
- Akdeniz Bölgesi; Adana, Antalya, Kahramanmaraş.
- Ege Bölgesi; Muğla, Uşak.
- Yurtdışı; Yunanistan.

2016 yılında defin işlemi yapılmış olan 247 kişinin içinden kütük şehirleri Karabük ve Safranbolu dışında olan 34 farklı şehir ismi yer almaktadır. Bunun yanı sıra Balkan yarımadasının güney bölgesinde yer alan bir ülke olan Yunanistan’da bu örnekleme dahil olmaktadır. Bununla birlikte toplamda 35 farklı yerleşim biriminden göç eden kişilerin Karabük’e geldiği saptanmıştır. Karabük’te yaşadıkları ve son olarak da vefat ettikten sonra Safranbolu Aile Mezarlığına defin işleminin gerçekleştirildiği ulaşılan bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Karabük kentinin göç alması için birden fazla çalışma alanına sahip olmasının büyük bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. 1937 yılında kurulan Karabük Demir Çelik Fabrikasının yanında bu tesislerin bir uzantısı olan haddehanelerin sayısının da fazla olması istihdam açısından oldukça büyük bir öneme sahiptir. Karabük’e göç eden kişilerin sadece Kardemir Demir Çelik Fabrikasında istihdam edilmediği ayrıca haddehanelerde de istihdam alanının fazla olacağı düşünülerek göç etme eyleminde bulundukları ve hayatlarının geri kalanını Karabük’te geçirerek burada bir yaşam döngüsü içinde oldukları düşünülmektedir. Çalışmak için gelen kişilerin tekrar ata

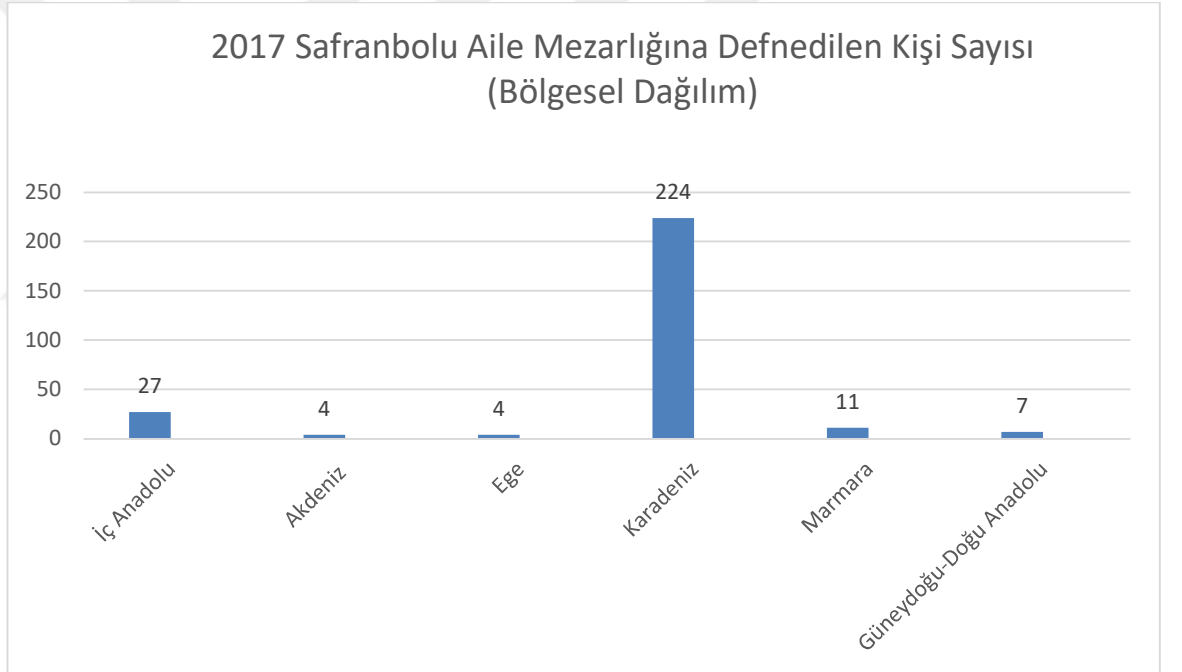
toprağına dönmeme sebepleri olarak ise *doğduğum yer benim memleketimdir* bakış açısıyla gerçekleştiği düşünülmektedir.

Görsel 2



4.5.3. 2017 Yılı Defin İşlemi Yapılan Kişilerin Bölgesel Dağılımları

Grafik 3: 2017 Safranbolu Aile Mezarlığına Defnedilen Kişi Sayısı (Bölgesel Dağılım)



2017 yılında Safranbolu Aile Mezarlığına defin işlemi yapılan kişi sayısı 277'dir. Grafik 3'te bölgesel dağılımlar sayısal olarak ifade edilmiştir. Bu sayısal verilere göre; Karadeniz bölgesinden 224 kişi, İç Anadolu bölgesinden 27 kişi, Marmara bölgesinden 11 kişi, Akdeniz bölgesinden 4 kişi, Güneydoğu-Doğu Anadolu bölgesinden 7 kişi ve son olarak da Ege bölgesinden 4 kişi 2017 yılında vefat ederek Safranbolu Aile Mezarlığına defin işlemleri yapılmıştır. Grafikte de görüldüğü üzere 2015 ve 2016 yıllarında da olduğu gibi Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinden de aktif olarak göç edilen bir Karabük kenti söz konusu olmaktadır. Tablo 1'de yer alan veriler

doğrultusunda 2017 yılında Karabük nüfusu aktif olarak pozitif yönde bir büyümeyle nüfus artışı yaşamaktadır. Bu bağlamda dinamik olarak bir göç hareketliliğinden söz edebilmek mümkün olmaktadır. Nüfus artışının temel faktörü olarak şüphesiz sanayi faaliyetlerini gösterebiliriz ancak sanayi faktörü istihdam edilme açısından tek büyük bir orana karşılık gelse de tek başına iş gücü alanı olarak göstermek mümkün değildir. Karabük bulunduğu coğrafi bölge açısından ormanlık alanlarla da çevrili olduğundan ormancılık iş sahası da göç etme eyleminde bulunacak kişi/kişiler için oldukça cazip bir iş alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Cazip iş fırsatları ve istihdam edilme oranının yüksek olduğu düşünüldüğünde Karabük ciddi anlamda göç alan bir bölge olarak dikkat çekmektedir.

Bu bağlamda Grafik 1’de yer alan 34 farklı şehir ve Grafik 2’de yer alan 34 farklı şehrin yanında bir de ülkeden göç alan Karabük 2017 yılına gelindiğinde vefat eden kişilerin kütüklerinin bulunduğu şehir analizleri doğrultusunda 37 farklı şehirden göç etmiş ve vefat ederek Safranbolu’da bulunan Aile Mezarlığına defin işlemi yapıldığının saptaması yapılmıştır.

Grafik 3’te yer alan coğrafi bölgelerin şehirselle dağılımları en yüksek sayıdan en düşük sayıya doğru şu şekilde sıralanmaktadır;

- Karadeniz Bölgesi; Karabük, Safranbolu, Çankırı, Bartın, Kastamonu, Bolu, Zonguldak, Çorum, Trabzon, Gümüşhane, Sinop, Düzce.
- İç Anadolu Bölgesi; Ankara, Sivas, Kayseri, Konya, Yozgat, Eskişehir, Nevşehir, Tokat.
- Marmara Bölgesi; Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale, Bursa, Bilecik, Sakarya, İstanbul.
- Güneydoğu Anadolu Bölgesi; Gaziantep.
- Doğu Anadolu Bölgesi; Malatya, Elazığ, Kars.
- Akdeniz Bölgesi; Kahramanmaraş, Hatay.
- Ege Bölgesi; İzmir, Afyonkarahisar.

2017 yılı istatistiki verileri çerçevesinde defin işlemi gerçekleştirilmiş olan kişilerin şehir dağılımlarına dikkat edildiğinde Karabük ve Safranbolu dışında farklı bir kütük bilgisi ile defnedilen kişilerin bağlı olduğu 35 farklı şehir olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durum Karabük kentinin aktif olarak kullanılan bir göç durağı

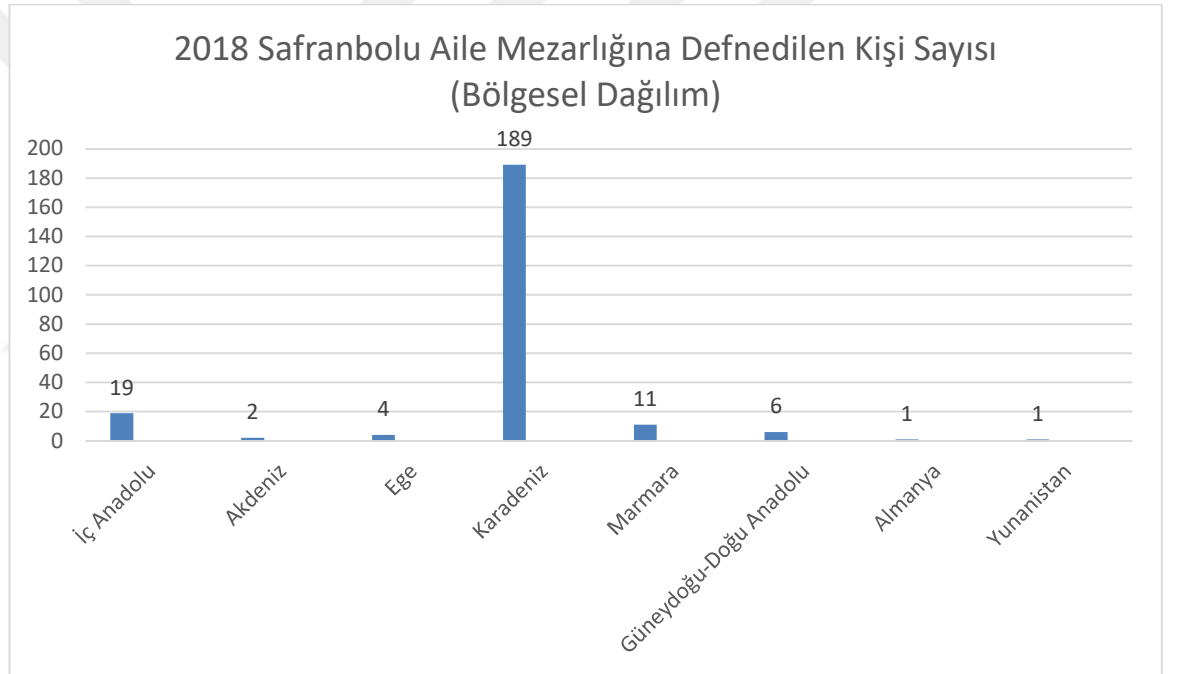
olduğu Karabük’e göç eden kişilerin ata topraklarına dönmeyerek Karabük’te yaşamaya devam ettiği ve burada defnedildiklerini söylemek mümkündür.

Görsel 3



4.5.4. 2018 Yılı Defin İşlemi Yapılan Kişilerin Bölgesel Dağılımları

Grafik 4: 2018 Safranbolu Aile Mezarlığına Defnedilen Kişi Sayısı (Bölgesel Dağılım)



Grafik 4’te yer alan veriler incelendiğinde Safranbolu Aile Mezarlığında defin işlemi yapılan 233 kişi mevcuttur. Defin işlemi gerçekleştirilen 233 kişinin 189’u Karadeniz bölgesinden, 19’u İç Anadolu bölgesinden, 11’i Marmara bölgesinden, 6’sı Güneydoğu-Doğu Anadolu bölgesinden, 4’ü Ege bölgesinden, 2’si Akdeniz bölgesinden ve son olarak da 2’si yurtdışı bağlantılarla Karabük’e yerleşmiş ve burada vefat ederek defin işlemlerinin yapıldığı görülmektedir.

Grafik 4’te de tıpkı ilk 3 grafikte olduğu gibi Türkiye’de bulunan 7 coğrafi bölgeden de göç aldığı saptanmıştır. Ayrıca Grafik 2’de yer alan bir yurtdışı bağlantısının yanına Grafik 4’te 2 ülkeden daha göç aldığı saptanan Karabük kentinin

hem iç hem de dış göç bağlamında olan aktif göç alma çizgisi önemli bir iş sahası ve önemli bir göç durağı olduğunu da kanıtlayıcı bir nitelik taşımaktadır.

2018 yılında vefat eden kişilerin bölgelerinden doğan şehirlerin isimleri ise şu şekilde oluşmuştur;

- Karadeniz Bölgesi; Karabük, Safranbolu, Bartın, Kastamonu, Çankırı, Zonguldak, Giresun, Ordu, Trabzon, Samsun, Sinop, Amasya, Artvin.
- İç Anadolu Bölgesi; Konya, Ankara, Niğde, Kayseri, Nevşehir, Eskişehir, Kırşehir.
- Marmara Bölgesi; Çanakkale, Balıkesir, İstanbul, Kırklareli.
- Doğu Anadolu Bölgesi; Elazığ, Erzurum.
- Güneydoğu Anadolu Bölgesi; Şanlıurfa.
- Ege Bölgesi; İzmir, Muğla, Denizli, Uşak.
- Akdeniz Bölgesi; Mersin.
- Yurt dışından gelen; Almanya, Yunanistan.

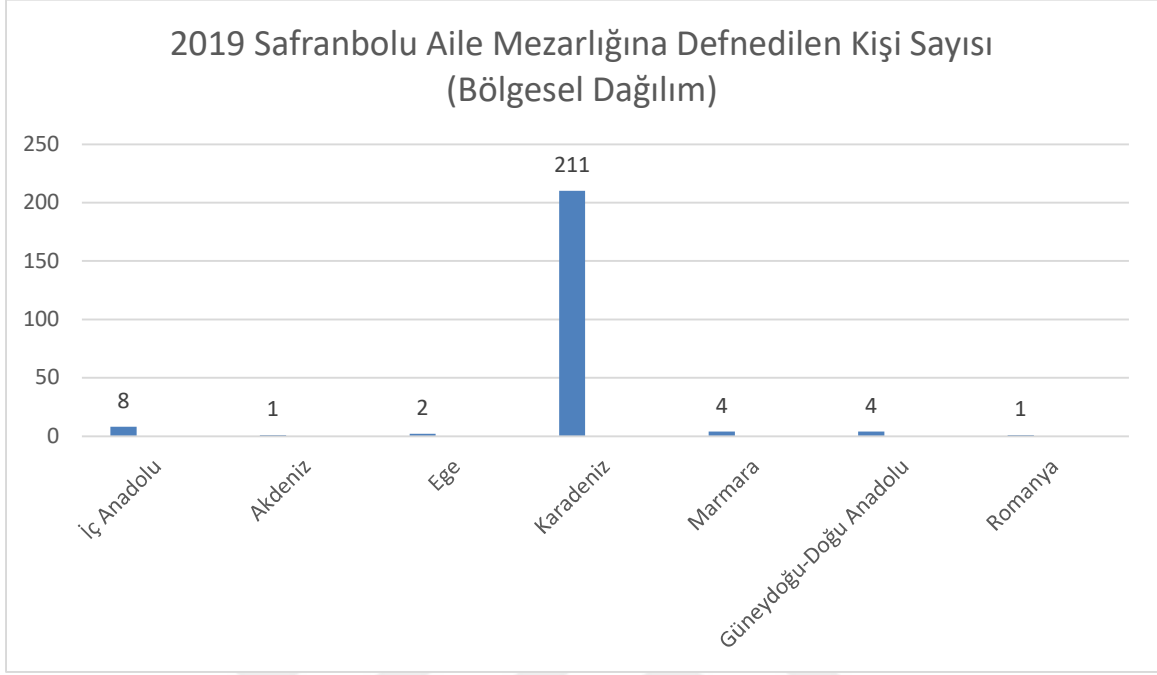
2018 verileri dikkate alındığında defin işlemi gerçekleştirilmiş olan 233 kişinin kütüğü Karabük ve Safranbolu olanları çizelgenin dışında tutacak olursak Karabük'ün 32 farklı şehir ve 2 farklı ülkeden göç aldığı sonucuna ulaşmış oluyoruz.

Görsel 4



4.5.5. 2019 Yılı Defin İşlemi Yapılan Kişilerin Bölgesel Dağılımları

Grafik 5: 2019 Safranbolu Aile Mezarlığına Defnedilen Kişi Sayısı (Bölgesel Dağılım)



Grafik 5'te yer alan veriler incelendiğinde 2019 yılında Safranbolu Aile Mezarlığına defin işlemi yapılan 231 kişi bulunmaktadır. Defin işlemi yapılan 231 kişinin bölgesel dağılımlarına bakıldığında ise, Karadeniz bölgesinden 211 kişi, İç Anadolu bölgesinden 8 kişi, Güneydoğu-Doğu Anadolu bölgesinden 4 kişi, Marmara bölgesinden 4 kişi, Ege bölgesinden 2 kişi, Akdeniz bölgesinden 1 kişi ve yurtdışı bağlantısı olan 1 kişinin 2019 yılında vefat ettiği kayıtlara geçmiştir.

2019 yılı verileri doğrultusunda yine Karabük'e göç ederek burada hayatını sürdürüp vefat eden kişilerin dağılımlarına bakıldığında Türkiye'nin 7 bölgesinin yanı sıra ülke dışından da göç alarak ne kadar önemli bir göç durağı olduğunu bir kere kanıtlar niteliktedir. Bölgeler arasında en çok göçü Karadeniz bölgesinden alıyor olmasının en belirgin faktörü şüphesiz ki Karabük kentinin de Karadeniz bölgesinin batısında yer alıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Yakın civarda yer alan kent halkının istihdam amacıyla kendilerine en yakın olan ve bölgeyi de tanıyor olmalarından kaynaklanan bir göç hareketi gerçekleştirdiklerini de söyleyebilmek bu noktada mümkün olmaktadır.

- 2019 yılında defin işlemi yapılan kişilerin bölgesel dağılımları Grafik 5'te verilmiştir. Bu bölgelerin şehir dağılımları ise en yüksek sayıdan en düşük sayıya doğru ise şu şekilde oluşmaktadır;
- Karadeniz Bölgesi; Karabük, Safranbolu, Çankırı, Bartın, Kastamonu, Artvin, Bolu, Rize, Zonguldak, Düzce, Ordu, Samsun, Çorum, Sinop, Gümüşhane.
- İç Anadolu Bölgesi; Ankara, Eskişehir, Tokat, Yozgat.
- Doğu Anadolu Bölgesi; Kars, Elazığ.
- Güneydoğu Anadolu Bölgesi; Şanlıurfa.
- Marmara Bölgesi; İstanbul, Çanakkale.
- Ege Bölgesi; Afyonkarahisar, Muğla.
- Akdeniz Bölgesi; Isparta.
- Yurtdışı; Romanya.

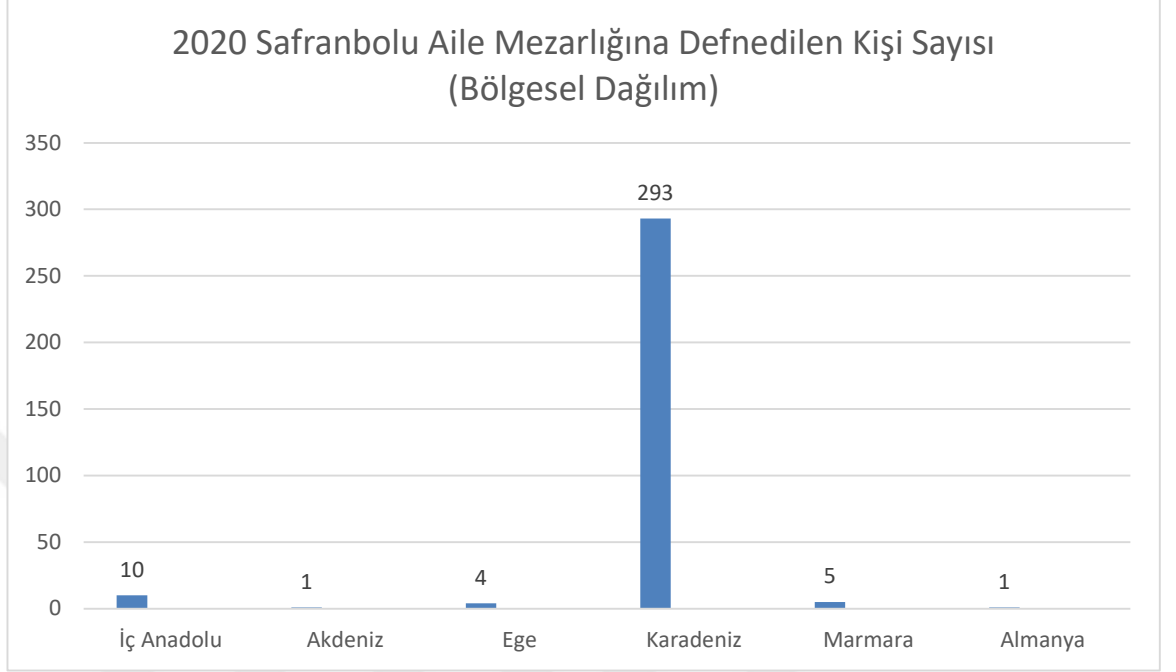
2019 yılından elde edilen veriler neticesinde Karabük ve Safranbolu kütüğünün dışında yer alan 25 şehir ve bir de ülke kütüğüne kayıtlı olan kişinin Safranbolu Aile Mezarlığına defin işleminin gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Görsel 5



4.5.6. 2020 Yılı Defin İşlemi Yapılan Kişilerin Bölgesel Dağılımları

Grafik 6: 2020 Safranbolu Aile Mezarlığına Defnedilen Kişi Sayısı (Bölgesel Dağılım)



2020 yılı için hazırlanan Grafik 6’da Safranbolu Aile Mezarlığına defin işlemi yapılan 314 kişi bulunmaktadır. 314 kişinin yer aldığı grafiğin bölgesel dağılımına bakıldığında 293 kişinin Karadeniz bölgesinden, 10 kişinin İç Anadolu bölgesinden, 5 kişinin Marmara bölgesinden, 4 kişinin Ege bölgesinden, 1 kişinin Akdeniz bölgesinden ve son olarak da 1 kişinin yurtdışı bağlantılarla göç ederek Karabük’e geldiği ve burada vefat ederek Safranbolu Aile Mezarlığına gömüldüğü tespit edilmiştir. Grafik 6’yı diğer 5 grafikten ayıran tek noktanın ise 2020 yılında vefat edenler içinde Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesinden kimsenin yer almamasıdır.

2020 yılında defin işlemi yapılan kişilerin bölgesel dağılımları Grafik 6’da verilmiştir. Bu bölgelerin şehir dağılımları ise en yüksek sayıdan en düşük sayıya doğru ise şu şekilde oluşmaktadır;

- Karadeniz Bölgesi; Karabük, Safranbolu, Bartın, Bolu, Rize, Zonguldak, Samsun, Amasya, Trabzon, Çankırı, Artvin, Gümüşhane, Sinop.
- İç Anadolu Bölgesi; Tokat, Eskişehir, Ankara, Sivas, Aksaray.
- Marmara Bölgesi; Kırklareli, Bursa, İstanbul, Edirne, Bilecik, Kocaeli.
- Ege Bölgesi; İzmir, Manisa, Uşak.

- Akdeniz Bölgesi; Isparta.
- Yurtdışı; Almanya.

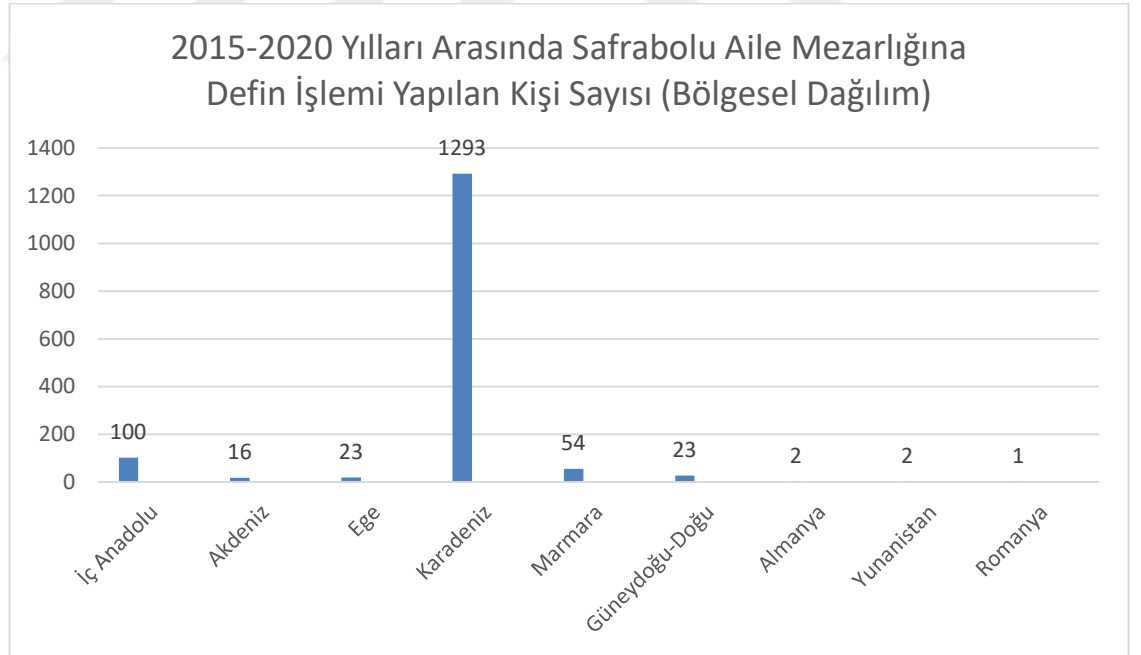
2020 yılından elde edilen veriler neticesinde Karabük ve Safranbolu kütüğünün dışında yer alan 26 şehir ve bir de ülke kütüğüne kayıtlı olan kişinin Safranbolu Aile Mezarlığına defin işleminin gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Görsel 6



4.5.7. 2015-2020 Yılları Arasında Defin İşlemi Yapılan Kişilerin Bölgesel Dağılımları

Grafik 7: 2015-2020 Yılları Arasında Safranbolu Aile Mezarlığına Defnedilen Tüm Kişilerin Bölgesel Dağılımı



Çalışmanın veri grubunun tamamını oluşturan ve 2015-2020 yılları arasında defin işlemi yapılan kişi sayısının yer aldığı Grafik 7’de toplam defnedilen kişi sayısı 1514 olarak belirlenmiştir. Toplamda defin işlemi yapılmış olan 1514 kişinin grafik üzerinden de takip edilebildiği üzere, 1293 kişinin Karadeniz bölgesinden geldiği

sonucuna ulaşılmıştır. Karabük'ün, Karadeniz bölgesinden yoğun bir biçimde göç almış olmasının temel nedeni olarak bu kentin de Karadeniz bölgesinin batısında yer alıyor olması ve çoğunlukla da göç aldığı bölgenin Karabük'e yakın olan Batı Karadeniz kentlerinden yapılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer bölgelerden alınan göçler doğrultusunda vefat eden kişilerin bölgesel dağılımları ise sırasıyla şu şekilde olmuştur; İç Anadolu bölgesinden 100 kişi, Marmara bölgesinden 54 kişi, Güneydoğu-Doğu Anadolu bölgesinden 23 kişi, Ege bölgesinden 23 kişi, Akdeniz bölgesinden ise 16 kişi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca sadece yurtiçinden göç almayan Karabük kentine yurtdışından da toplamda 5 kişinin göç ederek burada vefat etmiş olduğu ve Safranbolu Aile Mezarlığına defin işlemi yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın veri grubunu oluşturan ve vefat etmiş olan 1514 kişinin bölgesel dağılımlarının yanı sıra şehirsel dağılımları ise şu şekilde olmuştur;

- Karadeniz Bölgesi; Karabük, Safranbolu, Bartın, Kastamonu, Trabzon, Çorum, Çankırı, Artvin, Zonguldak, Samsun, Amasya, Bolu, Sinop, Ordu, Gümüşhane, Bayburt, Giresun, Düzce, Rize.
- İç Anadolu Bölgesi; Kırşehir, Konya, Sivas, Yozgat, Eskişehir, Aksaray, Karaman, Niğde, Kayseri, Ankara, Nevşehir, Tokat.
- Marmara Bölgesi; Kırklareli, Bursa, İstanbul, Edirne, Bilecik, Kocaeli, Çanakkale, Balıkesir, Tekirdağ, Sakarya.
- Ege Bölgesi; İzmir, Manisa, Uşak, Afyonkarahisar, Muğla, Denizli.
- Akdeniz Bölgesi; Adana, Antalya, Mersin, Kahramanmaraş, Hatay, Isparta.
- Güneydoğu Anadolu Bölgesi; Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa.
- Doğu Anadolu Bölgesi; Erzurum, Kars, Bingöl, Tunceli, Malatya, Elazığ.
- Yurtdışı; Almanya, Yunanistan, Romanya.

Görsel 7



4.6. Karabük/Safranbolu'nun Göç Haritası

Şekil 1: 2015-2020 Yılları Arasında Safranbolu Aile Mezarlığına Defin İşlemi Yapılan Göçmenlerin Göç Haritası



2015-2020 yılları arasında “*Safranbolu Aile Mezarlığına*” defin işlemi yapılan 1514 kişinin gelmiş oldukları şehirler sayılarıyla birlikte Şekil 1’de detaylı olarak verilmiştir. Haritadan yola çıkarak Karabük kentinin Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesinden de göç aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bir parantez açarak sadece yurt içi değil harita üzerinde gösterilemeyen üç farklı ülkeden de göç aldığı saptanmıştır. Bu noktadan hareketle Karabük’ün sanayi kenti olarak işlev görmeye başladığı tarihten itibaren sürekli olarak dinamik göç merkezlerinden ve istihdam amaçlı gerçekleştirilen göçlerin en önemli duraklarından birisi haline geldiğini söyleyebiliriz.

Harita üzerinden de açık bir biçimde görüleceği üzere göç eden kişilerin geldikleri şehirlere dikkat edildiğinde Karabük’e sınır olan ve yakın olan şehirlerden göç eden kişi sayılarının diğer şehirlere oranla daha yüksek olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Karabük’ün özellikle Batı Karadeniz ve İç Anadolu bölgesinden yoğun bir biçimde göç aldığı görülmekle birlikte 61 farklı şehir ve 3 farklı ülkeden göç aldığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın yol izleklerinden birisi olan mezar taşlarının vermiş olduğu kimliklerden hareketle göç haritası çıkarmanın yanı sıra şehirden şehre yapılan göçün yanında Karabük ve Safranbolu’ya bağlı olan köylerden kent merkezlerine yapılan göçlerde göç haritasının bir parçası olarak kullanılmıştır. Bu sayede köyden kente göç eden kişilerin de göç etmelerinin haritaya yansımalarının sonucu analiz edilmiştir. Bu noktada 2015-2020 yılları arasında defin işlemi gerçekleştirilen 1514 kişinin 949 kişisi

Karabük ve Safranbolu'nun köylerinden kent merkezine istihdam amacıyla göç ederek şehirlerarası göç kadar, aynı şehir içinde yer alan köylerden kente göç sürecinin göç haritasının çıkarılma aşamasında oldukça önemli bir yere sahip olduğu da görülmektedir.

Son olarak Türkiye geneli düşünüldüğünde 2015-2020 yılları arasında toplam defin işlemi yapılan göçmenlerin bölgesel dağılımlarına baktığımızda;

- Karadeniz Bölgesi; 1293 kişi,
- İç Anadolu Bölgesi; 100 kişi,
- Marmara Bölgesi; 54 kişi,
- Güneydoğu-Doğu Anadolu Bölgesi; 23 kişi,
- Ege Bölgesi; 23 kişi,
- Akdeniz Bölgesi; 16 kişi,
- Yurtdışı; 5 kişi olarak kayıtlara geçtiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan hareketle Karabük bir sanayi kenti olarak ve sanayi faaliyetlerinin yanında ormancılık, odunculuk, nakliyecilik gibi iş kollarının da olması nedeniyle gerek yurt içi gerekse de yurt dışı olmak üzere önemli bir göç durağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç hızının da pozitif bir ivmeye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ

Göç kavramı tarihsel süreci itibariyle ilk insandan başlayarak son insana kadar devam edecek olan olgusal bir süreci tanımlamaktadır. Ölüm kavramı da göç kavramıyla aynı doğrultuda ilerleyen ilk insandan son insan yeryüzünden gidene kadar devam eden dinamik bir sürece karşılık gelmektedir. Göç ve ölüm kavramları arasındaki bağlantıyı gün yüzüne çıkaracak olan temel argüman hiç şüphesiz mezarlıklar ve mezar taşlarıdır. Mezar taşları bir anlamıyla kişilere öldükten sonra verilen ve kolektif hafıza ekseninde unutulmamalarını sağlayan, otobiyografik nitelikler de taşıyan bir kimlik kartı olarak da düşünmek göç ve ölüm ilişkisini ortaya çıkaran altı çizilmesi gereken önemli bir detayı oluşturmaktadır.

Mezarlıklar ve mezar taşları Türkiye’ de gerek toplumsal gerek kültürel nüansları içeren bir minyatürün temsili olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla mezar taşları üzerinde yazan isimler tek başına bir kimlik kartı niteliği taşımaktan ziyade, kişilerin etnik kökenleri, aile bilgileri ve memleketlerine ilişkin verileri sunan otobiyografik bir yansımayı da içerisinde barındırmaktadır. Bu noktadan hareketle Safranbolu Aile Mezarlığında defin işlemi yapılan kişilerin mezar taşlarında yer alan bilgilerinden yola çıkarak Karabük/Safranbolu’nun göç haritası şekillendirilmiştir. Göç haritası çıkarılırken sadece şehir dışı ve yurt dışı kaynaklarla göç eden kişiler haritaya dahil edilmemiştir. Aynı zamanda Karabük ve Safranbolu’ya bağlı olan köylerden göç eden kişilerin de mezar taşı kimliklerinden yararlanılmıştır. Şehirlerarası ve uluslararası göçün yanında köyden kente göç süreci de çalışma kapsamında işlenen veriler arasında yer almıştır.

Karabük, sanayi kenti olarak ve istihdam açısından oldukça verimli bir kent olduğu için sürekli olarak göç alan bir kent kimliğine sahiptir. Safranbolu ise turistik mekânların çok olması ve düzenli bir yapıya sahip olmasından dolayı sürekli göç alan ve göç alma hızı pozitif çizgilerde olan coğrafi alanlar olarak dikkat çekmektedir. Karabük kentsel yapı olarak çok büyük bir yerleşim yeri olmamasına rağmen 3 Nisan 1937 yılında dönemin Başbakanı olan İsmet İnönü tarafından temelleri atılan Karabük Demir Çelik Fabrikasının faaliyete geçmesinin ardından Karabük küçük bir yerleşim yeri olmaktan çıkarak sanayi kenti formuna bürünmüştür. Sanayi kenti olarak bilinen Karabük, dinamik olarak gerçekleştirilen göç hareketlerinin temelinde yer alan bir durak halini almıştır. Fabrikanın açıldığı süreden sonra geçen 7 yılda, Karabük aktif

şekilde istihdam amaçlı yapılan göçlerin merkez durağı olarak dikkat çekmiştir. İlerleyen yıllarda da bu durum çok fazla bir değişim göstermemiş ve Karabük Türkiye'ye bağlı olan 7 coğrafi bölgeden de aktif olarak göç almaya devam etmiştir. Yapılan göçler neticesinde kişiler ata topraklarından koparak başka bir memleketi kendilerine yaşayacak yer olarak belirlemiş ve aidiyet hissi oluşturmaya çalışmışlardır. Daha iyi bir yaşam standardına sahip olabilmek amacıyla her ne kadar gönüllü olarak da gerçekleştirilmiş göçler gibi dursa da kişilerin göç ettikleri yere uyum sağlamaları çok da kolay bir şey olmamaktadır. Göç literatürü içerisinde yer alan itici ve çekici faktörlerden hareketle ekonomik kaygıların olmayacağı, istihdam alanının geniş olacağı yerler göç eden kişi için çekici faktörler arasında yer alsa da ata toprağından uzak, sosyal çevresinden uzak kalıyor olması ve belki de bu kategorideki en önemli kıstas kültürel oluşumlar ekseninde kendini ait hissettiğı toprakların dışında yaşaması ve orada vefat ederek gömülecek olması göç etme sürecindeki itici faktörler arasında yer almaktadır.

Bireyler için ölüm kavramı sonsuz ihtimaller içindeki sonsuz belirsizlikleri de içinde barındıran bir çerçeveye sahiptir. Bu noktadan hareketle göç eden kişilerin ölüm olayı gerçekleştikten sonra da göç ettiği bölgelerde defin işlemlerinin yapılmış olması göç ettikleri kentin göç haritası ve yaşanılabilirlik düzeyi açısından geri dönme ihtiyacı hissetmediklerini kanıtlar bir nitelik taşımaktadır. Ata toprağından ayrı kalınması, aidiyet hissinin tam oluşamaması gibi negatif etkenler olsa da ekonomik refahın getireceğı pozitif etkilerin düşünülüyor olması göçmen kişilerin ölüm korkusunu bir nebze azaltmakta ve kişilerin bu dünyada kalıcı olarak yaşayacakları hissinin ölüm korkularının da önüne geçmesi sağlanmaktadır.

Bir kentin göç haritasını çıkarabilmek için yaşayanlar kadar ölenlerin de katkı sağlayacağı yadsınamaz bir gerçekliktir. Bu noktada mezarlıklar oldukça önemli bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır. Mezar taşları üzerinde yazan her yazı kişinin bir otobiyografisi niteliğı de taşımaktadır. Göç eden bireylerin mezar taşlarının üzerinde mutlaka ata toprağının neresi olduğuna dair bir yazılama yapılmaktadır. Bu durum mezar taşlarının bir memleketi temsil ettiği ve ölen kişinin orijinal kimliğı hakkında bilgi veren oldukça da önemli detaydır. Mezar taşları ölen kişiye verilmiş olan ikinci bir kimlik kartı niteliğı de taşımaktadır. Bu durumu önemli kılan nokta ise, kişinin memleketi, özlem duyduğu kişilere bırakmış olduğu son miras misali yazılan dörtlükler veya nasihat tarzı söylemlerle her ne kadar göç ederek ata toprağından uzak

kaldıysa da mezarlığı ziyarete gelen yakınları için son söz söyleme şansını verdiği için önemli kabul edilmektedir.

Bu çalışmada 2015-2020 yıllarında vefat etmiş göçmen kişilerin hangi bölge ve şehirlerden geldikleri tespit edilmiş ve ulaşılan verilere göre şekillenen sonuçlar aşağıda yer almaktadır;

- 2015 yılında Safranbolu Aile Mezarlığına defin işlemi gerçekleştirilen 212 kişi bulunmaktadır. Karabük/Safranbolu Batı Karadeniz bölgesinde yer alan bir kenttir. 2015 yılında vefat ettiği tespit edilen 212 kişinin bölgesel dağılımında Türkiye'nin 7 farklı coğrafi bölgesinden de göç alındığı sonucunu ortaya çıkarmıştır.
- Defin işlemi yapılan 212 kişinin 172'si Karadeniz bölgesinden gelmiştir. Karabük ve Safranbolu'nun köyleriyle birlikte Bartın, Kastamonu, Bolu, Zonguldak ve Çankırı 172 kişinin 156 kişisini oluşturarak yakın bölgelerden istihdam amacıyla Karabük'e göç edildiğini göstermektedir.
- Geri kalan 16 kişi ise Trabzon, Samsun, Artvin, Sinop Ordu ve Amasya illerinden gelen göçmenleri kapsadığı sonucuna ulaşılmıştır. En yüksek göç alma hızı yakınlık da hesaba katıldığı zaman Batı Karadeniz bölgesiyle eşleşmektedir.
- Kalan 6 bölge içinde karşılık gelen vefat sayısı 40 olmuştur. Burada altı çizilmesi gereken temel nokta ise Karadeniz bölgesi dışındaki bölgelerin Karabük/Safranbolu'ya uzak olması göç sayının düşmesi için yeterli bir sebep olmaktadır.
- 2015 yılında Türkiye'nin 81 ilinden 34 tanesini içeren bir sayıya ulaşarak göç hızının oldukça yüksek olduğu ve aktif olarak göç alan bir kent niteliği taşıdığı sonucuna da ulaşılmıştır.
- 2016 yılında vefat ettiği tespit edilen 247 göçmen bulunmaktadır. Bu yıl içerisinde vefat eden kişilerin Türkiye'nin 6 farklı bölgesinden ve ayrıca bir de yurtdışı kaynaklı olarak gelip vefat eden kişi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- 247 kişi içinden 204 kişinin yine Karadeniz bölgesinden ağırlıklı olarak göç ettiği sonucuna ulaşmamızı sağlamıştır. Karabük'e yakın olan kentler arasında Bolu, Çankırı, Bartın, Zonguldak ve Kastamonu'dan gelerek vefat eden ve

ayrıca Karabük ve Safranbolu'ya bağlı köylerden göç eden 175 kişi olduğu ve Karabük'e yakın yerlerden daha fazla göç alındığı sonucuna ulaşılmıştır.

- 2016 yılında dikkat çeken detay ise sadece yurt içinden değil yurt dışından da göç alan bir Karabük kenti imajının olmasıdır. 2016 yılında da 34 farklı şehir ve Yunanistan'dan göç alan Karabük kenti önemli bir göç durağı olduğunu kanıtlamıştır.
- 2017 yılına geldiğimizde Safranbolu Aile Mezarlığına defin işlemi yapılan 277 göçmen olduğu tespit edilmiştir.
- 2017 yılında vefat eden kişilerin bölgesel dağılımında yine Türkiye'nin 7 farklı coğrafi bölgesinden de göç aldığı saptanmıştır.
- Vefat ederek defin işlemi gerçekleştirilen 277 kişinin 224 tanesi yine yakınlık ilkesinden hareketle Karadeniz bölgesinden oluşmaktadır. Çankırı, Bartın, Kastamonu, Bolu, Zonguldak ve Düzce Karabük'e oldukça yakın olan kentler olarak dikkat çekmekte ve 224 kişinin 218 tanesi bu şehirlerden göç ederek vefat ettikleri sonucuna ulaşmamızı sağlamıştır.
- Bu yılda yer alan farklı şehir sayısı ise 35 olarak en yüksek sayıya ulaştığı saptanmıştır.
- 2018 yılı verileri dikkate alındığında göç edip vefat eden kişi sayısı 233 olarak kayıtlara geçmiştir.
- 2018 yılı içinde defin işlemi gerçekleşen kişilerin Türkiye'nin 7 bölgesini kapsadığı ve ayrıca iki farklı ülkenin de bu kategoriye dahil olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Defnedilen 233 kişi içinde yine en yüksek bölgesel dağılımı 189 kişi ile Karadeniz bölgesi oluşturmuştur. İş sahasının yakın olması ve alternatif iş alanlarının da fazla olduğu düşünüldüğünde Karabük/Safranbolu köylerinden göç eden kişilerin yanında Bartın, Kastamonu, Çankırı ve Zonguldak'tan göç alım sayısının fazla olması olağan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.
- 2018 yılı verilerince 32 farklı şehir ve 2 farklı ülkeden de göç edilmiş olmasının göç hızının pozitif ivmesini sürekli olarak artırdığı ve cazibe merkezlerinden birisi olduğunu söylemek gerekmektedir.
- 2019 yılında Safranbolu Aile Mezarlığına defin işlemi yapılan göçmen sayısı 231 olarak tespit edilmiştir.

- Türkiye'nin 7 bölgesinin yanı sıra yine yurtdışı kaynaklı olarak göç etmiş bir kişinin de yer aldığı 2019 yılında, 231 kişinin 211'i Karadeniz bölgesi ağırlıklı olarak göç aldığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Çankırı, Bartın, Kastamonu, Bolu, Zonguldak ve Düzce'nin sayısal olarak fazla olduğu kategorideki toplam sayının 189 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gerek yurt içi gerek yurtdışı bağlantılarla göç durağı olan Karabük ciddi anlamda pozitif çizgilere sahip olduğu açıkça görülmektedir.
- Türkiye'nin 7 bölgesinden de göç alan Karabük'ün 2019 yılındaki farklı şehir sayısı 25 ve bir de Romanya ile 26 olarak kayıtlara geçmiştir.
- Son olarak 2020 yılına gelindiğinde Safranbolu Aile Mezarlığına defin işlemi gerçekleştirilen göçmen sayısı 314'tür.
- Sayısal olarak ağır basan bölge yakınlık ilkesi dolayısıyla yine Karadeniz bölgesidir. 314 kişinin 293'ü Karadeniz bölgesinden göç etmiş ve burada vefat ederek Safranbolu Aile Mezarlığına defnedilmiştir.
- Karabük ve Safranbolu'nun köylerinden göç eden kişilerle birlikte Bartın, Bolu, Zonguldak ve Çankırı'dan göç eden kişiler sayısal olarak önde yer almaktadır ve 293 kişinin 273'ü bu şehirlerden göç eden kişilerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. 2020 yılının şehir sayısı 26 ülke sayısı ise 1 olarak saptanmıştır.
- Karabük kenti 61 farklı şehirden göç almıştır. Ancak 20 şehirden ulaşılan dokümanlar neticesinde göç almadığı tespit edilmiştir. Harita üzerinde yer almayan şehirlerin, özellikle de Doğu Anadolu bölgesinden çok sayıda kentten göç almadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Karabük'ün göç almadığı bölgelerin başında Doğu Anadolu Bölgesi gelmektedir (Ardahan, Şırnak, Hakkari, Ağrı, Iğdır, Muş, Bitlis, Van, Erzincan).
- Karabük'ün göç almadığı diğer şehirler ise sırasıyla şu şekilde oluşmaktadır. (Aydın, Burdur, Kütahya, Yalova, Kırıkkale, Kilis, Osmaniye, Mardin, Adıyaman, Siirt, Batman).

Sonuç olarak bir şehrin göç haritasını çıkarabilmek için yaşayan göçmenler kadar ölen göçmenlerin mezar taşlarında yazılı olan etiketlemelerin de göç bilgisi açısından önemi oldukça büyüktür. Gerek yaşanan yer gerek kültürel değerleri

açısından mezar taşları önemli birer veri kaynağı olarak karşımıza çıkmakta ve kullanılmaktadır. Bu çalışmada da mezar taşları üzerinde yer alan şehir, ilçe ve köy isimlerinden hareketle Karabük/Safranbolu aile mezarlığına defin işlemi yapılan göçmenlerin gelmiş oldukları bölge ve şehir isimleri çerçevesinde göç haritası çıkarılmıştır.



KAYNAKÇA

- (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayat-Tablolari-2017-2019-33711>, 18 Haziran 2021 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- (<https://safranboluturizmdanismaburosu.Ktb.Gov.Tr/Tr-158335/Tarih-İcinde-Safranbolu.Html>, 28 Nisan 2021 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- (https://www.karabuk.bel.tr/icerik.asp?i_id=40#:~:text=Sanayile%C5%9Fme%20ile%20bi rlikte%20%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fma%20hayat%C4%B1,de%20%C3%B6nemli%20istihdam%20sahalar%C4%B1%20olmu%C5%9Ftur., 18 Haziran 2021 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, <https://Karabuk.Ktb.Gov.Tr/Tr-63710/Tarihce.Html>, 3 Nisan 2021 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Abadan-Unat, N. (2006). “*Bitmeyen Göç*”. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akalın, E., Burcu, E. (2008). “Ölüm Olgusu Üzerine Sosyolojik Tartışmalar”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 8, 29-54.
- Akalın, F. A. Ö. (2020). “Türk Üniversite Gençliğinin Ölümüne Bakış Açısı: Alturist ve Mutlu Ölüm Olgusu”. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 1-17.
- Aker, T., Ayata, B., Özeren, M., Buran, B., ve Bay, A. (2002). “Zorunlu İç Göç: Ruhsal ve Toplumsal Sonuçları/Forced Internally Displacement: Psychosocial Consequences”. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3(2), 97-103.
- Akpolat, Y. (2013). “Ölüm Sosyolojisi’ne Dair: Ölüm İdeolojisi Ya Da Ölümün Toplumsallaştırılması Olarak Eshab-I Kehf Miti”. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 51, 121-134.
- Alp, H. (2018). “Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Ayrımcı ve Ötekileştirici Söylemin Yerel Medyada Yeniden Üretilmesi”. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(15), 23-37.
- Aries, P. (2015). “*Batı’da Ölümün Tarihi*”. İstanbul: Everest Yayınları.
- Aydemir, S. ve Şahin, M. C. (2017). “Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz”. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 28(3), 359-71.

- Aydın, M. B. (2018). “Karabük'te' Fabrika'nın Kuruluşu ve İlk İşçiler: 1940'lı Yıllarda Çeltik Tarlasından Sanayi Kentine Dönüşüm”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 65, 265-283.
- Ayten, M., Çabuk, S., Özkan, M., Turcan, Y. (2010). “*Cumhuriyet Kenti Karabük'ün Planlama Tarihi Üzerine (1937-1967) Bir Değerlendirme*. Kuruluşundan Bugüne Karabük ve Demir Çelik Sempozyumu”, 2-3 Nisan 2010. Ankara: Tbm Basım Evi.
- Balcı, B. B. ve Korkmaz, L. (2020). “Yas Sürecine İlişkin Sosyal Temsiller Üzerine Niteliksel Bir Çalışma”. *Nesne*, 8(16), 95-111.
- Bartram, D., Poros, M. V. ve Monforte, P. (2017). “*Göç Meselesinde Temel Kavramlar*”. (Çev. I. A. Tuncay). Ankara: Hece Yayınları.
- Başel, H. (2006). “İç Göçün Sonuçları ve İşgücüne Etkileri”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (51), 287-321.
- Başel, H. (2007). “Türkiye'de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (53), 515-542.
- Baudrillard, J. (2016). “*Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*”. İstanbul. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Bauman, Z. (2012). “*Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratejileri*”. (Çev: Nurgül Demirdöven). İstanbul. Ayrıntı Yayınları
- Bayülken, Y. ve Kütükoğlu, C. (2012). “*Organize Sanayi Bölgeleri Küçük Sanayi Siteleri Teknoparklar*”. Ankara: Tmmob Makina Mühendisleri Odası.
- Bettiza, S. (2020). Koronavirüs Covid-19: İtalya'da Ölülerin Haysiyetini Elinden Alan Hastalık, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52039922>, (18 Haziran 2021 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Bozdağ, Emre, G. ve Murat Atan. (2009). “Avrupa'ya Göç Eden Türk İşçilerin İktisadi Etkinliğe Katkısı”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (11)1, 159-180.
- Bulut, R. (2016). “*Eski Sovyetler Birliği Ülkelerinden Türkiye'ye Legal ve İlegal İşgücü Göçleri*”. Uygulamalı Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı, 70-75.

- Cebecik, H. (2017). “*Türkiye’nin Sanayileşmesi Sürecinde Ağır Sanayii Kuruluşu Olarak Karabük Demir ve Çelik Fabrikası 1937-1995*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Ceylan, S. ve Somuncu, M. (2016). Kültür Turizmi Alanlarında Turizmin Çeşitlendirilmesine Eleştirel Bir Bakış: Safranbolu UNESCO Dünya Miras Alanı. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 53-64.
- Chambers, I. (2019). “*Göç, Kültür, Kimlik*”. İstanbul. Ayrıntı Yayınları.
- Climo, Jacob J. ve Maria G. Cattell (2002). “*Introduction: Meaning In Social Memory And History*”. *Social Memory And History: Anthropological Perspectives*. (Ed. Jacob J. Climo ve Maria G. Cattell). California: Altamira Press.
- Connerton, Paul (1989). “*How Societies Remember*”. Newyork: Cambridge University Press.
- Creswell, J. W. (2014). “*Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*”. (S. B. Demir, Çev.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Creswell, J. W. (2015). “*Nitel Araştırma Yöntemleri*”. (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2017). “*Nitel Araştırmacılar İçin 30 Temel Beceri*”. Ankara, Anı Yayıncılık.
- Çabuk, S., Demir, K., Gökyer, E. (2016). “Cumhuriyet’in Yeni Kenti Karabük’ün 1937 – 1988 Dönemi Mekânsal Gelişimi ve Şehir Planları”. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 20-39.
- Çağlayan, S. (2006). “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.
- Çelik, C. (2003). “Kurumsallaşma ve Cemaatleşme Arasında Göçmen Kimliği”. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, (3)2 235-247.
- Çelik, N. (2020). “*Türkiye- Ab İlişkileri Çerçevesinde Mülteci Sorunu*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Karabük.
- Çetin, V. (2012). “*2156 Numaralı Safranbolu Şer’İyye Sicili 1323-1324/1905-1906 (Değerlendirme, Transkripsiyonu)*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Karabük.

- Çiftçikal, F. (2010). “Modernleşme Sürecinde Ölüm Hadisesine Din Sosyolojisi Açısından Bir Yaklaşım”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Demirhan, D. Ç. (2019). “Göçmenlere Yönelik Kimlik Politikaları: Kuramsal Boyutları ve Sınırlılıkları”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (61), 98-108.
- Demirhan, Y. ve Aslan, S. (2016). “Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi”. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 23-62.
- Demirtaş, S. (2019). “Göç ve Değişim: Antalya İlinde Yaşayan Ahıska Türkleri Örneği”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Karabük.
- Dikmen, A. (2015). “Değişik Din ve Mezhep Müntesiplerinin Ölümle Gelen Sosyal Birliktelik Algıları ve Ölümü İçselleştirme Uygulamaları (Diyarbakır Örneği)”. *Journal Of International Social Research*, 8(40), 458-465.
- Doğan, E.T. (2018). “Düzensiz Göçün Kentlerde “Düzenlenmesi”: Meksika’da Göçmen Evleri”. *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, 141-160.
- Durmuşoğlu, K. ve Ataman, K. (2018). “Kutsaldan Sekülere: Değişen Ölüm Algısı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme”. *Beü İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(1), 123-149.
- Dülger, K. (2014). “Ölüm Kaygısının Ölüm Anlamları, Baş Etme Stilleri ve Bağlanma Stilleri ile İlişkisinde Ölümlülük Farkındalığının Biçimlendirici Rolü”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). “Göç ve İnsan”. *Birey ve Toplum*, 9-22.
- Erdoğan, M. (2018). “Toplumsal Kabul ve Uyum”. İstanbul: İstanbul Bilgi Yayınları.
- Fındıkoğlu, Z.F. (1962) “Kuruluşu'nun 25. Yılında Karabük (1937-1962)”. *Türkiye Harsi ve İctimai Araştırmalar Derneği Yayını*, İstanbul.
- Göka, E. (2009), “Ölüm ve Geride Klanların Psikolojisi”. İstanbul, Timaş Yayınları.
- Güllüpinar, F. (2013). “Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (4), 53-85.
- Güreşçi, E. (2016). “Ortak ve Farklı Yönleriyle İç ve Dış Göçler”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (43)9, 1058-1064.

- Hacıbebekoğlu, A., Oğuz Yiğitbaşı, G., Kaynar, T., Ergin, Ç., ve Beyazıt, E. (2014). “*Kadın İş Gücü Sorunlar ve Çözümler Araştırması Projesi*”. Safranbolu: Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı.
- Hattatoglu, P.ve Yakushko, O. (2014). “Experiencing The Formation Of Hybrid Cultural Identities İn First- Generation Turkish Immigrants To The United States”. *Journal Of Identity And Migration Studies*, (8)1, 27-46.
- Hökelekli, H. (1991). “Ölüm ve Ölüm Ötesi Psikolojisi”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(3), 151-165.
- Illich, I. (2004). “*Ölüme Karşı Ölüm*”. Cogito. Yapı Kredi Yayınları. Sayı 40, 109-122.
- İnce, C. (2019). “Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme”. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2579-2615.
- İnci, Ü.H. (2013). “Karabük’te Üniversite Algısı: Karabük Üniversitesi Örneği”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Karabük.
- Kanık, C. (2018). “Türk Kökenli Göçmenlerin Kimlik Yönelimi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*”, 11(1), 227-246.
- Kartarı, A. (2017). “Nitel Düşünce ve Etnografi: Etnografik Yönteme Düşünsel Bir Yaklaşım”. *Moment Dergi*, 4(1), 207-220.
- Kellehear, A. (2012). “*Ölümün Toplumsal Tarihi*”. Ankara. Phoenix Yayınları.
- Kocadaş, B. (2016). “Cumhuriyet Döneminde Yapılan İç ve Dış Göçler’in Toplumsal Etkileri”. *Sosyolojik Düşün*, 1(1), 11-18.
- Koç, E., Şenel, M. C. ve Kaya, K. (2018). “Dünyada ve Türkiye’de Sanayileşme, Strateji ve Temel Sanayileşme Sorunları”. *Mühendis ve Makine*, 59(690), 1-26.
- Levinas, E. (2004). “*Ölüm ve Öteki*”. Cogito. Yapı Kredi Yayınları. (40), 160-178.
- Massey, Douglas. S, vd. (1993). “Theories Of International Migration: A Review And Appraisal”. *Population And Development Review*, 19 (3).
- Metin, D. (2018). “*Ailelerin Defin Yeri Belirleme Sürecinde “Memleket” Tercihi ve Etkileyen Faktörler: Bursa/Gemlik Örneği*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

- Nazlı, A. (2006). “Bedenin Ölümü: Modern Öncesinden Postmoderne Beden ve Ölüm”. *Sosyoloji Dergisi*. 16, 1-15.
- Öksüz, M. (2019). “Ölüm Mekânından Hayata Bakış: Siirt Kent Mezarlıkları Üzerinden Sınıf, İktidar ve Toplumsal Cinsiyeti Anlamak”. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2908-2964.
- Özdemir, Z. (2019). “2131 Numaralı Safranbolu Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Karabük.
- Patton, M.Q. (2018). “*Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*”. Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Qi Wang ve A. Conway Maratin (2006). “*Autobiographical Memory, Self And Culture*”. *Memory And Society*. Ed. Lars-Göran ve Nobuo Ohta. Hove And New York: Psychology Press.
- Rodriguez, Jeanette ve Ted Fortier (2007). “*Cultural Memory: Resistance, Faith And Identity*”. Austin: University Of Texas Press.
- Sağır, A. (2010). “*Sosyal ve Tarihsel Bağlamda Oş/Kırgızistan’a Sürgün Edilen Batumlu Türklerin Sosyal Yapısı*”. Yayınlamamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Sağır, A. (2013). “Bir Ölüm Sosyolojisi Denemesi Bağlamında İktisadi Hayata Mezarlıklardan Bakmak: Safranbolu Örneği”. *Electronic Turkish Studies*, 8(12), 1095-1115.
- Sağır, A. (2017). “*Ölüm Sosyolojisi*”. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Sağır, A. ve Kurtkara, S. (2018). “Sosyoloji Bölümü Öğrencilerinin " Suriyeli" Kavramına İlişkin Tutumları Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme (Bülent Ecevit Üniversitesi ve Karabük Üniversitesi Örneği)”. *Journal Of International Social Research*, 11(60), 648-661.
- Sağır, A., ve Dikici, E. (2011). Yeni Göçmenlik Mekânları Olarak Yeni Kurulan Üniversiteler: Ordu Üniversitesi Örneğinde Öğrencilerinin Bütünleşme Sorunları. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD)*, 2(3), 217-251.

- Sami, K. (2017). “Göç ve Kent (Li) leşme Bağlamında Taziye Ev (Ler) İnin Toplumsal, Kültürel ve Mekânsal Dönüşümleri-Diyarbakır Kent Örneği”. *Electronic Turkish Studies*, 12(13), 457-476.
- Sarıköse, B. (2020). Köyden Şehre: Karabük’ün Kuruluşu ve Şehirleşme Süreci. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (5), 57-83.
- Sayın, Z. (2017). “Ölüm Terbiyesi”. İstanbul. Metis Yayınları.
- Somuncu, M., Yiğit, T. ve Bölükbaşı-Ertürk, E. (2009). “Safranbolu Raporu”, *İçinde: Türkiye’nin Dünya Miras Alanları-Koruma ve Yönetimde Güncel Durumlar*. Unesco Türkiye Millî Komisyonu Somut Kültürel Miras İhtisas Komitesi, 215-240, Ankara.
- Sümerbank 1942 Yılı Umumi Murakabe Heyeti Raporu s.12-14.
- Şahin, İ. (2003). “Anadolu’da Türk Yerleşmesi Sürecinde Safranbolu”. I. Ulusal Tarih İçinde Safranbolu Sempozyumu (4-6 Mayıs 1999) (s. 7-14). Ankara: TTK.
- Tamer, M. ve Birvural, A. (2018). “Zorunlu Göçün Toplumlarda Oluşturduğu Problemler”. Ankara. Hegem Yayınları.
- Tekin, F. (2015). “Kültürel Travma Olarak Zorunlu Göç”. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (25), 91-100.
- Todaro, Michael. P. (1969). “A Model Of Labor Migration And Urban Unemployment İn Less Developed Countries” *The American Economic Review*, 59, 138-48.
- Tuncel, M. (2001). “Karabük”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, XXIV, (372-374). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Turut, H. ve Özgür, E. M. (2018). “Bir Kente Göçün Hikâyesi: Süreçler, Bütünleşme ve Aidiyet”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 16(1), 153-180.
- Uğur, A. ve Aliagaoglu, A. (2019). “Şehir Coğrafyası”. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ünal, M. S. (2011). “Zamansız Ölüm: Geleneksel ve Modern Toplum Karşıtlığında Ölümün Yeri”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 11(2), 121-133.
- Vural, Devrim, G. (2007). “Uluslararası Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.

Worden, J.W. (2018). “*Yas Danışmanlığı ve Yas Terapisi: Ruh Sağlığı Uygulayıcısı İçin Bir El Kitabı*”. Springer Yayıncılık Şirketi.

www.bakka.org. (<http://bakkakutuphane.org/dokuman/safranbolu-yoresel-ve-kulturel-degerleri-yansitan-urunler-sanayi-sitesi-fizibilitesi/70>, 3 Nisan 2021 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Yanık, M., Vahip, I. ve Köse, S. (2005). “Condolence Houses İn Şanlıurfa: Fading Away Of A Tradition And A Creative Attempt To Preserve It”, *Death Studies*, 29, 65-74.

Yıldırım, İ. (1996). “Atatürk Dönemi Demiryolu Politikasına Bir Bakış”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 12(35), 389.



TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: 2015-2020 Yılları Arasında Karabük Nüfusu

Tablo 2: 2015-2020 Yılları Arasında Safranbolu Nüfusu



ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: 2015-2020 Yılları Arasında Safranbolu Aile Mezarlığına Defin İşlemi Yapılan Göçmenlerin Göç Haritası



EKLER

Ek 1: Safranbolu Aile Mezarlığından Elde Edilen Görseller

Görsel 8



Görsel 9



Görsel 10



Görsel 11



Görsel 12



Görsel 13



Görsel 14



Görsel 15



Görsel 16



Görsel 17



Görsel 18



Görsel 19



Ek 2: Etik Kurul Kararı



T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL ve BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU
KARARLARI

TOPLANTI TARİHİ : 24.12.2020

TOPLANTI NO : 2020/13

Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu toplanmış ve aşağıdaki kararı almıştır.

Karar 24:

21/12/2020 tarihli Doç. Dr. Adem SAĞIR'ın Etik Kurul form ve ekleri görüşüldü.

Karabük Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Adem SAĞIR danışmanlığında yürütülen **“Göç-Ölüm İlişkisi : Mezarlıklardan Gündelik Hayata Göçmen Kimliğinin Sosyolojik Modellemesi”** konulu çalışma kapsamında uygulanmak üzere ekte sunulan çalışmasının etik kurallara uygunluğu oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini Kayseri’de tamamladı. 2015 yılında Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji programında lisans hayatına başladı. 2019 yılında bu programdan mezun olduktan hemen sonra 2019 yılında Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı’nda yüksek lisans programına dahil oldu.

2018 yılında, “*Sosyoloji Bölümü Öğrencilerinin “Suriyeli” Kavramına İlişkin Tutumları Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme (Bülent Ecevit Üniversitesi ve Karabük Üniversitesi Örneği)*”, 2019 yılında, “*Kapımızdaki Yabancılar*” kitap incelemesi, 2020 yılında, “*Sığınmacıların Toplumsal Uyum Sürecinde Kitle İletişim Araçlarının Rolü Üzerine Bir Araştırma*” ve 2020 yılında, “*Evden Atölyeye, Atölyeden Fabrikaya Etnografik Bir Çalışma: Devrek Bastonu Örneği*” adlı 3 adet yayınlanmış makalesi ve 1 adet kitap incelemesi bulunmaktadır.